

ESGL MAGAZINE

Inhoud:

De EU-Verordening ontbossingsvrije producten ontleed	3
Harold Koster	
Duurzaamheid in bedrijfswaarderingen: een praktisch raamwerk	15
Lieke Vermunt	
Klimaatrisico's: reactief of proactief?	18
René Doff	
Groen gelogen, juridisch bevlogen: suggesties om greenwashing te voorkomen	24
Julika Corbeek	
De Verordening ESG-ratings (ESGR)	32
Anne Lafarre	
Meer kansen, minder risico's, meer impact: waarom u nu toch aan de slag moet met CSRD	34
Albert-Jan Knol	
De UK Stewardship Code verandert: minder papierwerk, meer kwaliteit?	36
Inke Bours	
Cao-afspraken over verduurzaming en groene arbeidsvoorwaarden	39
Niels van Boekel	
Het Omnibusvoorstel: transitie door transparantie	41
Lizzy Bos	
Mobiliseren van de vraag naar groene waterstofproducten	44
Lieke Vermunt	
CSRD: Transparantie of Transitie?	45
Lizzy Bos, Hélène Vletter-van Dort	
Conflictmineralenwetgeving: een ‘schone’ zaak?	48
Inke Bours	
Duurzaam herstructureren: de invloed van duurzaamheidsdoelen op de herstructureringspraktijk	50
Michiel Wilmer	
A slap(p) in the face - over SLAPPs en de anti-SLAPP-richtlijn	52
Boudewijn Renshof	
Duurzaamheid en Asset Management	55
Annika Galle, Tiara Nijssen	

Italiaans milieubeleid onder vuur na arrest van het EHRM	
Maxime de Jong	58
AEX Futureproof Index Report: The integrated value of the AEX-listed companies	
.....	61
ESG verandert het spel: De toekomst van fusies en overnames	
Emile Vanrobaeys	66
ESG en Transportverzekeringen: alle 17 goed?	
René Doff	69
Het 'Omnibus-initiatief' van de Europese Commissie	
Boudewijn Renshof	72
Halen de Haagse rechters de stikstofproblematiek in Nederland uit het slop?	
Maxime de Jong	75
How the CSRD and ESRS are Changing ESG and Value Chain Reporting	
Clara Boggini	78

COLOFON

Redactie

Harold Koster (Vz)
Nathan de Arriba-Sellier
Akin Aslan
Jeroen de Boer
Darya Bondarchuck
Menno Bruning
Joyce Devilee
René Doff
Marinka van Falier
Annika Galle
Sebastian Hinse
Noor Hogerzeil
Gerard Jong
Alexandra Jurgens-Boot
Jolien Kruit
Anne Lafarre
Manon Pluymen
Bart-Adriaan de Ruijter
Steffie Vereijken-van den Bosch
Lieke Vermunt

Vaste medewerkers

Inke Bours
Amparo Delmée - Muñoz Mateu
Florian Dorland
Lotte Gunneweg
Maxime de Jong
Sofia de Jong
Boudewijn Renshof
Jellien Roelofs
Sabrina Charlène de Roos
Joanneke van Wijk

Redactiesecretariaat

Cécile Riphagen
cecile@madlex.online

Uitgever

M.A.D.Lex
Marc Dooijes
marc@madlex.online

e-ISSN

3050-6948

Voorwaarden

[Zie website ESGL](#)

Citeertitel,

ESGL, [Jaartal, Artikelnummer],
AUTEUR, e-ISSN 3050-6948
(+ link bij online publicatie)

De EU-Verordening ontbossingsvrije producten ontleed

Harold Koster

1. Inleiding

Het streven van de Europese Unie (EU) is om ontbossing en bosdegradatie tegen te gaan, gelet op de schadelijke consequenties hiervan.^[2] De EU beoogt met (onder meer) de recente Verordening (EU) 2023/1115 van 31 mei 2023, betreffende het op de markt van de EU aanbieden en de uitvoer uit de EU van bepaalde grondstoffen en producten die met ontbossing en bosdegradatie verband houden (Verordening), dat streven invulling te geven. In dit artikel onderzoek ik de kernbepalingen van de Verordening en wat het maatschappelijk belang is om ontbossing en bosdegradatie tegen te gaan. Ook behandel ik, mede ter vergelijking met de Verordening, de vormgeving van de voorganger van de Verordening, de EU-Houtverordening. Ik sluit af met beantwoording van de vraag of de Verordening ten aanzien van het tegengaan van ontbossing en bosdegradatie een verbetering is vergeleken met de EU-Houtverordening.

2. Een kort historisch overzicht van de EU-ontwikkelingen

Het bereiken van duurzaam bosbeheer en het tegengaan van ontbossing is een van de doelen van de Sustainable Development Goals.^[3] Het betreft een complexe aangelegenheid omdat de maatschappelijke omstandigheden^[4] in veel van de landen waar het hout van afkomstig is, uitdagend zijn. Bovendien vindt de invoer naar de EU nogal eens plaats met behulp van gecompliceerde handelsketens, waarbij transparantie over de herkomst van het hout te wensen over laat of onzeker is.^[5]

De afgelopen twintig jaar is het beleid dat is ingezet tegen ontbossing en bosdegradatie weinig effectief geweest. Ik noem het EU-actieplan Forest Law Enforcement, Governance and Trade (FLEGT)^[6] uit 2003 en de FLEGT-

Verordening uit 2005.^[7] Hiermee werd ingezet op het sluiten van verdragen met de belangrijkste houtproducerende landen om illegale ontbossing tegen te gaan. Als landen aantoonbaar een werkend controlesysteem hadden, zou hun hout vrij naar de EU kunnen worden geëxporteerd. De FLEGT-verordening, in werking getreden op 30 december 2005, behelst een vergunningensysteem voor invoer en uitvoer van legaal hout. De FLEGT-vergunningen gelden alleen voor houtproducten afkomstig uit landen waarmee de EU een vrijwillige partnerschapsovereenkomst (VPA) heeft gesloten. Er zijn VPA's gesloten met Ghana, Congo-Brazzaville, Liberia, Indonesië, Centraal-Afrikaanse Republiek en Kameroen. Van deze afspraken is alleen die met Indonesië, dat slechts een klein deel van de totale EU-houtinvoer verzorgt, nu werkzaam. Met andere landen is tot nu toe zonder succes onderhandeld. Door die landen is namelijk nog niet aan de voorwaarden in de overeenkomst voldaan.^[8]

Een volgende relevante ontwikkeling was de EU-Houtverordening.^[9] Deze verordening had als oogmerk om het op de EU-markt invoeren van illegaal gekapt hout en houtproducten te bestrijden. Uit evaluatie blijkt dat het resultaat tegenvalt.^[10] Zo werd genoemd dat de controle en handhaving te wensen over liet en de sancties te laag waren. De afwezigheid van een formele rol van consumenten en NGO's helpt ook niet, omdat deze stakeholders daardoor mogelijk geen of minder opties hebben om actie te kunnen ondernemen. Het zorgplichtsysteem (due diligence-systeem) dat de EU-Houtverordening voorschreef, bleek bovendien (administratief) ingewikkeld voor de handelaren en handhavers. De bedoeling is dat met de Verordening vooruitgang wordt bereikt. In de paragrafen vier, vijf en zes ga ik hier uitgebreider op in. In de volgende paragraaf, paragraaf drie, duid ik eerst

wat nu precies het maatschappelijk belang is om ontbossing en bosdegradatie tegen te gaan.

3. Het maatschappelijk belang om ontbossing en bosdegradatie tegen te gaan

Waarom is het maatschappelijk van belang om ontbossing en bosdegradatie tegen te gaan?^[11] Kort samengevat, bossen bieden een grote verscheidenheid aan ecologische, economische en sociale voordelen. Zo houden bossen ecosysteemfuncties in stand, beschermen het klimaatstelsel, zorgen voor schone lucht en spelen een cruciale rol bij de zuivering van water en bodems alsook bij waterretentie en het aanvullen van watervoerende lagen.^[12] Grote bosgebieden werken als vochtvoorziening en helpen verwoestijning van continentale regio's te voorkomen. Bovendien bieden bossen bestaansmiddelen en inkomsten aan ongeveer een derde van de wereldbevolking. De vernietiging van bossen heeft ernstige gevolgen voor het levensonderhoud van de kwetsbaarste bevolkingsgroepen, waaronder inheemse volkeren en lokale gemeenschappen, die in grote mate afhankelijk zijn van bosccosystemen.^[13] Ook worden door ontbossing en bosdegradatie essentiële koolstofputten kleiner.^[14] Voorts verhoogt ontbossing en bosdegradatie de kans op contacten tussen wilde dieren, vee en mensen, met als gevolg een groter risico op de verspreiding van nieuwe ziekten en een hoger risico op nieuwe epidemieën en pandemieën.^[15] Verder leiden ontbossing en bosdegradatie tot een toename van broeikasgasemissies door de bosbranden die ermee gepaard (kunnen) gaan.^[16] Ik noem ook nog een andere complicerende factor, namelijk dat de opbrengst van ontbossing meer dan eens ingezet wordt voor de financiering van gewapende conflicten. Dit maakt ook dat bepaalde partijen niet genegen zullen zijn om ontbossing te stoppen of te verminderen.^[17]

Ontbossing en bosdegradatie dragen bij aan 11 % van de globale broeikasgasemissies.^[18] De Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties (FAO) schatte in dat tussen 1990 en 2020 wereldwijd 420 miljoen hectare bos - ongeveer 10 % van de overblijvende bossen in de wereld, gelijk aan een gebied groter dan de Europese Unie - verloren is gegaan.^[19] Ontbossing

en bosdegradatie zijn belangrijke aanjagers van de opwarming van de aarde en het biodiversiteitsverlies.^[20] Dit zijn de twee belangrijkste hedendaagse milieuproblemen.^[21] Niettemin verdwijnt nog steeds jaarlijks wereldwijd tien miljoen hectare bos.^[22] Het verbruiken en gebruiken van (de grondstof) hout in de EU is, zo wordt geschat,^[23] een belangrijke aanjager van ontbossing en bosdegradatie wereldwijd. Uit de effectbeoordeling van de Verordening volgt dat het verbruik en de productie in de EU van alleen al de grondstoffen runderen, cacao, koffie, oliepalm, soja en hout zonder passende maatregelen de ontbossing tot 2030 zal doen toenemen tot ongeveer 248.000 hectare per jaar.^[24] Belangrijk is ook dat meer dan de helft van het mondiale bruto binnenlands product afhankelijk is van de natuur, waaronder bossen, en de diensten die zij oplevert. Drie belangrijke economische sectoren, de bouw, landbouw, levensmiddelen en dranken, zijn allemaal sterk afhankelijk van de natuur. En meer dan vijfenzeventig procent van de soorten voedselgewassen in de wereld is afhankelijk van bestuiving door dieren.^[25] De EU is, zo wordt geschat, verantwoordelijk voor minstens tien procent van de wereldwijde ontbossing.^[26] Binnen de EU is Nederland koploper.^[27] Tot zo ver de feiten waarom ontbossing en bosdegradatie tegengegaan moet worden

4. De EU-Houtverordening

4.1 Doel EU-Houtverordening

Het doel van de EU-Houtverordening is het verbieden van het op de interne markt brengen van illegaal gekapt hout of producten van dergelijk hout. De EU beoogde specifieke maatregelen te nemen zoals maatregelen die trachten het gedrag van de marktdeelnemers te beïnvloeden. De EU-Houtverordening kent daartoe verbodsbepalingen en legt verplichtingen op aan importeurs van en handelaren in hout en houtproducten om tegen te gaan dat illegaal gekapt hout op de Europese markt komt.^[28] Illegaal hout is hout dat is gekapt in strijd met de toepasselijke wetgeving van het land waar het hout vandaan komt.^[29] Dit is niet hetzelfde als duurzaam (geproduceerd) hout waar de opvolger van de EU-Houtverordening, de Verordening zich op richt. Duurzaam hout houdt in dat het bos 'in leven gelaten wordt', opdat er blijvend geoogst kan worden door bijvoorbeeld herplanting en het

ongemoeid laten van bossen met grote natuur- of cultuurwaarde.^[30] Hout dat onder de FLEGT-verordening of CITES^[31] binnen de EU is gebracht werd onder de EU-Houtverordening in elk geval als legaal beschouwd. Anders dan CITES dat alleen van toepassing is op bepaalde boomsoorten en de FLEGT-verordening die alleen op hout uit landen ziet waarmee een VPA is overeengekomen die van kracht is geworden, gold de EU-Houtverordening voor alle landen waar hout of houtproducten vandaan komen. Een ander verschil is dat de EU-Houtverordening de vraagkant poogde te reguleren, terwijl CITES en de FLEGT-verordening zich op de aanbodkant richten.

4.2 Marktdeelnemers en handelaren en zorgvuldigheidseisen

De EU-Houtverordening maakt een onderscheid tussen marktdeelnemers en handelaren. Marktdeelnemers zijn de natuurlijke personen of rechtspersonen die hout of houtproducten voor het eerst op de Europese markt brengen.^[32] Handelaren zijn personen die hout(producten) op de markt verhandelen.^[33] Voor de handelaren geldt de eis van de verplichte traceerbaarheid.^[34] Zij dienen ten aanzien van de gehele distributieketen te kunnen duiden van wie zij het hout of de houtproducten geleverd hebben gekregen en aan wie zij het geleverd hebben. Het is aan de marktdeelnemer om aan te tonen dat documenten bij een bepaalde partij hout behoren.^[35] De documenten waar dat uit blijkt moeten ten minste vijf jaar bewaard worden.^[36] Voor marktdeelnemers gelden drie verplichtingen.^[37] Ten eerste het naleven van het verbod om illegaal gekapt hout op de markt te brengen. Ten tweede dient de marktdeelnemer te voldoen aan zorgvuldigheidsvereisten om het risico dat het hout illegaal gekapt is in beeld te brengen, en dit risico zo veel mogelijk te voorkomen of te beperken. Ten derde gaat het om het organiseren van toezicht op en de monitoring en evaluatie van dit stelsel van zorgvuldigheidseisen. Dit kan de marktdeelnemer of zelf doen of uitbesteden aan een toezichthoudende organisatie.^[38]

De zorgvuldigheidseisen opgenomen in de EU-Houtverordening behelzen onder andere procedures om de herkomst en kenmerken van het hout en de houtproducten te kunnen traceren

en risico's op illegaal hout (via supply chain) te kunnen analyseren en inschatten.^[39] Het gaat daarbij om informatie over de partij hout en houtproducten van de marktdeelnemer die op de markt worden gebracht, waaronder de handelsnaam en het type product alsmede de gebruikelijke benaming van de boomsoort. En voorts de volledige wetenschappelijke benaming van de boomsoort, het land waar het hout is gekapt en, indien van toepassing het subnationale gebied waar het hout is gekapt alsmede de kapconcessie.^[40] Ook omvat de vereiste informatie de naam en het adres van de persoon die het hout aan de marktdeelnemer heeft geleverd, de naam en het adres van de handelaar aan wie het hout of de producten daarvan zijn geleverd, evenals documenten of andere informatie waaruit blijkt dat het hout of de houtproducten in overeenstemming met de toepasselijke nationale wetgeving zijn gekapt.^[41]

Voorts ziet het op risicobeoordelingsprocedures die de marktdeelnemer in staat stellen om het risico dat illegaal gekapt hout of houtproducten van dergelijk hout op de markt worden gebracht, te analyseren en in te schatten. Daarbij wordt onder meer rekening gehouden met de verzekering van de naleving van de geldende wetgeving, prevalentie van illegale kap van specifieke boomsoorten, prevalentie van illegale kap of praktijken in het land en/of het subnationale gebied waar het hout gekapt is, inclusief de inachtneming van de prevalentie van gewapende conflicten, en sancties op de in- of uitvoer van hout, opgelegd door de Veiligheidsraad van de VN of de Raad van Europa.^[42] Daarnaast is een risicobeperkingsprocedure vereist.^[43] In voorkomend geval kan dit ingevuld worden door het verlangen van bijkomende informatie of bescheiden en/of door het verlangen van controles door derden. Deze risicobeperkingsprocedure geldt niet als het onderkende risico verwaarloosbaar is.^[44]

4.3 Toezicht

De EU-Houtverordening kent twee typen van toezicht. Ten eerste door de toezichthoudende organisaties en ten tweede door de bevoegde autoriteiten.^[45] Toezichthoudende organisaties zijn private organisaties waaraan de marktdeelnemers het opzetten en beheren van een stelsel van zorgvuldigheidseisen kunnen

uitbesteden.^[46] Deze organisaties dienen aan een aantal eisen te voldoen en dienen erkend te worden door de Europese Commissie. De eisen zijn uitgewerkt in Verordening (EU) nr. 363/2012 van 23 februari 2012. Onder meer betreft het expertisevereisten, benodigde capaciteitseisen en voorschriften die zien op afwezigheid van belangenconflicten.

De bevoegde autoriteiten voeren op gezette tijden controles uit om na te gaan of de toezichthoudende organisaties die binnen het rechtsgebied van de bevoegde autoriteiten werkzaam zijn, hun taken vervullen en de voor hun geldende eisen naleven.^[47] Controles mogen ook worden uitgevoerd wanneer de bevoegde autoriteit beschikt over relevante informatie die wijzen op niet naleving, zoals concrete aanwijzingen van derden, of wanneer de toezichthoudende organisatie heeft geconstateerd dat marktdeelnemers tekortschieten bij de tenuitvoerlegging van het door een toezichthoudende organisatie ingevoerde stelsel van zorgvuldigheidseisen.^[48] Voor Nederland is de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) aangewezen als bevoegde autoriteit.^[49] Worden er tekortkomingen vastgesteld, dan kan de marktdeelnemer verplicht worden om maatregelen te nemen. Ook kan de NVWA zelf maatregelen nemen, zoals inbeslagname van (het) illegale hout(producten) en het opleggen van een verbod om hout(producten) te verhandelen.^[50] Indien blijkt dat de toezichthoudende organisatie de eisen niet naleeft, dient de bevoegde autoriteit dit bovendien te melden aan de Europese Commissie.^[51] Dit kan ertoe leiden dat de erkenning van de toezichthoudende organisatie wordt ingetrokken. De NVWA is op basis van de EU-Houtverordening niet verplicht handelaren te controleren.

4.4 Jurisprudentie

Er is inmiddels enige jurisprudentie over de toepassing van de EU-Houtverordening.^[52] Uit de rechtspraak blijkt onder meer dat het overleggen van officiële vergunningen als onvoldoende bewijs geldt voor landen die door corruptie worden geteisterd.^[53] Het betrof onder meer vergunningen afgegeven door het staatsbedrijf dat als enige hout voor exportdoeleinden mag verkopen. Dit bewijs omtrent de legale herkomst van het hout werd als onvoldoende beoordeeld door de Zweedse bevoegde autoriteit, omdat niet

voldaan werd aan alle zorgvuldigheidsvereisten van de EU-Houtverordening. De documenten over de toeleveringsketen waren ontoereikend. Om te voldoen aan de vereisten van de EU-Houtverordening dient door de marktdeelnemer namelijk de gehele toeleveringsketen inzichtelijk te worden gemaakt.

De rechter in Nederland oordeelde dat het bij de invoer van illegaal gekapt hout niet kan blijven bij het uitdelen van alleen waarschuwingen door de toezichthoudende organisatie.^[54] Het blijkt bovendien dat milieugroeperingen en andere lokale of internationale non-gouvernementele organisaties een belangrijke rol spelen in de opsporings- en handhavingspraktijk.^[55] Deze organisaties verrichten in bepaalde zaken het werk dat de aandacht (mede) vestigde op mogelijk illegaal hout en droegen bij aan het verkrijgen van relevante informatie.^[56] Voorts blijkt uit de jurisprudentie dat de rechtbank Amsterdam een onderneming en twee feitelijk leidinggevers heeft veroordeeld voor het overtreden van zorgvuldigheidseisen bij het importeren van hout uit Myanmar.^[57] Ik citeer hieronder de relevante overwegingen (rechtbank Amsterdam van 12 december 2022, ECLI:NL:RBAMS:2022:7435) in een van deze zaken:

“Ten aanzien van artikel 6 lid 1 onder c Houtverordening mitigerende maatregelen De rechtbank is echter van oordeel dat het door [naam 1] gehanteerde zorgvuldigheidsstelsel zowel op zichzelf als in samenhang met het aanvullende onderzoek van Double Helix, onvoldoende is om het risico op het op de markt brengen van illegaal gekapt hout effectief te mitigeren. Daarvoor is het volgende redengevend. Voor elke in de tenlastelegging genoemde zending is een delivery order, een certified letter en een legality letter beschikbaar. Double Helix heeft, zoals overwogen, deze documenten inhoudelijk gecontroleerd op onder andere consistentie. Ander onderzoek dan documentenonderzoek vindt in het verificatiesysteem van Double Helix niet plaats. De verdediging heeft in zijn algemeenheid wel naar voren gebracht dat kan worden herleid van welke stronk in het bos de geleverde stam (en na het zagen zelfs de plank) afkomstig is. Dit zou kunnen op

basis van merktekens en/of hamermerken. Dat dit ook daadwerkelijk gebeurd is voor de in de tenlastelegging genoemde zendingen teakhout, blijkt echter niet uit het dossier en is ook niet door de verdediging aangevoerd, laat staan aannemelijk gemaakt. (...)

De verdediging heeft daarnaast gesteld dat met betrekking tot deze zending fysiek stamonderzoek heeft plaatsgevonden in het bos. Ook [naam 2] van Double Helix verklaart dit in zijn verhoor bij de rechter-commissaris. Uit het rapport betreffende het aanvullend bosonderzoek blijkt naar het oordeel van de rechtbank echter niet van meer dan alleen documentenonderzoek. (...)

Van belang is dat de documentatie gekoppeld kan worden aan de betreffende stronk en de stronk aan het daadwerkelijk geleverde hout (stam of plank). Dit is niet mogelijk op basis van louter de overgelegde documenten. De (visuele) registratie van merktekens of hamermerken op zowel de stronk in het bos als de geleverde stammen en planken ontbreekt. Ook resultaten van andere fysieke onderzoeken naar het hout ontbreken. Omdat de documentatie niet aan de stronk en niet aan de geleverde stammen en planken gekoppeld kan worden, oordeelt de rechtbank dat de chain of custody niet compleet is. Het risico dat het geleverde hout illegaal gekapt is, wordt daarom niet effectief gemitigeerd door middel van het door [naam 1] gehanteerde zorgvuldigheidsstelsel. (...)

De verdediging heeft voorts naar voren gebracht dat alle maatregelen genomen zijn die in redelijkheid mochten worden verwacht in het licht van de Houtverordening. Daarnaast zouden de risico's op het op de markt brengen van illegaal gekapt hout enkel zoveel als doenlijk behoeven te worden geminimaliseerd. De Houtverordening kan naar het oordeel van de rechtbank niet zo worden uitgelegd dat hout op de markt mag worden gebracht wanneer redelijke maatregelen genomen zijn, ook wanneer het risico op illegaal gekapt hout hierdoor niet effectief is gemitigeerd."

4.5 Evaluatie

Uit de evaluatie van de EU-Houtverordening blijkt dat het doel van de verordening in zijn algemeenheid steun verdient.^[58] Maar er zijn de nodige zorgpunten. Zo lijken de door de lidstaten aan te wijzen bevoegde autoriteiten onvoldoende capaciteit te hebben om de EU-Houtverordening goed te handhaven. Steun voor dit punt is dat naar aanleiding van het eierschandaal in Nederland, waarbij de NVWA verwijten zijn gemaakt door een voormalige minister en voormalige staatssecretaris van Landbouw, de jarenlange bezuinigingen op de NVWA werden aangehaald als oorzaak.^[59] Uit de evaluatie van de EU-Houtverordening volgt ook dat het aantal controles per lidstaat grote verschillen laat zien. Dat komt mogelijk ook door het toepassen van verschillende criteria die in de praktijk worden gehanteerd. Bovendien wordt de EU-Houtverordening in de praktijk niet uniform door alle bevoegde autoriteiten ingevuld. Verder zijn de gehanteerde sancties in de praktijk verschillend qua aard en hoogte. Ook is de reikwijdte van de EU-Houtverordening te beperkt. Ontbossing wordt namelijk vooral veroorzaakt door de groeiende vraag naar producten zoals vlees en soja die niet onder de EU-Houtverordening vallen.^[60] De eindconclusie luidde dat de doeleinden die met de EU-Houtverordening worden nagestreefd, bereikt kunnen worden, maar dat er nog het nodige moet gebeuren om dat te bewerkstelligen. Is er met de EU-Verordening ontbossingsvrije producten, die op 1 januari 2026 in werking^[61] treedt en waarmee de EU-Houtverordening komt te vervallen, sprake van een verbetering.

5. De EU-Verordening ontbossingsvrije producten

5.1 Doel en reikwijdte

In deze paragraaf beschrijf ik nu de belangrijkste elementen en bepalingen van de EU-Verordening ontbossingsvrije producten. Het doel van de Verordening is om ontbossing en bosdegradatie als gevolg van consumptie en productie in de EU te minimaliseren, en voorts om broeikasgasemissies en biodiversiteitsverlies te verminderen.^[62] De EU is blijkens de preambule overweging 19:

"vastbesloten om wereldwijd een ambitieus milieu- en klimaatbeleid te bevorderen en uit te voeren, overeenkomstig het Handvest van

de grondrechten van de Europese Unie, met name artikel 37, dat bepaalt dat een hoog niveau van milieubescherming en verbetering van de kwaliteit van het milieu in het beleid van de Unie moeten worden geïntegreerd en worden gewaarborgd overeenkomstig het beginsel van duurzame ontwikkeling. Als onderdeel van de externe dimensie van de Europese Green Deal moet bij maatregelen in het kader van deze verordening rekening worden gehouden met het belang van bestaande mondiale overeenkomsten, toezeggingen en kaders die bijdragen tot de vermindering van ontbossing en bosdegradatie (...)."

Ook wordt in de preambule, overweging 27 en 28, genoemd:

"(27) Deze verordening moet een aanvulling vormen op andere maatregelen die in de mededeling over Bescherming en herstel van bossen wereldwijd: de actie van de EU opvoeren worden voorgesteld, met name samenwerken met producerende landen om de dieperliggende oorzaken van ontbossing aan te pakken, zoals gebrekkige governance, ondoeltreffende wetshandhaving en corruptie, en versterken van internationale samenwerking met belangrijke consumerende landen door onder meer de handel in ontbossingsvrije producten aan te moedigen, en vaststelling van soortgelijke maatregelen, om te voorkomen dat producten afkomstig van toeleveringsketens die met ontbossing en bosdegradatie verband houden, in de handel worden gebracht.

(28) Deze verordening moet rekening houden met het beginsel van beleidscoherentie voor ontwikkeling en dient om de samenwerking met ontwikkelingslanden, in het bijzonder met de minst ontwikkelde landen (MOL's), te bevorderen en te vergemakkelijken, onder meer door waar mogelijk en relevant technische en financiële bijstand te verlenen."

De Verordening bevat daartoe voorschriften voor het in de handel brengen, aanbieden en exporteren van bepaalde grondstoffen en

producten. Dit zijn: runderen, cacao, koffie, palmolie, soja, rubber en hout en producten daarvan. Deze gelden als de belangrijkste veroorzakers van ontbossing en aantasting van bos en mogen alleen in de handel worden gebracht of worden uitgevoerd door een markdeelnemer of handelaar als zij i) ontbossingsvrij zijn, ii) zijn geproduceerd overeenkomstig de relevante wetgeving van het land van productie, en iii) vergezeld gaan van een zorgvuldigheidsverklaring.^[63] Van ontbossing is sprake als bos naar landbouwgebruik wordt omgezet. De Verordening richt zich daarmee op het toestaan van (het in de handel brengen, aanbieden en exporteren) van duurzaam (geproduceerd) hout. Ik noem voorts nog dat de zorgvuldigheidsverklaring ter beschikking moet worden gesteld aan de bevoegde autoriteit door de marktdeelnemer. Hierdoor neemt de marktdeelnemer de verantwoordelijkheid op zich dat het relevante product voldoet aan de Verordening.

5.2 Zorgvuldigheidseisen: drie stappen

Marktdeelnemers en niet-MKB-handelaren^[64] dienen op grond van de Verordening zorgvuldigheid te betrachten ten aanzien van de grondstoffen en producten waar de Verordening op ziet. Deze zorgvuldigheid omvat drie stappen. Dit zijn: i) het verzamelen van de hierna onder eerste stap genoemde informatie, ii) het uitvoeren van een risicobeoordeling op basis van de verzamelde informatie en iii) het vaststellen van maatregelen om eventuele risico's betreffende conformiteit van de relevante producten tot nul of een verwaarloosbaar niveau te herleiden. Deze stappen wordt aangeduid als het 'stelsel van zorgvuldigheid' en dienen jaarlijks door de marktdeelnemer te worden geëvalueerd. Daarnaast moeten bedrijven, met uitzondering van MKB-bedrijven, jaarlijks een verslag uitbrengen over hun stelsel van zorgvuldigheid door online publicatie.

Eerste stap

Met betrekking tot de eerste stap dienen marktdeelnemers onder andere de volgende informatie te verzamelen over elk relevant product: i) een beschrijving van de handelsnaam en het type van de relevante producten; ii) de hoeveelheid van de relevante producten; iii) het land van productie; iv) de geolocatie van alle percelen waar de relevante grondstoffen zijn

geproduceerd en de productiedata; v) de naam, het postadres en e-mailadres van de leveranciers van de relevante producten; vi) de naam, het postadres en e-mailadres van de afnemers van de relevante producten; vii) toereikend afdoende en verifieerbare informatie waaruit blijkt dat de relevante producten ontbossingsvrij zijn; en viii) toereikend afdoende en verifieerbare informatie waaruit blijkt dat de relevante grondstoffen zijn geproduceerd in overeenstemming met de desbetreffende wetgeving van het land van productie. Kan hier voor een product niet aan voldaan worden, dan mogen marktdeelnemers de producten niet in de handel brengen.

Tweede stap

De tweede stap vereist van bedrijven dat zij op basis van de verzamelde informatie een risicobeoordeling uitvoeren om na te gaan of er een risico bestaat dat de relevante producten die bestemd zijn om in de handel te worden gebracht of te worden uitgevoerd, verboden zijn op basis van art. 3 van de Verordening. Als er geen of een verwaarloosbaar risico bestaat, mogen de producten in de handel worden geïmporteerd of uitgevoerd. Bij de risicobeoordeling moet met een aantal aandachtspunten rekening worden gehouden. Deze zien onder meer op de prevalentie van ontbossing in het land van productie, de aanwezigheid van inheemse volkeren, en conclusies van de vergaderingen van deskundigengroepen van de Europese Commissie. Deze risicobeoordelingen moeten ten minste jaarlijks vastgelegd worden en geëvalueerd.

Een door de Europese Commissie beheerd landenbenchmarkingsysteem zal landen en gebieden categoriseren in een laag, standaard of hoog risico van het produceren van de relevante grondstoffen en producten. Afhankelijk van het toegekende risiconiveau variëren de voorwaarden waar het gepaste zorgvuldigheidsproces aan moet voldoen. Bij het indelen van landen wordt meegenomen of er afspraken bestaan tussen het betrokken land en de EU (-lidstaten) om ontbossing en bosdegradatie aan te pakken. Dit zou ook kunnen helpen om dergelijke afspraken te maken.^[65] Het Europees Parlement heeft inmiddels voorgesteld dat er nog een 'no-risk' categorie aan het verbodsartikel wordt toegevoegd. Grondstoffen of producten of delen daarvan uit een 'no risk' land moeten in overeenstemming zijn geproduceerd met de

wetgeving van dat land en de andere eisen zouden dan niet gelden. In 2025 zal naar verwachting duidelijk worden of deze aanpassing er gaat komen en daarmee of hier politiek voldoende steun voor is.

Derde stap

Als er een risico bestaat dat de relevante producten niet voldoen, moeten marktdeelnemers op basis van stap drie risicobeperkende procedures vaststellen en maatregelen nemen. Dit kan zien op het eisen van aanvullende informatie, het uitvoeren van onafhankelijke onderzoeken of het bieden van steun aan (kleine) landbouwbedrijven om de eisen uit de Verordening na te kunnen leven. De bevoegde autoriteit, in Nederland de NVWA, moeten met regelmatige tussenpozen controles uitvoeren op de marktdeelnemers en handelaren om na te gaan of zij daadwerkelijk aan de verplichtingen vastgelegd in de Verordening voldoen. De bevoegde autoriteiten moeten daarbij een op risico gebaseerde aanpak hanteren om te bepalen welke controles moeten worden verricht. Voor de vaststelling van risicocriteria moet rekening worden gehouden met het aan de relevante grondstoffen verbonden risico op ontbossing in het land van productie, de mate waarin marktdeelnemers en handelaren in het verleden deze verplichtingen niet hebben nageleefd en met alle andere relevante informatie waarover de bevoegde autoriteiten beschikken. Indien uit de risicoanalyse van de zorgvuldigheidsverklaringen blijkt dat er een hoog risico bestaat dat specifieke relevante producten niet conform zijn, moeten de bevoegde autoriteiten onmiddellijke voorlopige maatregelen kunnen nemen om te voorkomen dat die producten in de handel worden gebracht, op de markt worden aangeboden of worden uitgevoerd.

5.3 Bevoegdheden voor stakeholders

Vastgelegd als regel in de Verordening is dat natuurlijke of rechtspersonen bij de bevoegde autoriteiten concrete aanwijzingen kunnen indienen wanneer zij van oordeel zijn dat een of meer marktdeelnemers of handelaren de Verordening niet naleven. De bevoegde autoriteiten dienen dan onverwijld, zorgvuldig en onpartijdig deze concrete aanwijzingen te beoordelen, en of de claims gegrond zijn, en dan de nodige stappen te nemen, waaronder het uitvoeren van controles en het houden van

hoorzittingen.^[66] Bovendien heeft iedere natuurlijke of rechtspersoon die voldoende belang heeft, zoals bepaald overeenkomstig de bestaande nationale rechtsmiddelenstelsels, toegang tot administratieve en rechterlijke procedures ter toetsing van de besluiten, het handelen of het verzuim van de krachtens de Verordening bevoegde autoriteiten.^[67]

5.4 Implementatie in Nederland

Om een juiste uitvoering te kunnen garanderen werd een aanvullende wetwijziging in de Nederlandse regelgeving noodzakelijk geacht door de Nederlandse overheid. De implementatie ziet op sanctionering, aanwijzing van met de uitvoering van de Verordening belaste instanties en het aanpassen van met de Verordening strijdige regelgeving die al gold. Dit geschiedt door de Wet van 17 juli 2024 tot wijziging Omgevingswet en enige andere wetten (Wet uitvoering verordening ontbossingsvrije grondstoffen en producten), welke wet op 9 juli 2024 in de Eerste Kamer is aangenomen en inmiddels in het Staatsblad is gepubliceerd.^[68] Het wachten is nog op de publicatie inwerkingtreding in het Staatsblad. Onder meer wordt art. 18.16a Omgevingswet gewijzigd. Dit artikel ziet op bestuurlijke maatregelen die de Minister voor (toen nog) Natuur en Stikstof kan treffen. De post viel onder het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en die minister zal hier nu over gaan.

Maatregelen die getroffen kunnen worden zijn onder andere i) het als voorlopige maatregel onmiddellijk opschorten van het in de handel brengen, op de markt aanbieden of het buiten het grondgebied van Nederland brengen van ontbossingsvrije grondstoffen en producten, ii) een verbod op het uitoefenen van het vereenvoudigde stelsel van zorgvuldigheidseisen, bedoeld in art. 13 Verordening in geval van een ernstige inbreuk of herhaalde inbreuken, iii) het opleggen van een plicht tot het corrigeren van formele non-conformiteit met de Verordening, iv) het opleggen van een plicht tot het voorkomen door de marktdeelnemer of handelaar dat ontbossingsvrije grondstoffen en producten in de handel worden gebracht, worden aangeboden of buiten het grondgebied van Nederland worden gebracht, v) het opleggen van een plicht tot het onmiddellijk uit de handel nemen of terugroepen van ontbossingsvrije grondstoffen en producten

door de marktdeelnemer of handelaar, vi) tijdelijke uitsluiting gedurende ten hoogste 12 maanden van aanbestedingsprocedures of van subsidieverstrekking op grond van de Kaderwet EZK- en LNV-subsidies, en vii) een tijdelijk verbod op het verhandelen van ontbossingsvrije grondstoffen en producten ingeval van een ernstige inbreuk of herhaalde inbreuken.

6. Enkele bespiegelingen over de Verordening

Is er met de Verordening sprake van een positieve ontwikkeling? Mijns inziens is dat het geval. Zo is positief te noemen in vergelijking met de EU-Houtverordening dat de Verordening een veel ruimere reikwijdte kent. De EU-Houtverordening ziet alleen op het tegengaan van de invoer en het in de distributieketen hebben van illegaal gekapt hout en houtproducten binnen de EU. De Verordening ziet op het in de EU in de handel brengen en het op de markt aanbieden, alsmede de uitvoer van producten en grondstoffen die runderen, cacao, koffie, oliepalm, rubber, soja of hout bevatten of daarmee zijn gevoederd of vervaardigd en eist dat deze ontbossingsvrij zijn, legaal en vergezeld gaan van een zorgvuldigheidsverklaring. De Verordening richt zich daarmee bovendien op het toestaan van duurzaam (geproduceerd) hout en niet slechts op het tegengaan van illegaal gekapt hout. Gelet op het streven om de bijdrage van de EU aan ontbossing en bosdegradatie wereldwijd tot een minimum te beperken, en aldus bij te dragen tot een vermindering van wereldwijde ontbossing alsmede om de bijdrage van de EU aan broeikasgasemissies en het wereldwijde biodiversiteitsverlies te verminderen, is dat een positieve ontwikkeling. Wel is het goed om het door de Europese Commissie op te zetten landenbenchmarkingsstelsel zorgvuldig en in overleg met de relevante stakeholders vorm te geven. Daarbij zou ook meegenomen dienen te worden het voorkomen van onnodige additionele administratieve lasten voor marktdeelnemers en handelaren. Het aanbieden van een loket waar zij terecht kunnen met praktische vragen die dan in principe spoedig worden beantwoord zou daarbij kunnen helpen.

Daarnaast zijn de regels over controles verduidelijkt en verbeterd en zijn de mogelijkheden op

te leggen sancties herzien en uitgebreid. Zo is op basis van de Verordening voor een rechtspersoon het maximumbedrag van een boete in elk geval vier procent van de totale jaaromzet in de EU in het voorafgaande boekjaar.^[69] Voorts kan het maximumbedrag worden verhoogd opdat de boete meer bedraagt dan het potentiële economische voordeel. Ook noem ik dat lidstaten definitief geworden oordelen tegen rechtspersonen over inbreuken en sancties aan de Europese Commissie dienen te melden. De Europese Commissie maakt dit dan vervolgens openbaar.^[70] Naast 'naming en shaming' kan dit ook een nuttige preventieve werking hebben. Eveneens positief is de verduidelijking van toegang tot de rechter.^[71] Hierdoor heeft iedere natuurlijke of rechtspersoon die volgens de rechter voldoende belang heeft, toegang tot administratieve en rechterlijke procedures ter toetsing van de besluiten, het handelen of het verzuim van de bevoegde autoriteit.

Is het daarmee dan nu goed geregeld? Van belang is mijns inziens dat in zijn algemeenheid beseft moet worden dat het bewerkstelligen van regelgeving alleen niet voldoende is om structurele illegale ontbossing tegen te gaan. Adequate uitvoering en handhaving is eveneens van groot belang. Een bekend en belangrijk knelpunt is de corruptie die in veel belangrijke hout-producerende landen aanwezig is. Dat kan samenhangen met de belangen van de heersende elite en/of overheidsfunctionarissen. Dergelijke problematiek is niet eenvoudig op te lossen, zeker als landen buiten de EU het minder nauw nemen met de herkomst van hout en houtproducten.^[72] Op het eerste gezicht lijkt een eenvoudige oplossing het verbieden van import van hout uit landen die in de top tien van de meest corrupte landen staan. Maar dit leidt er waarschijnlijk slechts toe dat de herkomst van het hout op papier verplaatst wordt naar andere landen. Dat gebeurt nu ook al.^[73] Van groot belang is derhalve dat de aanpak van ontbossing en bosdegradatie ook plaatsvindt in de landen van herkomst. Het opbouwen van contacten en vertrouwen is daarvoor van belang, evenals delen van kennis, ervaring en ondersteuning.^[74] In de preambule van de Verordening wordt dit ook onderkend en wordt benoemd dat de uitdagingen op het gebied van klimaatverandering en biodiversiteitsverlies alleen met wereldwijde maatregelen kunnen worden aangepakt.^[75] Van belang is bovendien dat

de EU niet de enige markt voor hout is, dus gezamenlijk optrekken met andere belangrijke houtafnemende landen buiten de EU is ook nodig. Ten slotte zou meer aandacht gegeven kunnen worden aan het inzetten op herplanting en herstel van bossen. Kortom, er is nog veel werk te verzetten.^[76]

7. Conclusie

In dit artikel is de Verordening ontbossingsvrije producten onderzocht. Is er sprake van een positieve ontwikkeling? Ik meen dat dat het geval is. De toevoegingen die de Verordening brengt zoals de ruimere reikwijdte en het feit dat de Verordening zich richt op het toestaan van duurzaam (geproduceerd) hout en niet slechts op het tegengaan van illegaal gekapt hout, zijn nuttige aanvullingen op de regels die al golden. Dat neemt niet weg dat beseft moet worden dat het bewerkstelligen van regelgeving alleen niet voldoende is om ontbossing en bosdegradatie tegen te gaan. Adequate uitvoering en handhaving, het opbouwen van contacten en vertrouwen in de landen van herkomst is daarvoor ook van belang, evenals het delen van kennis, ervaring en ondersteuning, en het gezamenlijk optrekken met andere belangrijke houtafnemende landen buiten de EU. Ten slotte zou meer aandacht gegeven kunnen worden aan het inzetten op herplanting en herstel van bossen.

^[1] Harold Koster is verbonden aan de afdeling Ondernemingsrecht van de Universiteit Leiden. Zijn onderzoek vindt plaats binnen het Business & Law Research Network (BLRN).

^[2] Voor nadere duiding van deze consequenties, zie paragraaf 3 alsmede het rapport van het Global Forest Action Panel over illegaal hout gepresenteerd op de VN top inzake biodiversiteit in Cancun in december 2016. Zie Illegal Logging and Related Timber Trade – Dimensions, Drivers, Impacts and Responses: A Global Scientific Rapid Response Assessment Report, ed. Daniela Kleinschmit, Stephanie Mansourian, Christoph Wildburger, Andre Purret, december 2016. Het rapport is online te vinden via: <https://www.iufro.org/media/fileadmin/publication/s/world-series/ws35-low-res.pdf>.

^[3] Nummer 15: beschermde ecosystemen, bossen en biodiversiteit. De Sustainable Development Goals, afgekort SDG, zijn in 2015 door de Verenigde Naties vastgesteld als de mondiale

duurzame ontwikkelingsagenda voor 2030.

^[4] Zoals door corruptie en veiligheidsissues.

^[5] Zie W.Th. Douma en M. van der Kooij, Juridische aspecten van de strijd tegen illegaal gekapt hout op mondiaal niveau, in de EU en in de VS, in: red. J.M. Bazelmans, W.Th. Douma e.a., *Duurzame handel in juridisch perspectief*, Den Haag: Boom 2014, p. 192 die zich baseren op een document van de Europese Commissie. Zie ook Grondstofimporteurs bezorgd over ontbossingsregels EU, *FD* 6 mei 2024.

^[6] Mededeling van de Commissie aan de Raad en het Europees Parlement, Wetshandhaving, governance en handel in de bosbouw, Voorstel voor een EU-actieplan, COM(2003)251, 21 mei 2003, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52003DC0251>.

^[7] Verordening (EG) nr. 2173/2005 van 20 december 2005 inzake de opzet van een FLEGT-vergunningensysteem voor de invoer van hout in de Europese Gemeenschap.

^[8] Zie <https://www.nvwa.nl/onderwerpen/import-van-hout-en-houtproducten/flegt-vergunning-voor-import-van-hout>. Zie voorts W. Th. Douma, Vervanging van de EU-Houtverordening door de EU-Verordening ontbossingsvrije producten: van de regen in de drup?, in: *Vereniging Milieurecht, Duurzame handelsketens en het recht: een decennium later*, Den Haag: Boom 2024, p. 108.

^[9] Verordening (EU) nr. 995/2010 van 20 oktober 2010 tot vaststelling van de verplichtingen van marktdeelnemers die hout en houtproducten op de markt brengen.

^[10] Europese Commissie, Evaluation of Regulation (EU) No 995/2010 of the European Parliament and of the Council of 20 October 2010 laying down the obligations of operators who place timber and timber products on the market (the EU Timber Regulation), SWD(2016) 34 final.

^[11] Ontbossing is de vernietiging van bossen opdat het land voor andere doeleinden kan worden gebruikt. Bosdegradatie houdt in dat oerbossen of wilde bossen worden omgezet naar aangeplante bossen of landbouwgrond. Dit schaadt de biodiversiteit en de kwaliteit van de bossen.

^[12] Zie preambule Verordening overweging 1.

^[13] Zie preambule Verordening overweging 1.

^[14] Een koolstofput is een koolstofreservoir dat meer koolstofhoudende verbindingen opneemt

dan dat het uitstoot. Een bos is een koolstofreservoir, omdat het over koolstofhoudende verbindingen beschikt in de vorm van hout. Wanneer een bos toeneemt in biomassa is het een koolstofput. Een bos wordt echter een koolstofbron wanneer het afneemt in biomassa. Koolstofputten spelen een belangrijke rol in de koolstofcyclus omdat zij CO₂ uit de lucht halen en daarmee de opwarming van de aarde.

^[15] Zie preambule Verordening overweging 1.

^[16] Zie website Wereld Natuur Fonds: <https://www.wwf.nl/wat-we-doen/focus/bossen/ontbossing>.

^[17] Zie bijvoorbeeld: Illegale houtkap bedreigt bos in Congo's Virungapark, het leefgebied van de berggorilla's, *De Volkskrant* 6 februari 2023.

^[18] Zie het speciaal verslag over klimaatverandering en land van 2019 van de Intergouvernementele Werkgroep inzake klimaatverandering (IPCC).

^[19] Zie preambule Verordening overweging 2.

^[20] Zie preambule Verordening overweging 2.

^[21] Zie preambule Verordening overweging 2.

^[22] Zie preambule Verordening overweging 2.

^[23] Resolutie van het Europees Parlement van 22 oktober 2020 met aanbevelingen aan de Europese Commissie betreffende een EU-rechtskader voor de beëindiging en ommekeer van door de EU bevorderde ontbossing op wereldniveau.

^[24] Zie preambule Verordening overweging 8.

^[25] Zie preambule Verordening overweging 5.

^[26] Resolutie van het Europees Parlement van 22 oktober 2020 met aanbevelingen aan de Europese Commissie betreffende een EU-rechtskader voor de beëindiging en ommekeer van door de EU bevorderde ontbossing op wereldniveau.

^[27] N. Derbali, CBS-onderzoek: Nederland levert als grootste EU-importeur van soja, palmolie en cacao forse bijdrage aan ontbossing, *NRC Handelsblad* 28 september 2023. Zie voor cijfers over andere landen het rapport van het Wereld Natuur Fonds uit 2022 genaamd Risky Business.

^[28] Zie over de EU-Houtverordening onder meer A.M.C.C. Tubbing, Fout Hout aan banden gelegd door Europese Houtverordening?, *M&R* 2013/73 afl. 6, W.Th. Douma en M. van der Kooij, Juridische aspecten van de strijd tegen illegaal gekapt hout op mondiaal niveau, in de EU en in de VS, in: red. J.M. Bazelmans, W.Th. Douma e.a., *Duurzame handel in juridisch perspectief*, Den Haag: Boom 2014.

^[29] Zie preambule, overweging 14 EU-

Houtverordening en art. 2 onder 2 Verordening.

^[30] Zie preambule, overweging 15 en 21 en art. 2 onder 3, 7, 8 en 13 Verordening.

^[31] Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES), is een door 175 landen getekend verdrag dat ervoor zorgt dat internationale handel het bestaan van circa 34.0000 planten- en diersoorten niet in gevaar brengt. In Nederland zijn de bepalingen uit het CITES-verdrag verwerkt in de Flora- en Faunawet.

^[32] Art. 2 EU-Houtverordening.

^[33] Art. 2 EU-Houtverordening.

^[34] Art. 5 EU-Houtverordening.

^[35] Art. 6 EU-Houtverordening.

^[36] Art. 5 EU-Houtverordening.

^[37] Art. 4 en 6 EU-Houtverordening.

^[38] Art. 4 EU-Houtverordening.

^[39] Art. 6 lid 1 EU-Houtverordening.

^[40] Art. 6 EU-Houtverordening.

^[41] Art. 6 EU-Houtverordening.

^[42] Art. 6 EU-Houtverordening.

^[43] Art. 6 EU-Houtverordening.

^[44] Art. 6 lid 1 EU-Houtverordening.

^[45] Art. 7 en 8 EU-Houtverordening.

^[46] Een voorbeeld is Preferred by nature (voorheen Nepcon).

^[47] Art. 10 EU-Houtverordening.

^[48] Preambule, overweging 19, 21 en 22 EU-Houtverordening.

^[49]

<https://www.nvwa.nl/onderwerpen/import-van-hout-en-houtproducten/rol-nvwa>.

^[50] Zie hierover ook S.A. Verkerk, Hoe handhaafbaar wordt de nieuwe IMVO-wetgeving en welke lessen biedt de handhavingspraktijk van de Europese Houtverordening?, *NTS* 2023/03.

^[51] Dit op basis van art. 8 lid 4 en 12 lid 2 EU-Houtverordening.

^[52] Zie voor een bespreking van jurisprudentie A.M.C.C. Tubbing en W.Th. Douma, Ontwikkelingen in de aanpak van fout hout: de actuele stand van zaken rond EUTR en FLEGT, *M&R* 2017/134.

^[53] Förvaltningsrätten Jönköping 5 oktober 2016, zaak nr. 2095-16, Almträ Nordic AB/Skogsstyrelsen, niet gepubliceerd en kenbaar uit A.M.C.C. Tubbing en W.Th. Douma, Ontwikkelingen in de aanpak van fout hout: de actuele stand van zaken rond EUTR en FLEGT, *M&R* 2017/134.

^[54] Stichting Greenpeace

Nederland/Staatssecretaris van Economische Zaken, Rechtbank Amsterdam 4 juli 2017, ECLI:NLRBAMS:2017:4926.

^[55] Zie Rb. Noord-Holland 24 mei 2017, ECLI:NL:RBNHO:2017:4474; Rb. Amsterdam 4 juli 2017, ECLI:NL:RBAMS:2017:4926; Rb. Den Haag 9 januari 2020, ECLI:NL:RBDHA:2020:473 en Rb. Amsterdam 15 april 2021, ECLI:NL:RBAMS:2021:1959.

^[56] Zie A.M.C.C. Tubbing en W.Th. Douma, Ontwikkelingen in de aanpak van fout hout: de actuele stand van zaken rond EUTR en FLEGT, *M&R* 2017/134, par. 3.5.

^[57] Rechtbank Amsterdam 12 december 2022, ECLI:NL:RBAMS:2022:7435; ECLI:NL:RBAMS:2022:7442; en ECLI:NL:RBAMS:2022:7438.

^[58] Europese Commissie, Evaluation of Regulation (EU) No 995/2010 of the European Parliament and of the Council of 20 October 2010 laying down the obligations of operators who place timber and timber products on the market (the EU Timber Regulation), SWD(2016) 34 final.

^[59] Zie

<https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2187440-veerman-bleker-er-is-te-veel-bezuinigd-op-de-nvwa>.

^[60] Zie W. Th. Douma, Vervanging van de EU-Houtverordening door de EU-Verordening ontbossingsvrije producten: van de regen in de drup?, in: *Vereniging Milieurecht, Duurzame handelsketens en het recht: een decennium later*, Den Haag: Boom 2024, p. 110.

^[61] De inwerkingtreding van de Verordening is eind 2024 met een jaar uitgesteld. Ingangsdatum is nu 30 december 2025 voor grote ondernemingen en 30 juni 2026 voor micro- en kleine bedrijven.

^[62] Preambule, overweging 13, 14, 19, 20, 21 en 22 Verordening.

^[63] Zie art. 3 Verordening.

^[64] Voor MKB-handelaren gelden minder eisen. Zie daarvoor art. 5 leden 2 en 3 Verordening.

^[65] Zie N. Dobson, De EU als bossenwaakhond: van vrijwillige partnerschappen naar autonome standaarden, *Ars Aequi* juli/augustus 2022.

^[66] Art.31 Verordening.

^[67] Art.32 Verordening. In de MvT bij Wet uitvoering verordening ontbossingsvrije grondstoffen en producten is hierover genoemd dat in Nederland de toegang tot de

bestuursrechter geregeld is in de Algemene wet. bestuursrecht en dat een belanghebbende tegen een besluit beroep kan instellen bij de bestuursrechter. En dat onder belanghebbende in art. 1:2 Awb wordt verstaan: “degene wiens belang rechtstreeks bij een besluit is betrokken”. Het is de vraag of hiermee voldoende de door de Verordening vereiste toegang tot de rechter is gewaarborgd, met name met betrekking tot de toetsing van het handelen of het verzuim van de bevoegde autoriteit de NVWA.

^[68] *Stb.* 2024, 242.

^[69] Art 25 lid 2 Verordening.

^[70] Art 25 lid 2 Verordening.

^[71] Art 32 Verordening.

^[72] Verdedigers van milieugerelateerde mensenrechten, die streven naar de bescherming en bevordering van de mensenrechten met betrekking tot het milieu, onder meer water, lucht en land, zijn bovendien vaak het doelwit van vervolging of dodelijke aanslagen. Die aanslagen zijn in onevenredige mate gericht tegen inheemse volkeren. Zie preambule Verordening overweging 7.

^[73] Zie hierover T. Boekhout van Solinge, Georganiseerde houtcriminaliteit in de

Braziliaanse Amazone, *Tijdschrift voor Criminologie* 2018/60.

^[74] Een belangrijke andere stap is de oprichting van het EU-waarnemingscentrum voor ontbossing, bosdegradatie, veranderingen in de wereldwijde bosbedekking en de daaraan ten grondslag liggende factoren (‘EU-waarnemingscentrum’. Het EU-waarnemingscentrum moet, voortbouwend op bestaande monitoringinstrumenten, de toegang tot informatie over toeleveringsketens vergemakkelijken voor overheidsinstanties, consumenten en bedrijven, door gemakkelijk te begrijpen gegevens en informatie te verstrekken die ontbossing, bosdegradatie en veranderingen in de wereldwijde bosbedekking in verband brengen met de vraag naar en de handel in grondstoffen en producten in de EU.

^[75] Overweging 24.

^[76] Zie ook R. Schuttenhelm, Herstel bossen kan flink bijdragen aan klimaatverbetering, maar geduld vereist, *NOS Nieuws*, 13 november 2023, zie

<https://nos.nl/collectie/13871/artikel/2497723-herstel-bossen-kan-flink-bijdragen-aan-klimaatverbetering-maargeduld-vereist>.

Duurzaamheid in bedrijfswaarderingen: een praktisch raamwerk

Lieke Vermunt

De transitie naar een duurzamere economie wordt steeds urgenter. Regelgevingen zoals de CSRD, TCFD en GRI maken duurzaamheidsrapportage niet langer vrijwillig, maar verplicht voor steeds meer bedrijven. Tegelijkertijd bieden initiatieven zoals SBTi een duidelijke routekaart om net-zero plannen in lijn te brengen met wetenschappelijke doelstellingen. Toch blijft een belangrijke vraag vaak onbeantwoord: hoe vertalen deze duurzaamheidsinspanningen zich naar financiële waarderingen van bedrijven?

Ondanks dat 98% van de S&P 500-bedrijven duurzaamheidsrapportages publiceert¹, worden deze inzichten nog nauwelijks geïntegreerd in bedrijfswaarderingen. Dit roept vragen op zoals: wat zijn de financiële gevolgen van een net-zero strategie? En hoe beïnvloedt voortgang op duurzaamheidsdoelen de lange termijn waarde van een onderneming?

Ik merk dat bedrijven en investeerders steeds vaker behoefte hebben aan een gestructureerde manier om duurzaamheidsfactoren in hun financiële analyses op te nemen. Daarom heb ik een raamwerk ontwikkeld dat helpt om duurzaamheid op een onderbouwde manier te integreren in waarderingsmodellen.

De balans tussen financieel en maatschappelijk perspectief

Het is belangrijk te begrijpen wat duurzaamheid precies betekent vanuit een economisch perspectief. Duurzaamheid is het principe waarbij wordt voldaan aan de behoeften van de huidige generatie zonder de mogelijkheid voor toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen. In een economische context is groei alleen duurzaam wanneer kapitaal, arbeid en natuurlijke bronnen verantwoord worden ingezet, en winsten en inkomens op een eerlijke manier worden verdeeld

tussen individuen en bedrijven.

Binnen de traditionele waarderingsmethodieken richten bedrijven en investeerders zich primair op risico's en de daarbij behorende impact van duurzaamheid op toekomstige kasstromen. Bedrijven worden geconfronteerd met financiële risico's die meestal voortkomen uit de maatschappelijke impact van eerdere generaties of overheidsmaatregelen gericht op duurzaamheid gerelateerde doelstellingen. Dit leidt tot financiële risico's voor bedrijven, bekend als fysieke- en transitierisico's, en kunnen worden geïntegreerd in geprognosticeerde risico gecorrigeerde kasstromen, verdisconteerd met de gewogen gemiddelde kapitaalkosten (WACC), afgeleid van het Capital Asset Pricing Model (CAPM). Het is relevant onderscheid te maken tussen fysieke- en transitie-risico's:

- **Fysieke risico's** ontstaan door de directe gevolgen van klimaatverandering, zoals droogte en overstromingen. Dit kan leiden tot hogere kosten, schade aan infrastructuur of verstoring van de toeleveringsketen.
- **Transitie-risico's** ontstaan door veranderende wet- en regelgeving, technologische innovaties en marktverschuivingen als gevolg van de energietransitie. Strengere milieuwetgeving of toenemende CO₂-beprijzing kunnen bedrijfsactiviteiten duurder maken of verbieden.

Het is relevant om dit onderscheid te maken, omdat transitie-risico's sterk afhankelijk zijn van politieke besluitvorming en afhankelijk zijn van verwachtingen over de richting van wetgeving. Dit maakt ze onderhevig aan verschillende meningen en scenario's en op dit moment nog lastig mee te nemen in bedrijfswaarderingen. Fysieke risico's daarentegen spelen nu al en

vormen zijn concreet en meetbaar. Hierdoor zijn ze voor alle bedrijven op dit moment al van groot belang.

Hoewel regelgeving en investeerders zich momenteel voornamelijk richten op milieuaspecten, is er een breder scala aan duurzaamheidskwesties die financiële gevolgen kunnen hebben.

Deze risico gestuurde benadering legt de nadruk op de financiële internalisatie van duurzaamheidsfactoren en het gebruik van waarschijnlijkheid gewogen kasstroomscenario's, waarbij belangrijke drijfveren zoals kosten, inkomsten en de eindewaarde berekening de uiteindelijke waardering bepalen.

Maar duurzaamheid heeft ook bredere maatschappelijke gevolgen. De activiteiten van bedrijven hebben een bredere impact op de samenleving dan de effecten die financieel kunnen worden geïnternaliseerd. Deze effecten kunnen leiden tot gevolgen die pas op lange termijn zichtbaar worden of zelfs onbekend blijven. Terwijl financiële rendementen worden bepaald door de kasstromen die investeringen genereren, worden maatschappelijke rendementen afgeleid van de externe effecten die investeringen met zich meebrengen en die impact hebben op belanghebbenden buiten het bedrijf.

Gemonetariseerde externe effecten kunnen worden gewaardeerd met behulp van een Social Discount Rate (SDR). De SDR is niet gekoppeld aan de WACC, omdat externe effecten geen directe relatie hebben met financiële markten. Binnen dit maatschappelijke perspectief ligt de focus op materiële onderwerpen, waarbij de belangrijkste drijfveer de werkelijke prijs van een activiteit, product of dienst is.

In mijn werk zie ik dat steeds meer bedrijven op zoek zijn naar een evenwicht tussen financieel gewin en maatschappelijke waarde creatie. Dit vraagt om een bredere blik, waarbij niet alleen traditionele financiële gegevens worden meegenomen, maar ook sociale en ecologische impact.

Een gestructureerd vijfstappenmodel

Om duurzaamheid vanuit een risico gestuurde benadering in bedrijfswaarderingen te integreren,

kan een vijfstappenraamwerk worden toegepast. Dit raamwerk helpt bij het identificeren en verwerken van duurzaamheidsfactoren in financiële waarderingen:

1. **Materialiteitsanalyse** – Welke duurzaamheidsfactoren zijn écht relevant voor de onderneming? Door prioriteiten te stellen, kunnen bedrijven zich richten op thema's die daadwerkelijk financiële impact hebben.
2. **Omvang en tempo van de transitie** – Hoe snel verandert de sector en wat betekent dat voor de toekomst van het bedrijf? Dit omvat zowel technologische ontwikkelingen als veranderende regelgeving en marktvoorkeuren.
3. **Vergelijking met concurrenten** – Waar staat het bedrijf ten opzichte van zijn concurrenten? Dit geeft inzicht in hoe goed het gepositioneerd is om de duurzame transitie te doorstaan.
4. **Scenario-analyse** – Hoe beïnvloeden verschillende duurzaamheidsstrategieën financiële prestaties van het bedrijf? Door meerdere toekomstscenario's uit te werken, ontstaat een beter beeld van risico's en kansen.
5. **Integratie in waardering** – Uiteindelijk worden duurzaamheidsfactoren vertaald naar financiële cijfers, bij voorkeur via kasstromen.

Het maatschappelijke perspectief: een bredere kijk op waardecreatie

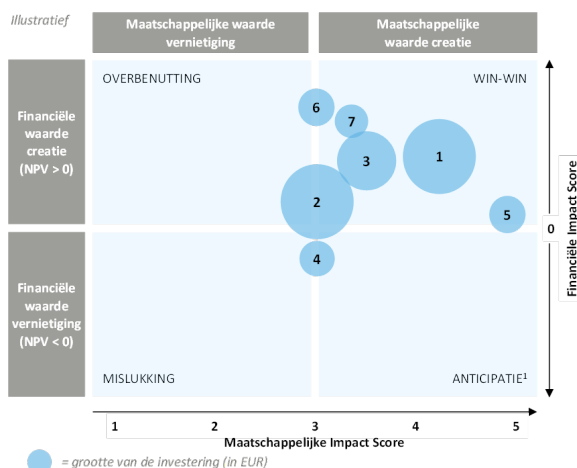
Naast financiële risico's brengt duurzaamheid bredere maatschappelijke effecten met zich mee, die vaak moeilijk te kwantificeren zijn en pas op lange termijn zichtbaar worden. Daarnaast is het de vraag of bedrijven uiteindelijk volledig de financiële gevolgen zullen ervaren van hun maatschappelijke impact, of dat deze kosten verspreid zullen worden over meerdere partijen of individuen. Het maatschappelijke perspectief richt zich op de bredere impact van bedrijfsactiviteiten op gemeenschappen en toekomstige generaties.

Om deze impact te meten, kunnen bedrijven Key Impact Indicators (KII's) vaststellen en hiermee de voortgang op duurzaamheidsdoelstellingen monitoren. De materialiteitsanalyse, zoals

toegepast in het risico gestuurde raamwerk, kan helpen bij het bepalen van deze KII's, zodat bedrijven zich richten op indicatoren die bij verbetering een materiële impact hebben. Voorbeelden zijn CO₂-reductie, energie-efficiëntie, biodiversiteit, werkgelegenheid, en diversiteit.

Het uitvoeren van een kwantitatieve maatschappelijke waardering blijft een uitdaging, vooral door beperkte data en complexiteit in de waardeketen. Wanneer een kwantitatieve benadering niet mogelijk is, kan een kwalitatieve beoordeling helpen bij het bepalen van de meest materiële duurzaamheidsfactoren.

Weergave op een waarde creatie matrix kan strategische keuzes ondersteunen door financiële investeringen af te zetten tegen duurzame impact. Zo kan worden onderbouwd waarom investeringen met een lager financieel rendement toch prioriteit krijgen vanwege hun bijdrage aan lange termijn duurzaamheidsdoelen.

Conclusie

Duurzaamheid is geen losstaand onderwerp meer, maar een integraal onderdeel van financiële besluitvorming. Bedrijven die duurzaamheid op een structurele manier meenemen in hun strategie en waardering, versterken niet alleen hun concurrentiepositie, maar dragen ook bij aan een veerkrachtigere economie. Door risico gestuurde financiële evaluaties uit het vijfstappen raamwerk in evenwicht te brengen met maatschappelijke impactoverwegingen, kunnen bedrijven beter onderbouwde lange termijn beslissingen nemen die zowel hun eigen organisatie als de bredere samenleving ten goede komen. Dit creëert een win-winsituatie. Ik geloof sterk in een pragmatische benadering, waarin bedrijven duurzaamheid niet zien als een verplichting, maar als een kans om waarde te creëren. Door middel van een gestructureerd waarderingsmodel kunnen bedrijven beter onderbouwde beslissingen nemen en zich voorbereiden op een toekomst waarin duurzaamheid steeds bepalender wordt.

¹ 2023 Sustainability reporting in focus, G&A

Klimatrisico's: reactief of proactief?

René Doff

Dat het klimaat aan het veranderen is, daarover zijn de geleerden het inmiddels wel eens. Op allerlei manieren wordt nu duidelijk hoe ernstig de opwarming van de aarde is en wat we eraan kunnen doen. Het Klimaatakkoord van Parijs stelt ons ten doel om de opwarming van de aarde te beperken tot maximaal twee graden ten opzichte van het niveau in 1990 en uiteindelijk klimaatneutraal in 2050. Wat zijn precies de gevolgen voor verzekeraars en welke risico's spelen een rol?

Er zijn twee soorten gevolgen van de opwarming van de aarde. De Nederlandsche Bank (DNB^[1]) stimuleert verzekeraars daarom om langs twee assen de risico's van klimaatverandering te onderzoeken en ook maatregelen te nemen.

Fysieke risico's

Ten eerste: wat zijn de fysieke risico's van de klimaatverandering? De achterliggende gedachte is dat verzekeraars moeten begrijpen hoe de portefeuille verandert en hoe claims- en schade patronen eventueel zouden kunnen wijzigen in de toekomst.

Op de bestaande actuariële data kunnen we niet vertrouwen omdat die data uit het verleden niet perse representatief zijn voor de toekomst. We moeten daarom deze gevolgen voor schade patronen aan de hand van dieperliggende scenario's onderzoeken. Denk bijvoorbeeld aan scenario's met meer brandgevaar als de zomers warmer worden, meer oogstschade door droogtes opgevolgd door stortbuien (met hagel), grotere kans op zwaardere winterstormen en stormen die vroeger in het jaar plaatsvinden als de bomen nog volop in het blad staan. Voor schadeverzekeraars liggen deze gevolgen voor de hand, hoewel de precieze impact natuurlijk giswerk is. Ook voor zorg- en levensverzekeraars is er een impact: de extreem warme zomers kunnen gezondheidsproblemen met zich brengen met oversterfte en gezondheidsklachten tot gevolg. DNB daagt verzekeraars uit om meer of minder extreme scenarios door te rekenen, maar het

wetgevend kader om dit op te leggen is nog in ontwikkeling.

Tot slot, niemand heeft een glazen bol: er zijn meerdere scenario's mogelijk. Zo zijn er ook scenario's die uitgaan van een verandering van de warme golfstroom, waardoor Nederland juist kouder en droger zou kunnen worden.

Transitierisico's

Ten tweede zijn er de zogenaamde transitierisico's: wat verandert er in onze economische systemen in het pad naar klimaatneutraal of energieneutraal? Begrijpen verzekeraars de risico's van zonne- en windenergie die nu veel meer worden ingezet als alternatief voor fossiele brandstoffen?

Maar ook: zijn er beleggingen in de portefeuille die in waarde zullen dalen in de klimaat-neutrale situatie. Denk aan zogeheten 'stranded assets': verzekeraars beleggen in aandelen van de grote energiereuzen (Shell, Exxon, BP). Die beleggingen zijn nu gebaseerd op de potentie van hun olie- en gasvoorraad, die straks wellicht niet wordt opgepompt. De mate waarin deze bedrijven hun strategie aanpassen bepaalt de waarde van hun aandelen in de klimaatneutrale wereld. De risico's van de energietransitie zijn bepaald niet op voorhand duidelijk. Niet alleen bij de energiereuzen spelen de transitierisico's. Andere voorbeelden zijn de transportsector in de breedste zin (auto, scheepvaart, luchtvaart), agrarische sector en het toerisme. Daarnaast is het beleggen in vastgoed (en dus woonhuizen) onderhevig aan transitierisico's: als de eisen rondom de energielabels van huizen en gebouwen strenger worden, dan moeten we in het huidige vastgoed investeren om de labels te verhogen of we moeten afwaarderen. Verzekeraars zijn grote vastgoed- en hypotheekbeleggers in de Nederlandse markt.

Juridische risico's een derde categorie?

Sommige experts noemen nog het risico van juridische claims. Bijvoorbeeld omdat verzekeraars achteraf aansprakelijk worden gesteld voor klimaatrisico's of omdat toezichthouders boetes geven voor het onvoldoende naleven van nieuwe klimaatwetgeving. De recente jurisprudentie laat zien dat de voor belangengroeperingen de gang naar de rechtbank haar vruchten kan afwerpen. Denk aan het Shell arrest of de recente stikstof uitspraken. Hoe verzekeraars hierin geraakt worden is misschien nog niet zo evident, maar of zij volledig buiten schot raken ook niet.

Hoe groot is de impact van klimaatverandering?

Het CRO Forum geeft een ontluisterend overzicht van de impact van de temperatuurstijgingen voor zowel de fysieke als de transitierisico's (zie figuur 1).

De belangrijkste boodschap is dat een ogenschijnlijk kleine temperatuurstijging, van enkele graden, enorme gevolgen heeft voor de situatie op de wereld. En Nederland zal daarbij niet worden gespaard. Wetenschappelijke onderzoekers schatten nu in dat er een kans van 50 procent is dat de temperatuur circa 3-4 graden zal stijgen en dat de kans minder dan 50 procent is dat de Parijs-doelstellingen van 1,5 graadstijging worden gehaald.

Figuur 1. Impact van temperatuurstijgingen

		<2 °C	2.0 °C	3 °C	4 °C
Fysieke gevolgen					
Stijging zeespiegel (cm)		30-60	40-80	40-90	50-170
Waarde van de kustlijn in gevaarzone (biljoen dollar)		\$10,2	\$11,7	\$14,6	\$27,5
Kans op hevige poolzomers		1 op 30	1 op 6	4 op 6	6 op 6
Tropische orkanen – minder (cat 1-5) sterker (cat 4-5) natter (regentval)		-1% +24% +6%	-8% +16% +12%	-16% +28% +18%	Onbekend +50% +35%
Frequentie van extreme regenbuien		+17%	+36%	+70%	+150%
Stijging van bosbranden		x 1,4	x 1,6	x 2,0	x 2,6
Aantal mensen in hittegolven		x 22	x 27	x 80	x 300
Gebieden met malaria		+12%	+18%	+29%	+46%
Economische gevolgen					
Wereld-GNP impact (2018: \$80 biljoen)		-10%	-13%	-23%	-45%
'Stranded assets'		Transitie fossiele brandstoffen	Gemist: fossiele brandstoffen en fysieke bedrijven	Fysiek gebieden onbewoonbaar, agri-zones, toerisme etc.	
Voedselvoorziening		Veranderend dieet, verliezen in inkomens	24% productieverlies	60% productieverlies, 60% stijging vd vraag	
Kansen voor verzekeraars		Investerings in niet-fossiele goederen en infrastructuur	Groeiende vraag naar afdekking nieuwe risico's	Laag: reësele, wereldwijde spanningen, onvoorspelbare risico's	

Bron: CRO Forum (2019) "The heat is on: Insurability and resilience in a changing climate"

Belangrijk is dat er een balans is tussen de fysieke en transitierisico's:

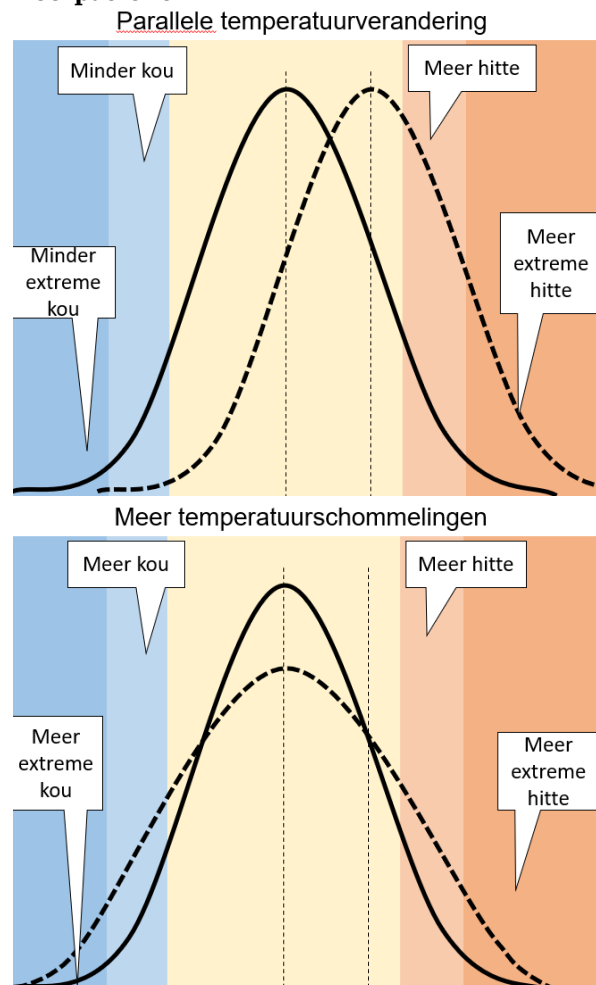
- Als we te weinig (of te laat) ingrijpen, dan

verandert het klimaat dermate dat de fysieke risico's zich kunnen ontpoppen tot catastrofes.

- Als we te veel (of te snel) ingrijpen, dan ontwricht dat het huidige economisch systeem dermate dat de transitierisico's zullen leiden tot grote verliezen.

De scenario's zoals die van het CRO Forum laten duidelijk zien wat de impact kan zijn. Ook is duidelijk dat door de klimaatverandering de kans op extreme weersomstandigheden enorm kan vergroten. De twee bijgaande kansverdelingen (zie figuur 2) laten dat zien. Je ziet de bekende klokvormige curve (normale kansverdeling), waarbij er zonder klimaatverandering een relatief kleine kans is op extreem weer. Maar wanneer de temperatuur stijgt, dan stijgt de kans op extreem weer enorm. Datzelfde geldt wanneer er meer variaties in weerspatronen optreden.

Figuur 2. Impact van variaties in weerspatronen

Bron: CRO Forum (2019) "The heat is on: Insurability and resilience in a changing climate"

Van de fysieke en transitierisico's zijn geen standaard 'afvinklijstjes' beschikbaar. Daarvoor zijn de gevolgen nog niet duidelijk. Maar we kunnen ook niet tot 2030 afwachten tot deze precies duidelijk zijn, want dan is de ruimte om te manoeuvreren zeker te klein geworden. Daarom is het goed dat er al allerlei scenariostudies beschikbaar zijn, zoals van het Chief Risk Officer (CRO) Forum, World Economic Forum, VN Environmental Programme en de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) en haar Europese equivalent. Ook het Verbond van Verzekeraars beheert sinds een paar jaar een speciale webpagina over klimaatrisico's, zoals over de thema's overstroming en droogte.^[2]

Geïnteresseerden die deze scenariostudies analyseren, zullen zien dat er veel zogenaamde tweede orde-effecten bij klimaatrisico's zijn. Bijvoorbeeld: door droge zomers zullen er vaker bosbranden optreden. Het eerste orde-effect is de directe schade aan de natuurgebieden en aanliggende bewoonde regio's. Maar omdat er veel bomen verloren gaan, wordt er ook minder CO₂ omgezet in zuurstof, immers bossen onttrekken CO₂ aan de lucht. Dit versnelt de klimaatverandering. Dit is het tweede orde-effect.

Reactief of proactief?

Als *facilitator* in het economisch proces zijn financiële instellingen bij uitstek de aangewezen partij om te helpen bij het in kaart brengen van de risico's. In het klimaatrapport 'Nederlandse financiële sector veilig achter de dijken?' geeft DNB^[3] veel voorbeelden en moedigt zij verzekeraars en banken aan om de gevolgen van de klimaatverandering in kaart te brengen. Dit is ook de teneur van de AFM die in haar position paper in 2021^[4] aangaf dat zij de financiële sector ziet als vliegwieltje om de transitie naar een duurzame maatschappij te begeleiden.

Op het gebied van het beleggingsbeleid hebben verzekeraars al grote stappen gezet. Deze ontwikkeling is ook al wat langer gaande: het zogeheten Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB). Zo hebben verzekeraars uitsluitingslijsten voor wapen- en soms ook

tabaksproducenten. En er zijn ook partijen die heel bewust met hun stemgedrag invloed uitoefenen op het beleid van de betreffende onderneming. Of juist proactief de directies van beursfondsen benaderen om het klimaatbeleid te bespreken (*engagement*). MVB is een heel breed thema, denk bijvoorbeeld ook aan kinderarbeid en wapenhandel. En ook klimaatrisico's beginnen steeds beter een plaats te krijgen in het MVB-beleid.

In 2020 heeft DNB ook de eis gesteld dat verzekeraars als onderdeel van Solvency II in hun ORSA aandacht aan klimaatrisico's moeten besteden. Dat is ook opgenomen in de recente Solvency II herziening die de komende jaren van kracht wordt. Tot op heden zijn verzekeraars (en banken overigens ook) nog reactief omgegaan met klimaatrisico's: de focus ligt op het in kaart brengen en eventueel vermijden van financiële gevolgen van klimaatrisico's. Als voorbeeld: verzekeraars hebben inmiddels goed in kaart wat de mogelijke brandrisico's zijn van de omvormers die zijn gekoppeld aan zonnepanelen. Datzelfde geldt voor de risico's in overstromingsgebieden.

Een andere manier waarop verzekeraars reactief omgaan met klimaatrisico's is natuurlijk de nadruk op de rapportages in het kader van de Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD). Hoewel dat breder zal zijn dan klimaatrisico's, is klimaatverandering een verplicht thema voor alle verzekeraars die onder CSRD vallen (dwz groot genoeg zijn, zeker onder de recente Omnibus-regels). Met het rapporteren over energieverbruik en CO₂ emissies, is er feitelijk niets veranderd in de bedrijfsvoering van de verzekeraar of de verzekeringsportefeuille.

In het verzekeringstechnische proces hebben schadeverzekeraars al eerste stappen gezet om toe te werken naar schadeherstel in plaats van vervanging van de beschadigde goederen. In 2023 heeft het Verbond namens de Nederlandse verzekeringsmarkt het Manifest Duurzaam Schadeherstel^[5] ondertekend waarin is vastgelegd dat *herstel* de norm zou moeten worden. In de dagelijkse praktijk zijn er toch wel veel obstakels en bovendien zijn er klanten die dit als minderwaardig beschouwen. Dan verliest de verzekeraar er ook een vertrouwenspositie mee. Hier is dus nog een lange weg te gaan.

Gezien de rol van verzekeraars en banken als facilitators in ons economisch systeem is het niet vreemd als zij een veel proactievere rol gaan spelen, juist in het acceptatieproces. In Nederland heeft iedereen één of meerdere verzekeringen en dat maakt dat verzekeraars een vliegwiel kunnen zijn om klimaatrisico's te beheersen^[6]. Denk hierbij aan de volgende voorbeelden:

- Woonhuisverzekeringen met klimaatbonus/malus om de huizenbezitter te stimuleren isolatienormen te verhogen, groene daken aan te leggen of energie-zuiniger te leven.
- Mogelijke stimulansen om groene daken aan te leggen. Hier kunnen verzekeraars een premie bonus geven, maar brengen dat nog maar mondjesmaat in praktijk.
- Goedkope pakketten om energieverbruik te meten en te sturen met bijvoorbeeld Internet-of-Things-toepassingen en apps op de telefoon.
- Voordeelpakketten om tuinen 'groener' te krijgen, biodiverser te maken (minder tegels en gazons) en om regenwater vast te houden.
- Autoverzekeringen met kortingen voor langzamer gereden kilometers (minder uitstoot) of stimulans voor biobrandstoffen.
- Veel meer inzetten op duurzaam schadeherstel. En dit ook commercieel uitnutten.

Dit idee is niet nieuw: zorgverzekeraars hebben al jarenlang kortingspakketten bij de sportschool voor hun klanten en stimuleren zo een gezond leven. Enkele autoverzekeraars hebben een speciale regeling met schadeherstelbedrijven die duurzaam auto's herstellen. In de schadeherstel- en bouwsector bestaat hiervoor het keurmerk 'Groen Gedaan!'. Bij woonverzekeringen geldt dat op dit moment veel huizenbezitters zonnepanelen aanschaffen. De verzekeraar zou dit moeten stimuleren en tegelijkertijd ook aanmoedigen om groenvoorzieningen of waterreservoirs in tuinen aan te leggen.

Uiteraard ligt hier een financiële prikkel voor de hand, maar dat hoeft niet persé. Zo stimuleert Univé bijvoorbeeld om buurten groener te maken met de actie 'Tegel eruit, groen erin'. En zo wordt er (1) meer regenwater vastgehouden en (2) een groenere leefomgeving gemaakt. Dat is overigens ook goed voor de welzijns-beleving van

buurtbewoners.

Zakelijke klanten

Voor zakelijke klanten zijn de mogelijkheden voor verduurzaming van de bedrijfsvoering veel specifiekere dan voor particulieren, en heel divers. Een machinefabriek heeft immers andere mogelijkheden dan een bakkerij of een adviesbureau. Niet alleen is de verzekeringsbehoefte verschillend, maar verschilt ook de manier waarop verzekeraars kunnen inspelen op de klimaatrisico's van de betreffende klanten. Juist hier kunnen verzekeringsadviseurs een belangrijke rol spelen.

Voor de agrarische sector zijn de klimaatrisico's wellicht makkelijker voor te stellen: snel stijgende temperaturen stellen eisen aan gewassen. En als regenval uitblijft, kunnen oogsten (deels) mislukken. De boeren die zijn overgestapt op volledig biologische oogst geven aan dit vaak goedkoper te doen, maar de investeringen daarvoor zijn vaak groot. Verzekeraars kunnen hier bij uitstek een rol spelen in de transitie, al dan niet in samenwerking met banken. Veel schadeverzekeringen hebben een looptijd van een jaar. Constructies waarbij meerjarige looptijden de impact van grote schades over de tijd uitsmeren, kunnen beter geschikt zijn. In de interne bedrijfsvoering van (grotere) bedrijven geldt vaak dat er een spin-off effect plaatsvindt als leveranciers ook worden aangesproken op duurzaamheid en klimaatrisico's. Dit is bijvoorbeeld bij Achmea gebeurd in 2020 op haar weg naar klimaatneutrale (interne) bedrijfsvoering. Er lijkt hier sprake te zijn van een (positief) tweede orde-effect!

Impact Underwriting

Bovenstaande voorbeelden zijn nog ondersteunende verzekeringsoplossingen die feitelijk niet differentiëren naar klantengroepen. Een wat ambitieuzere oplossing is om over te stappen op 'impact underwriting' parallel met het impact beleggen. Impact beleggen is een bekend begrip: een beleggingsstrategie om gericht in bedrijven te beleggen die de maatschappelijke doelstelling ondersteunt, bijvoorbeeld in leveranciers van zonnepanelen of bio-brandstoffen. Zo kan impact underwriting het proactief verzekeren zijn van organisaties die de klimaatrisico's helpen beheersen. De term impact

underwriting wordt nog niet actief gebruikt, maar dat zou de komende jaren zomaar kunnen veranderen. Deze praktijk zou een mogelijk klimaat-label voor verzekeraars in de toekomst alleen maar verder ondersteunen. EIOPA (de Europese koepel van verzekeringstoezichthouders) onderzocht in 2023 de underwriting strategieën van grotere verzekeraars en moedigde verzekeraars aan om toch vooral standaard-oplossingen te ontwikkelen waarmee klanten hun eigen klimaatrisico's kunnen afdekken, vooral in het domein van woonhuis- en gebouwverzekeringen.

Daar waar traditionele schadeverzekeraars vaak voornamelijk fysieke risico's verzekeren (brand of aansprakelijkheid) zouden impact underwriters wel eens een breder pallet aan financiële verzekeringen kunnen gaan voeren. En dat is ook logisch: die organisaties die klimaatrisico's helpen beheersen met technologie-oplossingen, hebben niet alleen behoefte aan fysieke zekerheid maar ook aan financiële continuïteit op de middellange termijn. Dat maakt dat een dergelijke totaaloplossing wellicht vooral voor de hand ligt voor de grotere verzekeraars met voldoende kapitaal-slagkracht.

Een minder extreme manier van impact underwriting^[7] is het stellen van voorwaarden die de klimaatrisico's beheersen. Te denken valt aan een minimaal energielabel bij woonhuis- of autoverzekeringen. En een andere manier is het zoeken naar specifieke klantengroepen die het beheersen van klimaatrisico's ondersteunen. Bijvoorbeeld een actieve marketingbenadering van biologische boeren en die bedienen met het standaard productpallet.

Wie komt er in actie?

Dat er klimaatrisico's zijn, daarover zijn de meesten het wel eens. Maar wie moet zich daar nu druk om gaan maken? Bij veel verzekeraars zijn de risicomanagers óf financieel-actuarieel óf operationeel georiënteerd. De klimaatrisico's vallen in beide perspectieven buiten het gezichtsveld. En wat ook niet helpt, is dat klimaatrisico's niet direct tastbaar zijn. We vallen daardoor in zogenoemde gedragsvalkuilen, denk daarbij aan:

- Uitstelgedrag, omdat het klimaatprobleem

niet urgent genoeg lijkt;

- Focus op andere risico's, omdat klimaatrisico's veel complexer zijn dan de bekende actuariële of audit-achtige risico's;
- Klimaatrisico's "horen bij" compliance omdat het deels gedreven wordt door nieuwe regelgeving.
- Vervolgonderzoek in ons streven naar complete informatie, in plaats van het nemen van de eerste acties die het probleem nu al verminderen;
- Afwachtende houding, door de aard van de communicatie rondom klimaatrisico's lijkt het alsof het een onafwendbare catastrofe is van buitenaf (zoals een vulkaanuitbarsting). Daardoor komen mensen minder snel in actie en wachten lijdzaam af.

Hoewel uiteindelijk de directie van verzekeraars verantwoordelijk is voor klimaatrisico's, wordt deze niet adequaat gevoed door haar risicomanagement-/stafafdeling. Dit komt doordat er geen voor de hand liggende eigenaar is van dit probleem. De grotere verzekeraars hebben al klimaat- of duurzaamheids-afdelingen ingericht, maar de middelgrote of kleinere partijen worstelen om dit naast de dagelijkse gang van zaken op te pakken.

In Nederland zijn verzekeraars nu alleen nog maar verplicht om te rapporteren wat zij doen tegen klimaatrisico's. In het Verenigd Koninkrijk (VK) worden verzekeraars nu verplicht om proactief een contactpersoon Duurzaamheid aan te stellen. Die is verantwoordelijk voor beleid over klimaatrisico's. Daarnaast moeten directies in het VK van de Prudential Regulatory Authority (PRA) aantoonbaar stappen zetten om dit beleid ook in te voeren. Gezien de historische band die DNB heeft met de toezichthouder in het VK is het niet onwaarschijnlijk dat er ook in Nederland een dergelijke eis komt. De afgelopen vijf jaren heeft DNB ook steeds het thema klimaatrisico's op de agenda gehad in themabijeenkomsten. Dat duurzaamheidsrisico's een expliciete risico-categorie wordt in de Solvency II herziening zal eraan bijdragen dat het onderwerp meer aandacht krijgt.

Conclusie

Klimaatrisico's zijn er in twee soorten: fysieke risico's en transitierisico's. Voor beide groepen is er geen precieze impact aan te geven. Daarom zijn deze beter te onderzoeken met scenario's. De basisingrediënten zijn al voorhanden. En juist de verzekeringssector kan helpen om proactief de klimaatrisico's te beheersen in Nederland. Daarvoor moet er breder worden gekeken dan tot nu toe het geval is. Verzekeraars zouden zich moeten richten op één of meer van onderstaande stappen:

- kennisvergroting van de adviseurs over klimaatrisico's;
- diepgaande inventarisatie van klimaatrisico's bij klanten, gebruikmakend van scenario's;
- aanpassen van productportefeuille op deze inzichten;
- zoeken naar manieren om klanten te ondersteunen om versneld maatregelen te nemen tegen klimaatrisico's;
- verantwoordelijke persoon/afdeling benoemen om energietransitie en klimaatrisico's te ondersteunen in de interne organisatie.

^[1] Zie

<https://www.dnb.nl/groene-economie/risico-s-van-klimaatverandering/>

^[2]

<https://www.verzekeraars.nl/verzekeringsthemas/klimaatbestendig-verzekeren/overstroming-en-droogte>

^[3]

<https://www.dnb.nl/media/eineq2e0/de-nederlands-e-financiële-sector-veilig-achter-de-dijken.pdf>

^[4]

https://www.afm.nl/~/_profmedia/files/rapporten/2021/de-invloed-van-klimaatverandering-op-schadeverzekeringen.pdf

^[5]

<https://www.verzekeraars.nl/verzekeringsthemas/klimaatbestendig-verzekeren/duurzaam-schadeherstel>

^[6] Zie ook

<https://www.afm.nl/en/sector/themas/duurzaamheid>

^[7] Zie ook EIOPA (2025) "Impact Underwriting : Report on the Implementation of Climate-related Adaptation Measures in Non-life Underwriting Practices" EIOPA-BoS-22-593

Groen gelogen, juridisch bevlogen: suggesties om greenwashing te voorkomen

Julika Corbeek

De Europese Commissie heeft twee voorstellen van richtlijnen ter regulering van greenwashing gepubliceerd.^[1] De richtlijn 2024/825 moet uiterlijk op 27 maart 2026 zijn geïmplementeerd. De nieuwe regelgeving beoogt consumenten beter te informeren en meer duidelijkheid te verschaffen over milieucclaims. Duurzaamheid is een concurrentiefactor geworden, maar door misleidende duurzaamheidsclaims en verschillende nationale regels wordt deze markt niet volledig benut. De richtlijnen moeten zorgen voor een eerlijk speelveld, zodat consumenten daadwerkelijk duurzamere keuzes kunnen maken. De vraag is dan ook welke invloed deze richtlijnen zullen hebben op ondernemingen.

Dit artikel is een samenvatting van mijn masterscriptie waarbij ik een empirisch scenario-onderzoek heb uitgevoerd naar duurzaamheidsclaims in de kledingindustrie. Hierbij heb ik 25 bestaande duurzaamheidsclaims getoetst aan de leidraad duurzaamheidsclaims van de Autoriteit Consument en Markt (ACM), en aan de nieuwe richtlijnen om te bepalen in hoeverre de claims voldoen aan de huidige en de toekomstige regels. Aangezien niet alle informatie over de claims beschikbaar is, zijn de claims niet aan alle vereisten getoetst. Het onderzoek analyseert alleen uitdrukkelijke duurzaamheidsclaims; keurmerken en vergelijkende claims zijn achterwege gelaten. Uit de resultaten blijkt wat handelaren goed doen en wat de aandachtspunten zijn. Met dit artikel deel ik de bevindingen en geef ik praktische suggesties over het eerlijk communiceren van duurzaamheidsclaims.

1. Wat is greenwashing?

Greenwashing is een term die wordt gebruikt wanneer een duurzaamheidsclaim een consument

misleidt. De Europese Commissie (EC) definieert greenwashing als een onjuiste of niet-verifieerbare milieu- of groene claim.^[2] De ACM omschrijft greenwashing als consumenten die worden misleid door te claimen dat de producten duurzamer zijn dan dat ze daadwerkelijk zijn.^[3] Het betreft derhalve het misleiden van de consumenten omtrent de duurzaamheid van een product.

2. Het huidig wettelijk kader

Momenteel is greenwashing neergelegd in afdeling 6.3.3a BW, waar oneerlijke handelspraktijken worden geregeld. Er staat niet uitdrukkelijk in de wet dat een handelaar niet misleidend mag zijn omtrent de duurzaamheidsaspecten van een product. Toch wordt deze afdeling voor greenwashing gebruikt. De afdeling is omgezet vanuit Richtlijn 2005/29/EG Oneerlijke Handelspraktijken (Richtlijn OHP). De regeling is van toepassing op een *business-to-consumer* relatie.^[4] De ACM kan een bestuurlijke boete opleggen van €150.000 tot €600.000 of een boete van 0,75 procent tot 7,5 procent van de winst.^[5] De consument kan de overeenkomst vernietigen of schadevergoeding vorderen.^[6]

In 2021 heeft de EC richtsnoeren opgesteld over de toepassing van de Richtlijn OHP. De richtsnoeren leggen uit hoe de Richtlijn OHP kan worden toegepast op oneerlijke handelspraktijken met betrekking tot duurzaamheid. Hoewel de richtsnoeren niet bindend zijn, bieden zij wel houvast bij het uitleggen van de Richtlijn OHP met betrekking tot duurzaamheidsclaims. Zo heeft de rechtbank Amsterdam de richtsnoeren gebruikt bij het uitleggen van de Richtlijn OHP in de zaak Fossielvrij/KLM.^[7] Ook de ACM heeft

rekening gehouden met de richtsnoeren.^[8]

2.1. Leidraad duurzaamheidsclaims

De ACM is verantwoordelijk voor de handhaving van de Richtlijn OHP.^[9] De ACM heeft in 2021 een leidraad uitgebracht en deze is in 2023 herzien. In haar leidraad verwoordt de ACM vijf vuistregels die handelaren moeten helpen bij het verwoorden van een duurzaamheidsclaim. Ook geeft de leidraad voorbeelden van drie specifieke industrieën in de bijlage: de kledingindustrie, de luchtvaartindustrie en de energie-industrie. De vijf vuistregels zijn:

1. Gebruik juiste, duidelijke, specifieke en volledige duurzaamheidsclaims.
2. Onderbouw duurzaamheidsclaims met feiten en houdt ze actueel.
3. Maak eerlijke vergelijkingen met andere producten of concurrenten.
4. Beschrijf toekomstige duurzaamheidsambities concreet en meetbaar.
5. Zorg dat visuele claims en keurmerken behulpzaam zijn en niet verwarrend.^[10]

Deze vuistregels zijn vervolgens verder uitgewerkt in de leidraad. De ACM heeft bekend gemaakt dat zij in 2025 eerlijke en duidelijke duurzaamheidsclaims bij bedrijven zal stimuleren en dat zij haar toezicht zal richten op de levensmiddelensector.^[11]

2.2. Waarop moeten handelaren letten?

In mijn onderzoek zijn de uitdrukkelijke claims getoetst aan de eisen die de ACM stelt in haar leidraad. De claims zijn online gevonden op de websites van de betreffende merken. Om een representatief beeld te geven, zijn duurzaamheidsclaims van bekende merken, en duurzaamheidsclaims van merken met verschillende prijsklassen geselecteerd. Ook is gekozen voor een variatie van kledingstukken en schoenen.

Tevens is er een keuze gemaakt uit de eisen die de ACM stelt. Niet alle eisen zijn getoetst, omdat zij niet van toepassing zijn op uitdrukkelijke duurzaamheidsclaims dan wel omdat er niet genoeg informatie beschikbaar is om de claims te toetsen. De volgende eisen zijn getoetst:

1. Duidelijkheid over het duurzaamheidsvoordeel en op welk gedeelte van het product het ziet.
2. Duidelijkheid over de grootte van het duurzaamheidsvoordeel.

3. Geschreven in een begrijpelijke taal.
4. De claims zijn niet onderbouwd met duurzaamheidsambities.
5. Geen absolute, vage en algemene claims zonder een Life Cycle Assessment.
6. Duidelijkheid over wanneer iets onder een duurzaamheidsfilter valt.
7. De uitleg over de claim moet één handeling zijn verwijderd.
8. Duidelijkheid over waarom het product duurzamer is en hoeveel.
9. Het niet gebruiken van kleuren, symbolen en afbeeldingen die misleidend kunnen zijn.

Eis 1

Uit de leidraad blijkt dat het duidelijk moet zijn wat het duurzaamheidsvoordeel van het product is en op welk gedeelte van het product dit voordeel ziet.^[12] Bijna alle claims, 88 procent, voldoen aan dit vereiste. Bij de overige 12 procent is gebruik gemaakt van een duurzaamheidsfilter, maar is er vervolgens geen informatie te vinden waarom de betreffende producten duurzaam zijn en op welk gedeelte van het product dit ziet. Een andere claim is *'duurzame materialen'*. Deze claim is enkel onderbouwd met een duurzaamheidsambitie van de handelaar. Het is onduidelijk of het product afvalvrij of CO2-neutraal is geproduceerd of dat de materialen vanwege een andere reden duurzaam zijn. Uit de claim of de informatie is niet op te maken waarom de materialen duurzaam zijn en of dit ziet op het gehele product of slechts een gedeelte.

Eis 2

De tweede eis is dat duidelijk is wat de grootte van het duurzaamheidsvoordeel is. Volgens de ACM gaat het bij dit vereiste om het gebruiken van een percentage of een bandbreedte.^[13] Van de getoetste claims voldoet 36 procent van de claims niet aan dit vereiste. Bijvoorbeeld de claim *'organic cotton'* wordt niet onderbouwd met een percentage. Het is dus onduidelijk of het gehele product gemaakt is van organisch katoen of slechts een klein gedeelte.

Eis 3

Volgens de ACM moeten de claim en de informatie zijn geschreven in een begrijpelijke taal.^[14] Ondernemingen dienen rekening te houden met de doelgroep en jargon te vermijden. Vrijwel alle claims voldoen aan dit vereiste, slechts 4 procent van de claims voldoet niet aan

dit vereiste. Een voorbeeld is een claim waarbij het product bestaat uit *'biogebaseerd bovenwerk'* met als uitleg dat het product uit *'HyphaLite HP'* bestaat. De gemiddelde consument zal niet weten wat dat betekent, waardoor het duurzaamheidsvoordeel onduidelijk is.

Eis 4

De vierde eis is dat claims niet mogen worden onderbouwd met duurzaamheidsambities. Volgens de ACM kan dit namelijk de indruk wekken dat die producten de duurzaamheidsvoordelen van de duurzaamheidsambitie hebben.^[15] Van de getoetste claims gebruikt 72 procent geen duurzaamheidsambities om de claim te onderbouwen. De overige 28 procent van de claims gebruikt de duurzaamheidsambities om de claim gedeeltelijk of volledig te onderbouwen. Die handelaren lopen het risico dat zij consumenten misleiden.

Eis 5

Een groot risico voor handelaren is het gebruik van algemene, vage en absolute claims. Volgens de ACM hebben deze claims een hoge bewijslast.^[16] De handelaar moet bewijzen dat het product geen negatieve invloed heeft op mens, dier en milieu. Volgens de ACM is dat op dit moment vrijwel altijd onhaalbaar. Termen zoals *'duurzaam'* of *'milieuvriendelijk'* moeten dus worden vermeden. Deze claims zijn volgens de ACM vrijwel altijd misleidend.^[17] Zo is de claim *'duurzame brandstof'* volgens de rechtbank Amsterdam misleidend, omdat de term absoluut en verstrekkend is wat een te rooskleurig beeld schetst.^[18] Uit mijn onderzoek blijkt dat 48 procent van de claims absolute, vage en algemene claims zijn; termen zoals *'sustainable'*, *'duurzame materialen'* en *'duurzaamheid'*. Geen enkele claim overlegt bewijs dat de materialen geen negatieve effecten hebben op mens, milieu en dier. Ongeveer de helft van de claims loopt dus het risico dat de consument wordt misleid omtrent de duurzaamheidsaspecten van het product.

Eis 6

Het moet voor consumenten duidelijk zijn wanneer iets onder een duurzaamheidsfilter valt.^[19] Niet bij alle claims is gebruik gemaakt van een duurzaamheidsfilter. Bij zestien claims wel. Hiervan voldoet 75 procent aan dit vereiste. Een filter zoals *'gerecyclede materialen'* is concreet: de consument weet dat bij het gebruik van dat

filter producten te vinden zijn die zijn gemaakt van gerecycled materiaal. Bij een filter zoals *'sustainable style'* is het, naast het feit dat het een absolute term is, volstrekt onduidelijk wanneer een product onder het filter valt.

Eis 7

Volgens de ACM moet de uitleg van de claim maximaal één handeling zijn verwijderd.^[20] De aanvullende informatie moet gemakkelijk door de consument te vinden zijn. Van de getoetste claims voldoet 76 procent aan dit vereiste. Vaak is informatie beschikbaar onder een knop *'meer over dit product'* of *'productinformatie'*. Bij de overige claims ontbreekt elke uitleg over de claim.

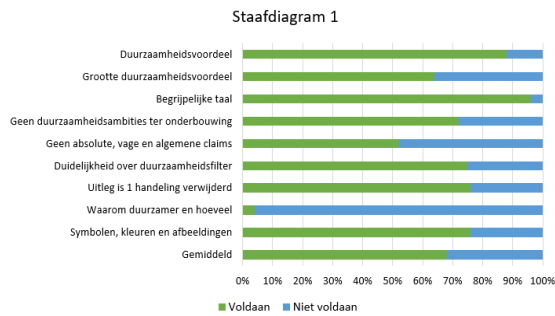
Eis 8

Op dit moment is het grootste risico voor handelaren het geven van duidelijkheid over waarom en hoeveel duurzamer het product is. Slechts 4 procent van de claims voldoet aan dit vereiste. Volgens de ACM kennen consumenten de term *'gerecycled'* wel, maar moet desondanks worden uitgelegd waarom gerecycled katoen duurzamer is dan normaal katoen.^[21] Veel claims leggen helemaal niet uit waarom gerecycled of organisch materiaal duurzamer is dan normaal materiaal. Een aantal claims legt dit wel uit, maar legt niet uit hoeveel duurzamer het product is. Dit is een aandachtspunt voor handelaren bij het communiceren van een duurzaamheidsclaim.

Eis 9

Tot slot mag geen gebruik worden gemaakt van kleuren, afbeeldingen en symbolen die de consument kunnen misleiden. Volgens de ACM kan een visuele claim bij de consument snel de indruk wekken dat een product geen negatieve invloed heeft op mens, dier en milieu.^[22] Dit brengt met zich mee dat de handelaar een hoge bewijslast heeft. De kleur groen en een afbeelding van de natuur zijn voorbeelden van mogelijke misleiding. Van de getoetste claims voldoet 76 procent aan dit vereiste. De rest van de claims maakt gebruik van de kleur groen.

Staafdiagram 1 geeft de risico's die de handelaren op dit moment lopen schematisch weer.

3. Toekomstige regelgeving

3.1. Richtlijn (EU) 2024/825 wat betreft het versterken van de positie van de consument

De richtlijn gaat een aantal vereisten die verbonden zijn aan duurzaamheidsclaims neerleggen in de wet. Greenwashing zal dan niet meer zijn gebaseerd op de algemene vereisten van afdeling 6.3.3a BW. De Richtlijn OHP heeft een zwarte lijst met handelspraktijken die altijd als oneerlijk worden gezien en de richtlijn zal een aantal punten toevoegen aan die zwarte lijst. Deze handelspraktijken zullen dus onder alle omstandigheden oneerlijk zijn.

Als eerste definieert de richtlijn de term 'milieuclaim'. Een milieuclaim wordt omschreven als een boodschap of voorstelling in de context van marketing, in welke vorm dan ook, waarin wordt beweerd of geïmpliceerd dat een product of dienst een positief, geen effect of een minder negatief effect heeft op het milieu.^[23]

Uit artikel 4 bis van de richtlijn blijkt dat het "maken van een generieke claim zonder dat de handelaar erkende voortreffelijke milieuprestaties kan aantonen" onder alle omstandigheden een oneerlijke handelspraktijk zal zijn. Voorbeelden hiervan zijn: milieuvriendelijk, milieubewust, groen, natuurvriendelijk, ecologisch, ecologisch verantwoord, klimaatvriendelijk, zacht voor het milieu, koolstofarm, energie-efficiënt, biologisch afbreekbaar, biobaseerd en vergelijkbare claims.^[24] Termen zoals 'duurzaam', 'verantwoord' en 'bewust' mogen zelfs niet worden gebruikt indien wel sprake is van erkende voortreffelijke milieuprestaties.^[25] Deze termen zijn zo algemeen dat zij ook op sociale aspecten kunnen zien, waardoor erkende voortreffelijke milieuprestaties onvoldoende zijn.

Aan de zwarte lijst wordt ook het maken van een milieuclaim over het gehele product, terwijl het eigenlijk ziet op een gedeelte of aspect van het product, toegevoegd.^[26] Verder wordt het claimen dat een product een neutraal, verminderd negatief of positief milieueffect heeft dankzij broeikasgascompensaties aan de zwarte lijst toegevoegd.^[27]

3.2. Voorstel voor de Richtlijn groene claims

In de preambule onder 14 van het voorstel wordt verduidelijkt dat het voorstel een uitwerking en aanvulling is van de richtlijn. Het voorstel vult de richtlijn aan met betrekking tot specifieke uitdrukkelijke claims. Uit dit voorstel zullen de regels omtrent vergelijkende claims en duurzaamheidskeurmerken achterwege worden gelaten. Niet alle vereisten worden besproken.

Artikel 3: eisen aan het staven van de claim

Artikel 3 van het voorstel legt de vereisten van het staven van de claim neer. Handelaren zullen bijvoorbeeld moeten verduidelijken of de claim betrekking heeft op het gehele product, een gedeelte of aspect of de activiteiten van de handelaar.^[28] Dit is vergelijkbaar met het vereiste van de ACM dat het duidelijk moet zijn op welk gedeelte van het product het duurzaamheidsvoordeel ziet. In artikel 3a is een versimpelde procedure voor het staven van een milieuclaim neergelegd. In bepaalde gevallen hoeft dan niet aan alle vereisten van artikel 3 te zijn voldaan.

Artikel 5: eisen aan het communiceren van de claim

In artikel 5 van het voorstel worden eisen gesteld aan de manier waarop een milieuclaim moet worden gecommuniceerd. Een uitdrukkelijke milieuclaim mag alleen openbaar worden gemaakt als aan de vereisten van artikel 3 is voldaan.^[29] Handelaren moeten een samenvatting van de staving van de claim beschikbaar maken voor de consument. Dit kan in fysieke vorm of via een weblink of een gegevensdrager.^[30] Deze samenvatting moet worden verstrekt in een officiële taal van de lidstaat waar de milieuclaim wordt gemaakt.

Het voorstel legt duidelijk neer welke informatie de handelaar moet communiceren naar de consument indien de consument daarnaar vraagt. Deze informatieverplichting van de handelaar is

omvangrijk. Zo moet de handelaar verstrekken i) de studies en berekeningen die zijn gebruikt voor de beoordeling; ii) de metingen en monitoring van de milieuprestaties waar de claim op ziet, zonder de resultaten van die studies of berekeningen weg te laten; en iii) een uitleg over het toepassingsgebied, de hypothesen en beperkingen van de studies en berekeningen.^[31] Dit hoeft de handelaar niet te doen indien sprake is van een bedrijfsgeheim in de zin van art. 2 lid 1 van de Richtlijn (EU) 2016/943.

Artikelen 10, 11 en 12: verificatie

Het meest opvallende aspect van dit voorstel is een ex ante verificatieproces. Milieuclaims zullen vooraf moeten worden gecontroleerd. De artikelen 10 en 11 van het voorstel geven vorm aan hoe dit zal plaatsvinden. De lidstaten moeten een procedure vaststellen om te beoordelen of de milieuclaims voldoen aan de vereisten die zijn neergelegd in het voorstel. Een milieuclaim moet dus eerst geverifieerd worden voordat deze openbaar mag worden gemaakt. Als de claim aan de vereisten voldoet, wordt een conformiteitscertificaat afgegeven dat door de andere lidstaten wordt erkend. Het voorstel heeft een ander verificatieproces voor microbedrijven en het MKB.^[32] Indien sprake is van een inbreuk, kan de bevoegde autoriteit een boete opleggen of de handelaar verplichten maatregelen te nemen zodat geen sprake meer is van een inbreuk.^[33]

3.3. Waarop moeten handelaren gaan letten?

In mijn onderzoek zijn dezelfde claims opnieuw getoetst, maar dan aan de vereisten van de richtlijn en het voorstel. Niet aan alle vereisten is getoetst, omdat daarvoor niet genoeg informatie beschikbaar is. Aan de volgende eisen is getoetst:

1. Geen generieke claims zonder erkende voortreffelijke milieuprestaties.
2. Geen claim over het gehele product terwijl het betrekking heeft op een gedeelte of aspect.
3. Informatie moet worden verstrekt via een weblink, gegevensdrager of fysiek.
4. Informatie over milieuaspecten, -effecten en -prestaties.
5. Informatie over de studies en berekeningen die zijn gebruikt voor de beoordeling, de metingen en monitoring van de milieueffecten, -aspecten en -prestaties waar de claim op ziet, zonder resultaten weg te laten, uitleg over het toepassingsgebied, hypothesen en beperkingen van de studies of berekeningen.

6. Een samenvatting van de staving en informatie wat begrijpelijk is voor de doelgroep en in een officiële taal van de lidstaat waar de claim wordt gemaakt.

Eis 1

Generieke claims over de milieuaspecten, -effecten en -prestaties mogen niet worden gemaakt zonder erkende voortreffelijke milieuprestaties. Van de getoetste claims voldoet 52 procent niet aan dit vereiste. Dit vereiste komt op de zwarte lijst te staan en zal dus altijd leiden tot een oneerlijke handelspraktijk. Sommige van de claims waren zelfs zo generiek, dat erkende voortreffelijke milieuprestaties niet genoeg zullen zijn.

Eis 2

Aan de zwarte lijst wordt ook toegevoegd het maken van een claim over het gehele product, terwijl het eigenlijk betrekking heeft op een gedeelte of aspect van het product. Van de getoetste claims voldoet 86 procent aan dit vereiste. De overige 16 procent specificeert niet op welk gedeelte van het product de claim ziet. Een voorbeeld is de claim 'duurzaamheid' die ziet op de schoen als geheel, maar na onderzoek blijkt dat slechts de tussenzool van gerecycled materiaal is gemaakt. Deze claim en vergelijkbare claims zullen altijd leiden tot een oneerlijke handelspraktijk.

Eis 3

De informatie zal verstrekt moeten worden via een weblink, gegevensdrager of fysiek bij de claim. Aan dit vereiste voldoet 76 procent van de claims. De rest van de claims geeft geen aanvullende informatie. Dit vereiste is vergelijkbaar met de eis van de ACM dat informatie maximaal één handeling verwijderd moet zijn.

Eis 4

In 64 procent van de gevallen wordt er informatie over de milieuaspecten, -effecten en -prestaties gegeven. De overige claims geven geen of niet voldoende informatie. Zo is uit de claim 'organic silk' niet op te maken wat de milieuaspecten, -effecten en -prestaties zijn van organische zijde. Van de getoetste claims loopt 36 procent een risico dat zij de consument misleiden indien niets wordt aangepast.

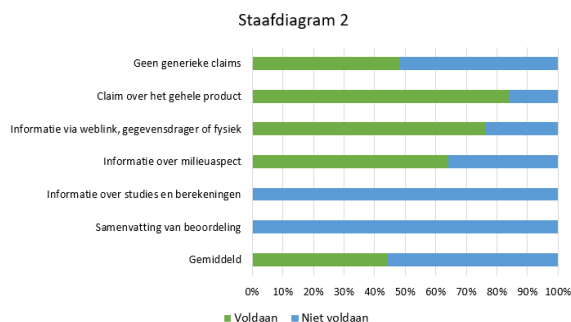
Eis 5

Het is geen verrassing dat geen van de claims aan het vijfde vereiste voldoet. Handelaren moeten nu al bewijs kunnen overleggen indien de ACM daarom vraagt. Volgens het voorstel moeten handelaren echter informatie over de studies en berekeningen kunnen overleggen indien de consument daarnaar vraagt. Dit vereiste is dus een aandachtspunt voor handelaren indien zij niet het risico willen lopen dat zij de consument misleiden.

Eis 6

Tot slot is een nieuw vereiste dat een samenvatting moet worden gegeven van de staving van de claim in een begrijpelijke taal voor de doelgroep en in een officiële taal van de lidstaat waar de claim wordt gemaakt. Volgens de ACM dient de claim al in een begrijpelijke taal zijn. Het nieuwe element bij dit vereiste is echter dat dit wordt gedaan in één van de officiële talen van de lidstaat. Ook moet een samenvatting worden gegeven. Hierdoor voldoet geen enkele claim aan dit vereiste. Ook dit zal een aandachtspunt voor handelaren moeten zijn.

In staafdiagram 2 zijn de risico's die de handelaren zullen lopen indien de claims niet worden aangepast schematisch weergegeven.

4. Aanbevelingen voor de praktijk

Met de komst van nieuwe regelgeving wordt het voor handelaren van belang om hun duurzaamheidsclaims kritisch tegen het licht te houden. Ook nu zouden handelaren daarbij gebaat zijn, omdat niet alle claims op dit moment voldoen aan de eisen van de ACM. Juristen kunnen hierbij een belangrijke rol spelen door de ondernemingen te adviseren over de toelaatbaarheid en de staving van de duurzaamheidsclaims.

Voor handelaren betekent dit dat zij transparant, concreet en controleerbaar moeten communiceren over de duurzaamheidsaspecten van een product. Zoals nu ook al het geval is, zullen algemene en vage termen regelmatig leiden tot een oneerlijke handelspraktijk. Indien de handelaar vage termen zoals 'klimaatvriendelijk', 'milieubewust' of 'biogebaseerd' wil gebruiken, zal eerst een inschatting moeten worden gemaakt of er wel sprake kan zijn van erkende voortreffelijke milieuprestaties bij soortgelijke producten. Indien dat niet mogelijk is, is het verstandig om van dergelijke termen af te zien en de claim specifiek te verwoorden zoals 'gemaakt van 20% gerecycled materiaal'. Als de handelaar termen zoals 'duurzaam', 'bewust' en 'verantwoord' wil gebruiken, dan moet ook worden gekeken naar de sociale aspecten van het betreffende product, zoals de arbeidsomstandigheden in de keten. Uit de richtlijn blijkt namelijk dat deze termen zo generiek zijn dat erkende voortreffelijke milieuprestaties onvoldoende zijn.

Het is aan te raden om het bewijs van de duurzaamheidsclaim zorgvuldig te documenteren, actueel te houden en begrijpelijk te verwoorden. Op dit moment kan de ACM het bewijs al opvragen in het kader van handhaving, maar in de toekomst krijgt ook de consument het recht om deze informatie op te vragen. Bovendien is bijhouden van bewijsmateriaal aan te raden zodat in de toekomst de verificatieprocedure soepeler kan worden doorlopen.

Tot slot noem ik als aandachtspunt de website van de handelaren. Momenteel worden veel duurzaamheidsclaims ook online op de website van de handelaren gemaakt. Op een website is meer ruimte om informatie te overleggen dan fysiek en de handelaar kan daar dan ook gebruik van maken. Op de website moet tevens worden gekeken naar de taal. Uit het voorstel blijkt dat bepaalde informatie in een officiële taal van de lidstaat waar de claim wordt gemaakt moet zijn. Dit betekent dat handelaren niet meer kunnen volstaan met een Engelstalige website voor de gehele EU. Op deze wijze kan een handelaar ervoor zorgen dat de consument niet wordt misleid.

^[1] Het gaat hier om de Richtlijn (EU) 2024/825 wat betreft het versterken van de positie van de consument waarnaar zal worden verwezen als ‘de richtlijn’. Ook gaat het om het voorstel voor de richtlijn groene claims, waarvan de meest recente versie de General Approach: Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on substantiation and communication of explicit environmental claims (Green Claims Directive) 11312/24 is, waarnaar zal worden verwezen als ‘het voorstel’.

^[2] Europese Commissie, Richtsnoeren inzake de toepassing van Richtlijn 2005/29/EG betreffende oneerlijke handelspraktijken van ondernemingen jegens consumenten op de interne markt, PbEU 2021, C 526/1, p. 72.

^[3] Autoriteit Consument en Markt, ‘Leidraad Duurzaamheidsclaims’, p. 6.

^[4] Zie de artikelen 6:193a tot en met 6:193j BW.

^[5] Zie artikel 2.5 lid 1 Boetebeleidsregel ACM 2014 en artikel 2.15 Wet handhaving consumentenbescherming.

^[6] Artikel 6:193j BW.

^[7] Rb Amsterdam 20 maart 2024, [ECLI:NL:RBAMS:2024:1512](#), JOR 2024/156, m.nt. M.J. Bosselaar (*Fossielvrij/KLM*), r.o. 4.13.

^[8] Autoriteit Consument en Markt, ‘Leidraad duurzaamheidsclaims Versie 2’, 2023, p. 8.

^[9] Zie artikel 2.2 Wet handhaving consumentenbescherming.

^[10] Autoriteit Consument en Markt, ‘Leidraad duurzaamheidsclaims Versie 2’, 2023, p. 5.

^[11] Autoriteit Consument en Markt, ‘Markten goed laten werken voor alle mensen en bedrijven: nu en in de toekomst’, februari 2025, p. 2.

^[12] Autoriteit Consument en Markt, ‘Leidraad duurzaamheidsclaims Versie 2’, 2023, p. 10.

^[13] Autoriteit Consument en Markt, ‘Leidraad duurzaamheidsclaims Versie 2’, 2023, p. 10.

^[14] Autoriteit Consument en Markt, ‘Leidraad duurzaamheidsclaims Versie 2’, 2023, p. 13.

^[15] Autoriteit Consument en Markt, ‘Leidraad duurzaamheidsclaims Versie 2’, 2023, p. 23.

^[16] Autoriteit Consument en Markt, ‘Leidraad duurzaamheidsclaims Versie 2’, 2023, p. 17.

^[17] Autoriteit Consument en Markt, ‘Leidraad duurzaamheidsclaims Versie 2’, 2023, p. 17.

^[18] Rb Amsterdam 20 maart 2024, [ECLI:NL:RBAMS:2024:1512](#), JOR 2024/156, m.nt. M.J. Bosselaar (*Fossielvrij/KLM*), r.o. 4.41.

^[19] Autoriteit Consument en Markt, ‘Leidraad duurzaamheidsclaims Versie 2’, 2023, p. 18.

^[20] Autoriteit Consument en Markt, ‘Leidraad duurzaamheidsclaims Versie 2’, 2023, p. 18.

^[21] Autoriteit Consument en Markt, ‘Leidraad duurzaamheidsclaims Versie 2’, 2023, p. 19.

^[22] Autoriteit Consument en Markt, ‘Leidraad duurzaamheidsclaims Versie 2’, 2023, p. 25.

^[23] Artikel 1 lid 1 sub b onder o van de Richtlijn (EU) 2024/825 wat betreft het versterken van de positie van de consument.

^[24] Zie de preambule onder 9 van de Richtlijn (EU) 2024/825 wat betreft het versterken van de positie van de consument.

^[25] Zie de preambule onder 10 van de Richtlijn (EU) 2024/825 wat betreft het versterken van de positie van de consument.

^[26] Artikel 4 ter van de Richtlijn (EU) 2024/825 wat betreft het versterken van de positie van de consument.

^[27] Artikel 4 quater en de preambule onder 12 van de Richtlijn (EU) 2024/825 wat betreft het versterken van de positie van de consument.

^[28] Art. 3 lid 1 onder a van de General Approach: Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on substantiation and communication of explicit environmental claims (Green Claims Directive) 11312/24.

^[29] Art. 5 lid 2 van de General Approach: Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on substantiation and communication of explicit environmental claims (Green Claims Directive) 11312/24.

^[30] Art. 6d van de General Approach: Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on substantiation and communication of explicit environmental claims (Green Claims Directive) 11312/24.

^[31] Art. 5 lid 7 van de General Approach: Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on substantiation and communication of explicit environmental claims (Green Claims Directive) 11312/24.

^[32] Zie artikel 12 van de General Approach: Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on substantiation and communication of explicit environmental claims (Green Claims Directive) 11312/24.

^[33] Zie artikel 15 en 17 van de General Approach: Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on substantiation and communication of explicit environmental claims (Green Claims Directive) 11312/24.

De Verordening ESG-ratings (ESGR)

Anne Lafarre

De populariteit van duurzaamheidsbeleggen heeft geleid tot een snelle opkomst van ESG-ratings. De 'ESG-ratingsmarkt' is echter lang grotendeels ongereguleerd gebleven, wat leidde tot problemen op het gebied van transparantie, vergelijkbaarheid en betrouwbaarheid van deze ratings. Met de [Europese ESG-ratingverordening](#) van 27 november 2024 (hierna de ESGR) is hierin wellicht een kentering gekomen. Deze blog bespreekt de knelpunten rond ESG-ratings en de relevantie van deze nieuwe verordening.

De ESG-ratingsmarkt en de knelpunten

De markt voor ESG-ratings wordt momenteel gedomineerd door een beperkt aantal grote aanbieders, waaronder MSCI, Refinitiv (LSEG), Sustainalytics en RobecoSAM. Elk van deze aanbieders hanteert zijn eigen methodologie, waarbij aanzienlijke verschillen bestaan in indicatoren, databronnen en wegingen. Dat deze methodologische fragmentatie leidt tot een gebrek aan transparantie is veelvuldig besproken in de academische literatuur (zoals bijvoorbeeld [hier](#)). Gebruikers kunnen vaak niet nagaan welke factoren precies worden meegewogen, hoe zwaar die meetellen en hoe de uiteindelijke scores tot stand komen. Voor ondernemingen en beleggers is het daardoor lastig om ESG-ratings te interpreteren of kritisch te bevragen. Ter illustratie van deze verschillen presenteren onderzoekers [Dell'Erba en Doronzo](#) de scores van luchtvaartmaatschappij EasyJet. Zo gaf MSCI het bedrijf een perfecte score van 10/10, terwijl RobecoSAM slechts een score van 17/100 toekende. Refinitiv (LSEG) positioneerde zich daar tussenin met een ESG-score van 50,8 (data van 2020, zelf toegevoegd). Zulke forse afwijkingen voor één en dezelfde onderneming ondermijnen de vergelijkbaarheid van ESG-ratings.

Daarbij komt dat sommige ESG-ratingaanbieders hun data met terugwerkende kracht wijzigen. Zo

liet een vergelijking tussen twee datasets van Refinitiv (met zoekopdrachten in 2022 en 2024 voor het jaar 2020) aanzienlijke verschillen zien in de mensenrechtenscores van Nederlandse ondernemingen zoals Randstad, TomTom en PostNL. Voor Randstad daalde de score voor 2020 van 80,09 (2024) naar 60,55 (2022). In slechts 29 van de 241 observaties bleef de score exact gelijk. Deze 'rewritten' ESG-data – die zonder publieke toelichting of duidelijke aankondiging zijn aangepast – ondergraven de betrouwbaarheid en reproduceerbaarheid van ESG-beoordelingen.

Een andere moeilijkheid betreft de verwevenheid van ESG-ratingaanbieders met commerciële en financiële belangen. Vrijwel alle grote aanbieders maken deel uit van bredere financiële conglomeraten. Zo is Sustainalytics in handen van Morningstar, is Refinitiv onderdeel van de London Stock Exchange Group (LSEG), en is RobecoSAM geïntegreerd in S&P Global. Daarnaast bieden veel van deze partijen niet alleen ratings aan, maar ook commerciële adviesdiensten om ondernemingen te helpen hun eigen ESG-score te verbeteren. Dit verhoogt het risico op belangenconflicten. Deze verwevenheid kan in de praktijk leiden tot [rating shopping](#), waarbij ondernemingen advies inwinnen bij de aanbieder die hen het gunstigste beoordeelt, of zelfs tot 'rating catering', waarbij aanbieders bewust hoge scores verstrekken om marktaandeel of klantrelaties te behouden. De mogelijkheid dat commerciële afdelingen invloed uitoefenen op de ratingmethodologie of het oordeel van ESG-analisten vormt een risico.

De ESGR

Om de betrouwbaarheid en vergelijkbaarheid van ESG-ratings te versterken, legt de ESGR een reeks transparantie- en integriteitseisen op aan ratingaanbieders. De ESGR introduceert onder meer een vergunningsplicht voor aanbieders van ESG-ratings die hun diensten aanbieden binnen de EU. Deze aanbieders zullen ook onder toezicht

komen te staan van de ESMA. Daarnaast verplicht de verordening tot openbaarmaking van gebruikte methodologieën, gegevensbronnen en wegingen. Er zijn er regels ter voorkoming van belangenconflicten, bijvoorbeeld door een strikte scheiding tussen ratingactiviteiten en andere commerciële dienstverlening. De verordening is duidelijk geïnspireerd op bestaande kaders in de financiële sector, zoals die voor kredietbeoordelaars. Voor aanbieders van buiten de EU die actief willen zijn op de Europese markt, voorziet de verordening in drie alternatieve routes voor deze mogelijkheid: i) op grond van een gelijkwaardigheidsbesluit, ii) door erkenning op basis van een kwantitatief criterium ten aanzien van de jaarlijkse netto-omzet, of iii) middels het bekrachtigen van hun ESG-ratings door een ESG-ratingaanbieder met een EU-vergunning.

Op 30 mei 2025 is de ESMA een [consultatie](#) is gestart over de technische standaarden (RTS). Belanghebbenden hadden tot 20 juni 2025 de gelegenheid om op de voorstellen te reageren. ESMA verwacht de definitieve RTS in oktober 2025 aan de EC voor te leggen. De ESGR zal, samen met deze RTS, vanaf 2 juli 2026 van toepassing zijn op ESG-ratingaanbidders binnen de EU.

Heterogeniteit en dubbele materialiteit

Het voorstel en de verdere uitwerking via de RTS lijkt op het eerste gezicht veelbelovend. De ESGR adresseert met name de procesmatige aspecten van ESG-ratings (waaronder transparantie, toezicht en organisatorische waarborgen om belangenconflicten te voorkomen) en laat de inhoudelijke diversiteit grotendeels ongemoeid. De EC benadrukt dat verschillen in methodologie functioneel kunnen zijn en bijdragen aan pluralisme.

Het begrip 'rating' suggereert een objectieve en eenduidige meting van duurzaamheidsprestaties,

maar dat is in het geval van ESG-ratings fundamenteel misleidend. ESG (of duurzaamheid) is geen strak gedefinieerd concept, en de beoordeling ervan berust op normatieve keuzes over wat relevant is, hoe dat moet worden gewogen en geïnterpreteerd. Divergentie tussen ESG-ratings is daarom niet automatisch problematisch of een teken van onkunde, [redelijke mensen kunnen immers van mening verschillen](#). De ESGR erkent dit; in plaats van inhoudelijke harmonisatie eist de verordening vooral transparantie over de gehanteerde methodes, aannames en bronnen. Positief is ook dat ESG-ratingaanbidders expliciet moeten verklaren dat hun ratings hun eigen oordeel weerspiegelen (art. 15 lid 11 ESGR). Dat maakt duidelijk dat ESG-ratings geen objectieve duurzaamheidsscores zijn, maar interpretaties binnen een pluriform speelveld.

Het is echter wel onwenselijk als de heterogeniteit tussen ESG-ratings het gevolg is van willekeur in de wijze waarop methodologieën worden ontworpen, of in de selectie van onderliggende bronnen. In dat licht zou het due-diligencevereiste uit artikel 15 lid 5 ESGR nadrukkelijk ook moeten gelden voor de zorgvuldige inventarisatie van alle potentieel relevante informatiebronnen voor een bepaald ESG-thema. Bovendien zou het, als de ESGR daadwerkelijk moet bijdragen aan de financieringsdoelstellingen van de Green Deal, wenselijk zijn geweest dat dubbele materialiteit (zoals verankerd in de CSRD) ook binnen deze verordening expliciet als uitgangspunt was genomen. Dat is wat mij betreft een gemiste kans.

Deze column is gebaseerd op het artikel 'De Verordening ESG-ratings als volgende stap op de Europese weg naar duurzaamheid' dat gepubliceerd werd in Onderneming & Financiering op 1 december 2024 (https://www.boomportaal.nl/tijdschrift/OenF/OenF_1570-1247_2024_032_004_002). In dit artikel is een uitgebreidere analyse van de ESGR en de bijbehorende academische literatuur te vinden.

Meer kansen, minder risico's, meer impact: waarom u nu toch aan de slag moet met CSRD

Albert-Jan Knol

De invoering van de CSRD lijkt door uitstel misschien nog ver weg, maar niets is minder waar. Veel organisaties voelen zich tijdelijk ontzorgd, maar het echte werk moet nog beginnen. Uitstel betekent geen afstel: de complexiteit en omvang van de CSRD-implementatie vragen om een vroege start. Wie nu actie onderneemt, beperkt risico's en creëert ruimte om kansen optimaal te benutten. Door tijdig te starten, vergroot u de impact van uw duurzaamheidsbeleid en bent u straks klaar voor de toekomst. Wacht niet tot het te laat is – zet vandaag de eerste stap naar CSRD-compliance.

Wat speelt er rond CSRD?

De Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) is dé Europese wetgeving die sinds januari 2023 het speelveld rond duurzaamheidsrapportage drastisch verandert. Recentelijk is er veel beweging geweest binnen de EU rondom de CSRD. In februari 2025 presenteerde de Europese Commissie het zogenaamde “Omnibus”-pakket: een verzameling voorstellen om de CSRD en aanverwante regelgeving te vereenvoudigen. Belangrijke punten uit Omnibus zijn het verhogen van de drempels (bedrijven met meer dan 1.000 medewerkers én een omzet van meer dan €50 miljoen of een balanstotaal van meer dan €25 miljoen vallen binnen scope), het schrappen van sectorspecifieke standaarden en de introductie van een vrijwillige rapportagestandaard voor het mkb. Het doel hiervan is om kleinere bedrijven te ontzien en de grootste spelers meer verantwoordelijkheid te geven. Daarbovenop volgde in april 2025 de “Stop-the-Clock”-richtlijn: een spoedmaatregel waarmee de rapportageverplichtingen voor veel bedrijven met twee jaar zijn uitgesteld. Grote bedrijven (met meer dan 1000 medewerkers) die oorspronkelijk

in 2026 (over boekjaar 2025) zouden moeten rapporteren, hebben nu tot 2028.

Uitstel is geen afstel

Het is begrijpelijk dat dit uitstel voor verlichting zorgt. Toch is het essentieel om te beseffen: uitstel is geen afstel. De implementatie van CSRD is complex en tijdrovend. Het opzetten van de juiste datastromen, processen en interne samenwerking, het vastleggen van beleid, interne controle en het voorbereiden op assurance – het zijn trajecten die al snel twee jaar of zelfs langer in beslag nemen. Veel ondernemingen die nu nog buiten schot lijken te blijven, zullen straks alsnog volledig moeten voldoen aan de eisen van de CSRD en de (aangepaste) Europese rapportagestandaarden ESRS.

Daar komt bij dat de Omnibus-voorstellen nog niet definitief zijn; de uitwerking kan nog wijzigen. Ook zijn er in de EU nog onduidelijkheden over interpretatie en invulling. Wachten tot alle details zijn uitgekristalliseerd, is daarom riskant. Het risico bestaat dat bedrijven straks te laat beginnen en niet compliant zijn als de verplichtingen ingaan.

Kortom: wie wacht, mist straks alsnog de boot. De CSRD komt eraan in 2027 – met uitstel, maar zonder afstel. Nu aan de slag is straks klaar voor de toekomst. De ervaring van afgelopen CSRD rapportageprocessen is dat een implementatietraject minstens twee jaar kost. Een gestructureerd stappenplan helpt om grip te krijgen op het beheerst implementatieproces en zorgt ervoor dat de implementatie geen haastwerk wordt. Dit kunt u onder andere doen:

Breng de waardeketen in kaart

Begin met het in kaart brengen van de volledige waardeketen. Dit betekent niet alleen kijken naar de eigen organisatie, maar ook naar leveranciers, afnemers en andere partners. Door de hele keten te overzien, krijgt u inzicht in waar de belangrijkste duurzaamheidsrisico's en -kansen liggen.

Voer een Dubbele Materialiteitsanalyse (DMA) uit. De dubbele materialiteitsanalyse is een kernonderdeel van de CSRD en vormt de basis voor uw rapportage. Hierbij wordt gekeken naar de impact van uw onderneming op mens en milieu (inside-out) én naar de invloed van duurzaamheidsontwikkelingen op uw bedrijf (outside-in). Dit proces kunt u nu al starten: verzamel relevante data en betrek verschillende afdelingen binnen uw organisatie.

Betrek stakeholders

Interacteer actief met alle relevante stakeholders, zoals werknemers, klanten, leveranciers en investeerders. Hun verwachtingen en eisen vormen een belangrijke input voor uw duurzaamheidsstrategie en rapportage.

Start met meten

Begin alvast met het meten van uw CO2-impact en andere relevante ESG-data. Dit geeft u tijdig inzicht in waar u staat en waar verbetering mogelijk is. Ook risicobeheersing kunt u nu al integreren in uw processen. Door risico's en kansen vroeg te identificeren, kunt u tijdig bijsturen en onverwachte kosten voorkomen.

Neem de tijd voor een goede implementatie

Een zorgvuldige, gefaseerde aanpak voorkomt overhaaste beslissingen en zorgt voor

betrouwbare data. Zo bespaart u uiteindelijk kosten en voorkomt u dubbel werk. Door nu te beginnen, kunt u de werkdruk spreiden en maakt u optimaal gebruik van de beschikbare tijd. Een voorbeeld hiervan is het selecteren van ESG-tooling en het opstellen van beleid, actieplannen en processen.

Wat is de toegevoegde waarde van rapporteren over ESG?

ESG-rapportage is meer dan een verplichting; het biedt kansen om uw organisatie te versterken, reputatie te verbeteren en stakeholdervertrouwen te vergroten. Transparantie over duurzaamheid maakt u aantrekkelijker voor investeerders, klanten en talent. Hier biedt de Europese vrijwillige duurzaamheidsstandaard (VSME) uitkomst. Met de VSME kunt u starten met een eenvoudige, toegankelijke duurzaamheidsrapportage. Deze vrijwillige standaard is ontwikkeld om ondernemingen te helpen op een laagdrempelige manier inzicht te krijgen in hun duurzaamheidsimpact. De VSME fungeert ook als een praktisch opstapje naar de uitgebreide eisen van de CSRD of andere raamwerken. Door nu al te beginnen met een simpele rapportage, legt u de basis voor dataverzameling, interne processen en een uitgebreide rapportage. Bovendien helpt de VSME om al vroeg waarde te creëren binnen uw organisatie: transparantie richting klanten, leveranciers en investeerders, een verbeterde reputatie en een grotere bewustwording van duurzaam ondernemen bij medewerkers. Zo wordt duurzaamheidsrapportage niet alleen een verplichting, maar een kans om als organisatie te groeien en voorop te lopen.

Dit artikel is eerder gepubliceerd door Albert-Jan Knol op de [website](#) van BDO

De UK Stewardship Code verandert: minder papierwerk, meer kwaliteit?

Inke Bours

Update 11 juni 2025

In de wereld van institutioneel beleggen draait het allang niet meer alleen om rendement. De UK Stewardship Code speelt hierin een belangrijke rol. Deze gedragscode geeft richting aan verantwoord eigenaarschap van institutionele beleggers, zoals pensioenfondsen en vermogensbeheerders. Hoewel oorspronkelijk gericht op het Verenigd Koninkrijk, hebben ook enkele Nederlandse vermogensbeheerders zich aangesloten bij deze internationale standaard. In 2024 stelde de Britse Financial Reporting Council (FRC) een reeks [wijzigingen](#) voor om de code te moderniseren en vooral praktischer te maken. De consultatie sloot in februari 2025. De definitieve versie van de nieuwe code wordt deze zomer verwacht. In deze blog nemen we de belangrijkste voorgestelde wijzigingen onder de loep.

Wat is de UK Stewardship Code?

De UK Stewardship Code is een richtlijn voor institutionele beleggers om actief en verantwoordelijk om te gaan met hun invloed in beursgenoteerde bedrijven. Denk aan het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen, de dialoog aangaan met bestuurders, en kritisch kijken naar strategie, beloningen of duurzaamheidsdoelen. De Code, een initiatief van de FRC uit 2010, was de allereerste gedragscode die zich specifiek richtte op institutionele beleggers. De boodschap was duidelijk: institutionele beleggers moeten hun verantwoordelijkheid nemen en niet louter geld in bedrijven pompen, maar juist hun invloed gebruiken om bedrijven beter te laten presteren op de lange termijn. Het draait om betrokkenheid, invloed uitoefenen en zorgen dat bedrijven duurzaam en verantwoord bestuurd worden. Hoewel deelname vrijwillig is, wordt het ondertekenen van de code gezien als een teken van toewijding aan goed bestuur en

duurzaamheid.

Voorgestelde wijzigingen

In 2020 kreeg de Code al een flinke make-over. Vermogensbeheerders, -bezitters en dienstverleners moesten sindsdien jaarlijks verslag uitbrengen over hun activiteiten, met veel nadruk op ESG-factoren. Meer transparantie, engagement en impact. De in 2024 voorgestelde wijzigingen uit het consultatiedocument van de FRC lijken echter een stapje terug te nemen: gepleit wordt voor een *vermindering* van de rapportagelast. Dat is opvallend genoeg in lijn met de recente omnibusontwikkelingen bij de Europese Unie. De voorgestelde wijzigingen worden hierna kort besproken.

Nieuwe definitie van stewardship

De FRC stelt voor om de definitie van stewardship te moderniseren. Stewardship is in de loop der tijd geëvolueerd, mede om de veranderende marktpraktijk te weerspiegelen. De focus ligt nu op het creëren van langetermijnwaarde voor cliënten en begunstigden. Duurzame en maatschappelijke resultaten blijven belangrijk, maar beleggers krijgen meer ruimte om hun eigen prioriteiten te bepalen. Dat maakt de code flexibeler, zeker voor beleggers die opereren in complexe markten of met uiteenlopende klantverwachtingen. Uit de consultaties blijkt dat een aantal ondertekenaars deze verandering controversieel vindt: is het een afzwakking of een specificering?

Verminderde rapportagelast

Misschien wel de opvallendste voorgestelde wijziging ziet op een vermindering van de rapportagelast. De 2020-Code bestaat uit 12 'apply and explain' principes waarover ondertekenaars jaarlijks moeten rapporteren. Denk aan hun beleggingsaanpak, doel en betrokkenheid. Voorgesteld wordt nu om

bepaalde informatie niet meer jaarlijks, maar slechts eens per drie jaar te rapporteren. Het gaat dan om zogeheten contextuele informatie, zoals het interne governancebeleid of de organisatiestructuur van een vermogensbeheerder. Dat zijn zaken die in de praktijk nauwelijks jaarlijks veranderen. Daarnaast wordt voorgesteld dat ondertekenaars informatie uit eerdere rapporten mogen hergebruiken, mits niets inhoudelijks is gewijzigd. Ook worden kruisverwijzingen toegestaan, zodat niet alles herhaald hoeft te worden. Deze veranderingen moeten de rapportagelast verlichten, zonder de transparantie te ondermijnen.

Herziening van de principes

De 2020-Code bevat 12 principes waarover beleggers moeten rapporteren. Dat zorgt volgens de FRC in de praktijk voor herhaling en "tick-the-box-gedrag". Daarom wordt voorgesteld om de code te stroomlijnen naar 6 scherpere principes, die beter aansluiten op de praktijk. Ook wordt voorgesteld om per principe concrete aanwijzingen toe te voegen over de rapportagevereisten. Dit wordt gedaan door bij ieder principe een 'how to report' prompt toe te voegen. Hiermee wordt duidelijker aangegeven wat van de beleggers wordt verwacht. Ook wordt duidelijker aangegeven waar verschillende type beleggers op moeten focussen. Vermogensbezitters en vermogensbeheerders hebben normaal gesproken verschillende rechten, verantwoordelijkheden en invloed binnen de beleggingsketen en bij het uitoefenen van stewardship. Vermogensbeheerders zouden zich meer moeten focussen op activiteiten, zoals de dialoog aangaan met ondernemingen. Vermogensbezitters zouden anderzijds meer moeten focussen op het controleren van hun asset-managers. Stroomlijning van de principes zorgt volgens de FRC voor meer maatwerk en minder "one size fits all".

Wat betekent dit voor beleggers?

De wijzigingen gelden officieel alleen voor partijen die onder toezicht staan van de Britse FRC of die investeren in Britse beursgenoteerde bedrijven. De impact reikt echter verder. Ook Nederlandse partijen die actief zijn op de Britse markt of die graag willen laten zien dat zij internationaal vooroplopen in verantwoord beleggen, moeten zich voorbereiden.

De herziene UK Stewardship Code zal naar verwachting in de zomer van 2025 worden gepubliceerd en vanaf 1 januari 2026 van kracht zijn. Bestaande ondertekenden moeten in 2025 nog volgens de 2020-Code rapporteren. Vanaf 2026 geldt de nieuwe code. In 2025 worden alleen verlengingsaanvragen geaccepteerd: nieuwe toetreders kunnen pas vanaf 2026 aansluiten.

Conclusie

De in 2024 voorgestelde wijzigingen aan de UK Stewardship Code zijn gericht op het verminderen van de administratieve lasten voor beleggers en het verduidelijken van de doelstellingen van goed stewardship. Door de principes waarover gerapporteerd moet worden te stroomlijnen en de rapportagevereisten te verminderen, streeft de FRC ernaar om de effectiviteit van stewardship te vergroten en de aantrekkelijkheid van de Britse kapitaalmarkten te behouden. Doordacht investeren met oog voor mens, maatschappij én rendement is nog steeds het uitgangspunt. Voor organisaties die betrokken zijn bij stewardship-activiteiten is het essentieel om op de hoogte te blijven van deze ontwikkelingen en zich voor te bereiden op de implementatie van de herziene code in 2026. Het Verenigd Koninkrijk is immers een trendsetter op het gebied van stewardship.

Update 11 juni 2025

Inmiddels is de definitieve UK Stewardship Code 2026 gepubliceerd, die op 1 januari 2026 van kracht gaat. De [definitieve versie](#) van de Code wijkt op enkele punten af van de conceptversie uit het [consultatie document](#) uit november 2024. De definitie van 'stewardship' uit het consultatie document is - ondanks veel kritiek - aangehouden. Verwijzingen naar milieu en samenleving die in de 2020 Code in de definitie zelf stonden, zijn nu verplaatst naar de begeleidende teksten. De referentie naar duurzaamheid en langetermijnwaarde in de begeleidende teksten is wel aangescherpt naar aanleiding van de consultatiereacties. In het consultatiedocument werd duurzaamheid en langetermijnwaarde gepresenteerd als een mogelijk gevolg van goed stewardship ("may lead to wider benefits"), terwijl het in de definitieve versie wordt gepresenteerd als een factor waarmee rekening moet worden gehouden, afhankelijk van de impact op cliënten en

begunstigden. Verder is gewijzigd dat over zogeheten contextuele informatie niet eens per drie jaar, maar eens per vier jaar moet worden gerapporteerd. Ook zijn de *'how to report'* prompts – dan wel verkort – doorgevoerd. De Code 2026 bestaat nu uit zes geïntegreerde en

aangescherpte principes voor vermogensbeheerders/-bezitters en vier principes voor dienstverleners om over te rapporteren. De FRC verwacht dat hierdoor de rapportagelast met 20-30% zal verminderen.

Cao-afspraken over verduurzaming en groene arbeidsvoorwaarden

Niels van Boekel

In november 2024 verscheen de rapportage ‘Cao-afspraken over verduurzaming en groene arbeidsvoorwaarden’ van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. De rapportage geeft onder meer inzicht in de in cao’s gemaakte afspraken over duurzame mobiliteit, met name over verduurzaming van het woon-werkverkeer en afspraken ter ondersteuning van de verduurzaming van huis en leefomgeving van werknemers. In alle 657 bij SZW aangemelde cao’s, waaronder 6,2 miljoen werknemers vallen, zijn de afspraken over verduurzaming en klimaat onderzocht. Ook zijn 473 principeakkoorden, waarin sociale partners voorafgaand aan het sluiten van een cao afspraken maken, onderzocht. Peildatum van het onderzoek is 1 januari 2024.

Duurzame mobiliteit

In 233 cao’s is ten minste één van de volgende afspraken opgenomen:

- Woon-werkverkeer met het openbaar vervoer wordt volledig vergoed;
- De werknemer krijgt een kilometervergoeding door met de fiets of te voet de afstand woon-werkverkeer af te leggen;
- De werkgever heeft een fietsregeling waarmee de werknemer ondersteund wordt in de aanschaf van een fiets;
- De werkgever bevordert het gebruik van deelauto’s of carpoolen voor woon-werkverkeer;
- De werkgever staat een combinatie van vervoermiddelen toe, waardoor werknemers worden aangemoedigd in ieder geval een deel van het woonwerktraject met het openbaar vervoer af te leggen.

Thuiswerken

In ruim een derde van de cao’s (231) staat een afspraak over thuiswerken. Dat varieert van een korte vermelding van de mogelijkheid tot thuiswerken of de hoogte van de thuiswerkvergoeding, tot meer uitgebreide thuiswerkregelingen. Expliciete vermelding van duurzaamheid als afweging in het toestaan (of bevorderen) van thuiswerken komt weinig voor. In vijf cao’s wordt in afspraken over thuiswerken, of tijd- en plaatsonafhankelijk werken, de koppeling gemaakt met de ambitie om duurzaam te werken en energieverbruik, reiskilometers en CO2-uitstoot terug te dringen.

Verduurzaming huis en leefomgeving werknemer

Tien cao’s bevatten een afspraak over verduurzaming van het huis en/of de leefomgeving van werknemers. In vier van deze cao’s zijn de bestedingsdoelen van de afspraak gespecificeerd. Daarbij worden zonnepanelen, warmtepomp en isolatiemaatregelen genoemd. In de overige zes cao’s zijn de bestedingsdoelen buiten de cao uitgewerkt.

Verduurzaming bedrijfsvoering

In cao’s zijn weinig afspraken te vinden over verduurzaming van de bedrijfsvoering, waarbij bedoeld wordt op ondersteunende processen en activiteiten die nodig zijn om het eigenlijke werk van een organisatie uit te voeren. Dan gaat het bijvoorbeeld om zakelijk reizen, energie- en waterverbruik in kantoorpanden, afvalbeheer (denk aan herbruikbare bekertjes en afval scheiden), inkoopbeleid, en catering voor het personeel. Dat betekent niet dat bedrijven niet bezig zijn met verduurzaming van de werkomgeving, alleen deze afspraken worden niet in cao’s vastgelegd, omdat het bij afspraken over bedrijfsvoering niet om

arbeidsvoorwaarden gaat.

Conclusie cao-onderzoek

Onder andere naar aanleiding van afspraken in principeakkoorden en de expliciete aandacht voor verduurzaming en groene arbeidsvoorwaarden in de arbeidsvoorwaardennota's van werkgeverskoepels en vakbonden, wordt in de rapportage de verwachting uitgesproken dat de komende jaren meer cao-afspraken over verduurzaming en groene arbeidsvoorwaarden gemaakt zullen worden. Geconstateerd wordt dat cao-afspraken over verduurzaming van arbeidsvoorwaarden een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan aantrekkelijk werkgeverschap, omdat werknemers belang hechten aan verduurzaming en klimaatbewustzijn. Cao-afspraken kunnen een bijdrage leveren aan gedragsverandering en bewustwording, omdat cao's een belangrijke bron van informatie voor werknemers zijn, aldus de rapportage.

Groene arbeidsvoorwaarden in de onderneming

Organisaties bieden ter verduurzaming van hun bedrijfsvoering, en ook om werknemers aan zich te binden, steeds vaker 'groene arbeidsvoorwaarden' aan. Te denken valt aan extra vakantiedagen als werknemers ervoor kiezen op duurzame wijze naar de

vakantiebestemming te gaan en differentiatie in reiskostenvergoeding naar gelang werknemers met de fiets dan wel met de auto naar het werk komen. Bij de implementatie van nieuwe (groene) arbeidsvoorwaarden die wellicht een wijziging van bestaande arbeidsvoorwaarden inhouden, moet natuurlijk wel zorgvuldig te werk worden gegaan. In het geval het gaat om het wijzigingen van reeds bestaande arbeidsvoorwaarden kan dit slechts indien de werknemer met een wijziging instemt of indien aan de voorwaarden voor eenzijdige wijziging wordt voldaan. Bovendien is het aan te raden om bij het implementeren van groene arbeidsvoorwaarden in de organisatie vooraf met werknemers in gesprek te gaan over de behoefte aan groene arbeidsvoorwaarden en werknemers daarbij ook mee te laten denken over de invulling daarvan. Werknemers zouden bepaalde groene arbeidsvoorwaarden immers ook als bemoeizucht van de werkgever kunnen ervaren. Bij de vormgeving van de groene arbeidsvoorwaarden is het daarnaast van belang om na te gaan of de ondernemingsraad daarin dient te worden betrokken (middels een instemmingsverzoek) dan wel of de ondernemingsraad daarin op vrijwillige basis een relevante rol kan vervullen.

Deze publicatie is een bewerking van het [artikel](#) op de website van Van Doorne

Het Omnibusvoorstel: transitie door transparantie

Lizzy Bos

Terwijl de eerste duurzaamheidsverslagen van grote Nederlandse beursvennootschappen op grond van de Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) verschijnen, tekent zich een opmerkelijke wending af. De publicatie van het voorstel voor een Omnibusvereenvoudigingspakket (het Omnibusvoorstel) zet vraagtekens bij de toekomst van de verslaggevingsverplichtingen van de CSRD. Het Omnibusvoorstel beoogt de regeldruk in de Europese Unie te verlichten, zonder de beleidsdoelstellingen voor een groene en rechtvaardige klimaattransitie te ondermijnen.

Hoewel de rechtsonzekerheid die voortvloeit uit deze wending onwenselijk is, biedt de situatie wel mogelijkheden. In dit tweede deel van [het tweeluik](#) betoogt de auteur dat het Omnibusvoorstel een kans is om het transparantiedoel van de CSRD te verduidelijken en te voorkomen dat de verslaggevingsvoorschriften semidwingende verplichtingen opleggen aan ondernemingen om te verduurzamen. Dergelijke druk zou immers moeten voortkomen uit een marktreactie, niet door de verplichtingen van de richtlijn.

Het Omnibusvoorstel

Op 26 februari presenteerde de Europese Commissie het tweedelige Omnibusvoorstel, waarvan het eerste deel (de stop-de-klokrichtlijn) op respectievelijk 2 en 14 april jl. is goedgekeurd door het Europees Parlement en de Raad. De datum waarop de verslaggevingsvoorschriften van de CSRD ingaan voor grote ondernemingen en voor kleine- en middelgrote beursvennootschappen, wordt met twee jaar uitgesteld.

En van uitstel komt... afstel. Het tweede deel van het Omnibusvoorstel stelt voor om zowel het toepassingsbereik als de reikwijdte van de

rapportageverplichtingen van de CSRD te beperken. Dat zou tot gevolg hebben dat een groot deel van de ondernemingen voor wie de verslaggevingsvoorschriften de komende jaren zouden gaan gelden, toch geen duurzaamheidsrapport meer hoeven op te stellen. De ondernemingen voor wie de verplichtingen wel blijven gelden, hoeven op basis van het voorstel minder uitgebreid te rapporteren en minder informatie van ketenpartners te verzamelen. Daarnaast beoogt het tweede deel de inhoudelijke vereisten te verduidelijken en te stroomlijnen met de verplichtingen van de Corporate Sustainability Due Diligence Directive (CSDDD). De inhoud van de verplichtingen van de CSRD staat dus weer ter discussie.

Europese beleidsdoelstellingen en de CSRD

De CSRD verplicht ondernemingen tot het opstellen van relevante en betrouwbare duurzaamheidsverslagen. Deze duurzaamheidsverslagen zijn instrumenten voor stakeholders om inzicht te krijgen in ESG-gerelateerde impacts, risico's en kansen van de rapporterende ondernemingen. Met dat inzicht kunnen zij beslissen te investeren in duurzame of verduurzamende ondernemingen, of te desinvesteren als verduurzaming uitblijft. Zo oefent de markt druk uit op ondernemingen, die beslissingen zouden een groene en rechtvaardige transitie in gang moeten zetten.

Bewerkstelligen dat ondernemingen in de toekomst relevante en betrouwbare duurzaamheidsverslagen opstellen, is geen 'beleidsdoelstelling' waar het Omnibusvoorstel aan refereert. De beleidsdoelstellingen die de Uniewetgever nastreeft zijn de doelen die voortvloeien uit het 'Actieplan duurzame groei financieren'. Namelijk, het heroriënteren van kapitaalstromen om duurzame en inclusieve groei

te realiseren en langetermijnden te stimuleren, om bij te dragen aan de algemene Europese beleidsambitie van de Green Deal voor klimaatneutraliteit in 2050.

Over het algemeen kan een transitie gefaciliteerd worden met behulp van de duurzaamheidsverslagen op grond van de CSRD. De CSRD heeft een belangrijke, maar begrensde rol in de realisatie van de beleidsambitie van de Europese Green Deal voor klimaatneutraliteit in 2050. Het eerste deel van dit tweeluik illustreerde dat de CSRD verder gaat dan het afdwingen van transparantie, namelijk door beleidsbepalende verplichtingen op te leggen aan ondernemingen. Voortbouwend op die stelling, betoogt de auteur in deze bijdrage dat het Omnibusvoorstel mogelijkheden biedt om de verplichtingen van de CSRD terug te brengen tot hun oorspronkelijke doel: betrouwbare duurzaamheidsverslaggeving om de markt te informeren. Daartoe zijn twee suggesties uitgewerkt. Ten eerste kan de wetgever voorkomen dat de verslaggevingsvoorschriften ondernemingen semidwingende verplichtingen opleggen ten aanzien van strategie, beleid en doelstellingen door deze veel meer als open normen te formuleren. Dat zou tevens het onderscheid verduidelijken tussen de verplichtingen van de CSRD en de CSDDD. Ten tweede kan het toepassen van een pas-toe-of-leg-uit nalevingsregime in de CSRD deze beleidsbepalende indruk reduceren.

Verminderen van verslaggevingsverplichtingen

Het Omnibusvoorstel beoogt de verslaggevingslast (en daarmee de verplichting tot het verzamelen van grote groepen data) van ondernemingen te verlichten. De Europese Commissie stelt voor om de eerste set duurzaamheidsverslaggevingsstandaarden (ESRS) te herzien, door minder belangrijke datapunten te schrappen, prioriteit te geven aan kwantitatieve datapunten en onderscheid te maken tussen verplichte en vrijwillige datapunten. Aangezien de ESRS invulling geven aan de verslaggevingsvoorschriften in de CSRD, roept dit voorstel de vraag op of het niet logischer is om te starten met het herzien van de inhoud van de CSRD en daarna het instrument dat hier verdere invulling aan geeft, de ESRS, hiermee in lijn te brengen.

Een voorbeeld. In de vorige blog is de passage uit artikel 1 lid 7 van de CSRD besproken dat ondernemingen verplicht te rapporteren over de verenigbaarheid van hun strategie met de 1,5°C-doelstelling van de overeenkomst van Parijs. De naadloze aansluiting van dit verslaggevingsvoorschrift op de Europese beleidsdoelen kan de indruk wekken dat ondernemingen die doelen moeten implementeren, wat de omvang van de regeldruk verhoogt. Door de mate van detail in de formulering van deze verslaggevingsverplichting terug te brengen en open normen te introduceren voor de verslaggeving over de duurzaamheidsinspanning die ondernemingen leveren, daalt zowel de als beleidsbepalende ervaren regeldruk als het daadwerkelijke aantal kwalitatieve datapunten waarover gerapporteerd moet worden.

Het tweede onderdeel van het Omnibusvoorstel is, zoals aangegeven, het voornemen om in de ESRS onderscheid te maken tussen verplichte en vrijwillige datapunten. De CSRD verplicht ondernemingen te rapporteren over een aantal onderwerpen, zoals het klimaattransitieplan en bijbehorende doelstellingen. Welke andere ESG-gerelateerde onderwerpen relevant zijn om op te nemen in het duurzaamheidsverslag, bepalen ondernemingen zelf. De CSRD verplicht dat ondernemingen op basis van een dubbele materialiteitsanalyse (DMA) bepalen welke impacts, risico's en kansen relevant zijn. Welke informatie ondernemingen over de materiële (relevante) onderwerpen dienen te rapporteren, is uiteengezet in de ESRS. Het feit dat de ESRS vervolgens onderscheid maakt in verplichte en vrijwillige datapunten lijkt verwarrend; als ondernemingen op basis van relevantie bepalen welke informatie zij opnemen in het verslag, zijn de voorschriften van de ESRS toch per definitie niet verplicht? In plaats daarvan zou de Uniewetgever de essentiële datapunten kunnen bundelen in de verslaggevingsvoorschriften van de wettekst van de CSRD zelf.

Bovendien raakt dit dilemma aan een ander argument dat is gemaakt in de vorige blog. Daarin betogen wij dat het ontbreken van een mogelijkheid in de CSRD om gemotiveerd toe te lichten waarom er geen beleid wordt gevoerd om bepaalde (materiële) onderwerpen of doelen,

terwijl die mogelijkheid wel is opgenomen in de ESRS, verwarrend is voor ondernemingen. Zulks te meer omdat de ESRS lagere juridische rang hebben. Door deze toelichtingsmogelijkheid aan de wettekst toe te voegen, kan de door ondernemingen ervaren druk worden verminderd.

Onderscheid tussen de CSRD en de CSDDDD

Het Omnibusvoorstel wil tot slot de CSRD en de CSDDDD beter op elkaar afstemmen, door zowel het toepassingsbereik van beide richtlijnen en de formulering van verplichtingen meer in lijn te brengen. De afstemming van beide richtlijnen moet de regeldruk van de naleving beperken. Het stroomlijnen van de verplichtingen van de CSRD en de CSDDDD kan daarentegen ook het ongewenste effect teweeg brengen dat het onderscheid tussen de richtlijnen (verder) vervaagt. Als ondernemingen de verplichtingen van de CSRD (al dan niet terecht) als normerend ervaren, zijn de verplichtingen van de CSDDDD overbodig. De CSDDDD bevat immers daadwerkelijk normerende verplichtingen, die eisen dat ondernemingen beleid opstellen over aspecten waarover de CSRD vervolgens de rapportage verplicht. Zie hierover de vorige blog in dit tweeluik. De vraag is of de voorgestelde afstemming tussen de CSRD en CSDDDD tot meer duidelijkheid leidt, of de verwarring juist groter maakt.

Belangrijk is dat de richtlijnen niet voor exact dezelfde groep ondernemingen gelden. De CSRD is van toepassing op alle grote ondernemingen en voor kleine en middelgrote beursvennootschappen; de CSDDDD richt zich uitsluiten op de grootste ondernemingen. Ook na de aanpassing van het toepassingsbereik van de CSRD volgens het Omnibusvoorstel blijft er een groep ondernemingen bestaan die enkel onder de CSRD vallen. Voor die ondernemingen is het essentieel dat het onderscheid tussen de

rapportageverplichtingen van de CSRD en de beleidsbepalende verplichtingen van de CSDDDD duidelijk is. Zij zijn immers enkel verplicht tot rapportage. Door de formulering van de verplichtingen meer op elkaar af te stemmen, lijkt dat onderscheid eerder te vervagen. De voorgestelde afstemming maakt de verplichtingen juist lastiger te onderscheiden.

Een alternatief is om de verslaggevingsverplichting uit de CSRD te formuleren als open normen. Zo wordt ruimte gelaten aan ondernemingen om – als zij ook onder de CSDDDD vallen – zelf de koppeling te maken met gedragsverplichtingen. Tegelijk voorkomt dit dat de twee richtlijnen elkaar tegenspreken. Die heldere verdeling van rapportage en beleid is cruciaal voor de juridische duidelijkheid van beide richtlijnen.

Conclusie

De CSRD verplicht ondernemingen tot het geven van transparantie over hun positie in de klimaattransitie. Het eerste deel van dit tweeluik toonde aan dat de verplichtingen er echter ook op gericht zijn om een daadwerkelijke transitie af te dwingen. Dat kan gezien worden als reden waarom ondernemingen vinden dat de CSRD gepaard gaat met hoge regeldruk. Het Omnibusvoorstel beoogt de regeldruk van de CSRD te verlagen zonder de beleidsdoelstellingen van de Europese Unie om de klimaattransitie te bewerkstelligen, uit het oog te verliezen. Door (i) de verplichtingen van de CSRD te herformuleren tot open normen en (ii) daarin de mogelijkheid te introduceren dat ondernemingen hun klimaatinspanningen toelichten, ontstaat meer beleidsvrijheid voor ondernemingen. Dit verlicht niet alleen de dataverzamelingslast, maar waarborgt ook dat de CSRD blijft dienen als instrument voor transparantie en niet als beleidsinstrument. Dat is immers waartoe de CSDDDD is opgesteld. Transitie door transparantie blijft daarmee het uitgangspunt.

Mobiliseren van de vraag naar groene waterstofproducten

Lieke Vermunt

De energietransitie in de zware industrie blijft een uitdaging. Elektrificatie is vaak geen optie vanwege de noodzaak voor zeer hoge temperaturen en het gebruik van moleculen als grondstof. Daarom heeft de Nederlandse zware industrie, in vergelijking met andere delen van het energiesysteem, de afgelopen twee decennia beperkte verminderingen van CO₂-uitstoot gezien. Bovendien is veel van de gerealiseerde emissiereductie het gevolg geweest van lagere productievolumes in plaats van daadwerkelijke decarbonisatiemaatregelen. Voor deze sector is de rol van groene waterstof essentieel in de transitie naar een duurzaam energiesysteem. Hoewel groene waterstof een technisch haalbare oplossing biedt, wordt de adoptie ervan belemmerd door verschillende economische en beleidsmatige barrières. De belangrijkste barrières zijn de hoge kosten van producten op basis van groene waterstof, een gebrek aan vraag naar deze producten, en beleidsmaatregelen die import aantrekkelijker maken dan lokale productie. Deze barrières hebben geleid tot een afnemende pijlpijn van groene waterstofprojecten in Europa, met veel vertragingen en annuleringen.

Er is een noodzaak om gerichte reguleringen en beleidsmaatregelen te implementeren om de vraag voor groene waterstof effectief een impuls te geven. Een mogelijke oplossing zijn vraagverplichtingen die zich richten op eindgebruikers van producten zoals staal en ammoniak. Door te verplichten dat deze producten met groene waterstof worden geproduceerd, kan er vraagzekerheid worden gecreëerd voor producenten die groene waterstof

gebruiken. Dit zal niet alleen de financiering van projecten vergemakkelijken, maar ook de ontwikkeling van nieuwe groene waterstofprojecten aanmoedigen. Bovendien is het belangrijk om na te denken over de aanpak: moeten deze verplichtingen nationaal worden vastgesteld of kunnen we beter een gecoördineerde Europese benadering hanteren? Een groot deel van de in Nederland geproduceerde producten wordt namelijk geëxporteerd naar EU-landen, terwijl producten die in Nederland gebruikt worden vaak geïmporteerd zijn. Een gezamenlijke aanpak kan een grotere impact hebben en een eerlijker speelveld creëren voor de zware industrie in Europa.

Analyse van Deloitte, in opdracht van Invest-NL en Energie-Nederland, toont aan dat de stijging van de kosten van veel eindproducten als gevolg van een verplichting beperkt zou zijn – vaak minder dan 1%. Daarentegen zou de emissiereductie hoog zijn, omdat de zware industrie voor veel producten de belangrijkste bron van productie-emissies is. Het rapport weerspiegelt voornamelijk de opvattingen van belanghebbenden en sectoranalyse. Zonder de juiste maatregelen bestaat het risico dat de energietransitie vertraagt, vooral in sectoren waar groene waterstof essentieel is. Laten we deze inzichten benutten om beleidsmakers en belanghebbenden te inspireren en samen te werken aan een duurzaam energiesysteem dat de concurrentiekracht van de Europese industrie versterkt. Voor een diepgaandere analyse en specifieke aanbevelingen, bekijk het volledige rapport [hier](#).

CSRD: Transparantie of Transitie?

Lizzy Bos, Hélène Vletter-van Dort

Dwingen rapportageverplichtingen ondernemingen tot verduurzaming? Afgelopen maanden verschenen de eerste duurzaamheidsverslagen op basis van de Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD). Rondom de naleving is onduidelijkheid. De nationale rechtsgrondslag ontbreekt omdat het implementatietraject nog niet is afgerond en daarnaast zorgt het Europese Omnibusvereenvoudigingspakket voor onzekerheid over de toekomst. De verplichting die de CSRD oplegt lijkt duidelijk. Alle grote beursvennootschappen in Europa moeten dit verslag, inclusief assuranceverklaring, publiceren. Wij constateren daarentegen dat ondernemingen de druk voelen om méér te doen dan alleen rapporteren – om daadwerkelijk hun duurzaamheid te vergroten. Daarom onderzochten we of de CSRD niet alleen verslaggeving, maar ook actief beleid en strategie afdwingt.

Het antwoord? Dat lijkt zo te zijn. We begrijpen dat rapportage over duurzaamheid op zichzelf de wereld niet zal redden. Maar wij zeten vraagtekens bij de wijze waarop de Europese Unie met deze verslaggevingsrichtlijn toch probeert de klimaatambities te realiseren. Wij [laten zien](#) dat de CSRD deze beleidsbepalende indruk op drie verschillende manieren wekt. Namelijk: door de doelen van de CSRD, het ideologische Europeesrechtelijke kader en de inhoud van de verplichtingen.

De rol van transparantie in de duurzaamheidstransitie

De CSRD verplicht ondernemingen tot betrouwbare duurzaamheidsverslaggeving. Die transparantie is geen beleidsdoel van de Europese Unie op zich. Het is een middel om stakeholders inzicht te geven in ESG-impacts, risico's en kansen van ondernemingen, zodat zij duurzame investeringskeuzes kunnen maken en langetermijndenken kunnen stimuleren. Op die

manier zet de CSRD, in combinatie met de Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR) en de Taxonomieverordening – die samen het 'Actieplan: duurzame groei financieren vormen – de duurzaamheidstransitie in gang.

Noch de CSRD noch andere Europese wetgeving verplicht investeerders om daadwerkelijk in duurzame projecten te investeren – die keuze blijft (in beginsel) vrij. De bijdrage van de CSRD aan de klimaatdoelen is vooral impliciet. Als beleidsmatige aanjager van de verduurzaming van ondernemingen heeft de Europese Unie immers de Corporate Sustainability Due Diligence Directive (CSDDD) ontworpen. Hierna duiden wij waarom de CSRD haar faciliterende rol in sommige opzichten lijkt te overschrijden en waarom dit verwarrend is, ten aanzien van rapportage over het klimaattransitieplan en voor het onderscheid tussen de CSRD en CSDDD.

De doelen van de CSRD

Ten eerste zien wij dat de CSRD en haar voorganger Non-Financial Reporting Directive (NFRD) duidelijk vanuit beleidsmatige overwegingen zijn vastgesteld. Grote Europese beursvennootschappen kregen met de NFRD al de verplichting om een niet-financiële verklaring op te stellen. De NFRD komt voort uit resoluties van het Europees Parlement over maatschappelijk verantwoord ondernemen. De NFRD benadrukt het belang van transparantie over duurzaamheid om duurzaamheidsrisico's zichtbaar te maken en het vertrouwen van investeerders en consumenten te versterken. Niet-financiële rapportage wordt gezien als een middel om duurzame economische verandering te bevorderen, door lange termijn winstgevendheid te koppelen aan maatschappelijke en ecologische doelen.

De CSRD breidt de niet-financiële rapportageverplichtingen van de NFRD uit, omdat die volgens de Europese Unie tot een

‘informatiekloof’ leidde. Bij veel ondernemingen zou essentiële informatie over duurzaamheidskwesties nog ontbreken, terwijl stakeholders daar wel behoefte aan hebben. Daarnaast leidde het gebrek aan vergelijkbaarheid en betrouwbaarheid tot onduidelijkheid. De CSRD wil deze tekortkomingen aanpakken met een uniform en controleerbaar rapporteringskader, dat zou gelden voor alle grote ondernemingen en OOB’s.

De CSRD (en de NFRD) bestaan voornamelijk uit wijzigingen van de richtlijn Jaarrekeningen. De richtlijn Jaarrekeningen uit 2013 was echter gericht op modernisering en vereenvoudiging van de jaarrekening. De richtlijn Jaarrekening kende geen beleidsmatige aspecten. Die verslaggevingsrichtlijn wordt nu ingezet voor een bredere ambitie.

Het ideologische Europeesrechtelijke kader

Ten tweede zien wij dat de CSRD de ideologie van de Europese Unie sterk tot uitdrukking brengt in haar streven naar de klimaatdoelen van de Overeenkomst van Parijs. Dit wekt verwarring over wat de CSRD precies van ondernemingen vraagt, met name rond het klimaattransitieplan en bijbehorende doelstellingen. Anders dan lidstaten zijn ondernemingen geen partij bij de Overeenkomst van Parijs. Of ondernemingen zich aan deze doelen willen verbinden, is een beleidskeuze.

De CSRD verplicht ondernemingen te rapporteren over: *‘de plannen [...] om ervoor te zorgen dat haar bedrijfsmodel en strategie verenigbaar zijn met [...] de beperking van de opwarming van de aarde tot 1,5 °C in overeenstemming met de Overeenkomst van Parijs en de doelstelling om uiterlijk in 2050 klimaatneutraliteit te bereiken [...]’*.^[1] Een formulering die ondernemingen geen keuze lijkt te laten. Door deze verplichting als open norm vorm te geven, waarin ondernemingen enkel verslag doen van hun bijdrage aan de klimaattransitie, zonder verplichte aansluiting bij Parijsdoelen, had hen meer beleidsvrijheid gegeven.

Dat verschil in benadering is duidelijk zichtbaar bij een vergelijking van de verplichte Europese rapportagevoorschriften – de European Sustainability Reporting Standards ofwel ESRS –

en de IFRS Sustainability Disclosure Standards. De ESRS zijn opdracht van de Uniewetgever zijn ontwikkeld om invulling te geven aan de verslaggevingsverplichtingen van de CSRD. ESRS E1-1 vraagt ondernemingen te rapporteren over de verenigbaarheid van hun strategie met de 1,5°C-doelstelling van de overeenkomst van Parijs. De IFRS S2 vraagt simpelweg of een onderneming een klimaattransitieplan heeft en welke aannames en afhankelijkheden daaraan ten grondslag liggen.

Inhoud van de verplichtingen

Naast de beleidsmatige doelen en ideologische grondslagen dragen ook de volgende inhoudelijke aspecten aan verwarring rondom van de verplichtingen van de CSRD. De CSRD bevat, anders dan de NFRD, geen bepaling die ondernemingen de mogelijkheid biedt om gemotiveerd toe te lichten waarom zij geen beleid voeren over (materiële) duurzaamheidsonderwerpen. Daarmee zeggen wij niet dat de CSRD ondernemingen verplicht om beleid te voeren (over onderwerpen die materieel worden geacht), maar de gedetailleerde formuleringen van de verplichtingen wekken wel die indruk. De verwarring wordt verder vergroot door de ESRS. In de ESRS is namelijk wél expliciet opgenomen dat ondernemingen mogen toelichten waarom zij over een (materieel) onderwerp geen beleid voeren. Dat wijkt af van de CSRD zelf, die als hogere regelgeving geldt.

Naast verslaggeving over het afgelopen jaar verplicht de CSRD ondernemingen om bovendien ook toekomstgerichte informatie te rapporteren, zoals de klimaattransitieplannen en bijbehorende doelstellingen. Maar verwachtingen over de toekomst zijn per definitie onzeker. Dat brengt voor ondernemingen een extra uitdaging mee: zij kunnen in hun verslaggeving voldoen aan de eisen van de CSRD, maar als de toekomstgerichte informatie achteraf geen werkelijkheid blijkt te worden dan zijn de verslagen mogelijk ontoereikend volgens gebruikers. Gebruikers van duurzaamheidsverslagen moeten ook bewust zijn van de onzekerheid en begrijpen dat toekomstgerichte informatie niet dezelfde mate van betrouwbaarheid kan bieden als historische cijfers.

Daarnaast leidt de verhouding tussen de CSRD en de CSDDD tot verwarring bij ondernemingen. De

CSDDD vereist van ‘hele grote’ beursvennootschappen dat zij *sustainability due diligence* toepassen en een klimaattransitieplan hebben. De CSRD kent in principe ‘slechts’ verslaggevingsverplichtingen over deze normerende bepalingen van de CSDDD. Omdat de CSRD echter impliciet lijkt te veronderstellen dat ondernemingen die verplichtingen al zijn nagekomen, ontstaat de indruk dat beide richtlijnen hetzelfde vragen. Door verschillen in toepassingsbereik en normstelling kan dat leiden tot onduidelijkheid: ondernemingen twijfelen of het ontbreken van beleid strijd oplevert met de CSRD, terwijl dat formeel niet altijd zo is.

Conclusie

Alles tezamen betogen we de CSRD niet alleen beoogt ondernemingen aan te zetten te

rapporteren over duurzaamheidsonderwerpen, maar ook beoogt dat ondernemingen duidelijke stappen zetten tot daadwerkelijke verduurzaming. De inhoud van de verplichtingen van de CSRD kunnen leiden tot verwarring en een te hoge gepercipieerde regeldruk bij ondernemingen. In het kader van de huidige anti-ESG ontwikkelingen in de Verenigde Staten en de voorgestelde herziening van de CSRD in het Omnibusvereenvoudigingspakket, is dit onwenselijk. Daarom is het tijd voor de vervolgstap: duidelijkheid scheppen over de functie van de CSRD in die duurzaamheidstransitie.

^[1] Artikel 1 lid 7 CSRD , vertaald in artikel 29bis lid 2 sub a onder iii Richtlijn jaarrekeningen.

Conflictmineralenwetgeving: een ‘schone’ zaak?

Inke Bours

Zouden onze smartphones, sieraden of laptops bijdragen aan gewapende conflicten en mensenrechten-schendingen? In veel alledaagse goederen zitten de grondstoffen tin, tantaal, wolfram of goud. Mogelijk komen deze metalen en mineralen uit conflictgebieden, zoals de Democratische Republiek Congo, Colombia of Myanmar. Om meer gepaste zorgvuldigheid te realiseren bij het importeren van deze grondstoffen, heeft de EU de Conflictmineralenverordening opgesteld. Deze verordening geldt sinds 2021 en bevat een aantal *due diligence*-verplichtingen. Maar wat betekent dat precies voor bedrijven, en... werkt het eigenlijk wel? Deze blog bespreekt de *due diligence*-verplichtingen uit de Conflictmineralenverordening en het recente evaluatierapport van de Europese Commissie.

Behoeftte aan “responsible sourcing”

Sinds 1 januari 2021 is de Europese Conflictmineralenverordening (EU) [2017/821](#) van kracht. De Verordening is bedoeld voor bedrijven in de EU die tin, tantaal, wolfram of goud – 3TG genoemd – importeren uit risicogebieden. Denk aan regio's waar gewapende conflicten woeden of mensenrechten worden geschonden. Tin, tantaal, wolfram en goud komen vaak precies daar vandaan. De Verordening strekt ertoe de kansen voor gewapende groepen om te profiteren van handel in 3TG te beperken. Door de explosieve stijging van grondstofprijzen, wees de Europese Commissie in 2011 op de behoefte aan duurzame toegang tot grondstoffen. Opkomende economieën, zoals China, en de toename van speculatie op de markten versterkte deze behoefte. Een belangrijk gevolg daarvan was prijsfluctuaties die ontwikkelingslanden hard raakten. De Europese Commissie wilde actie: eerlijke toeleveringsketens, meer transparantie en focus op “*responsible sourcing*” volgens de [OESO-richtlijnen](#).

Importeurs moeten hun keten kennen en documentatie op orde hebben. De nationale autoriteiten controleren hierop. Wat bedrijven precies moeten doen, staat in artikelen 4 tot en met 7 van de Verordening.

Wat betekent het voor de praktijk?

Op basis van artikel 4 van de Verordening moeten EU-importeurs van 3TG hun beleid transparant maken. Dat betekent: actuele informatie delen over hun toeleveringsketens, zorgvuldigheidsmaatregelen nemen conform de OESO-richtsnoeren, afspraken vastleggen in contracten met leveranciers en een klachtenmechanisme instellen. Ook moeten ze een traceerbaarheidssysteem hanteren met gedetailleerde informatie over de herkomst van de betrokken metalen, mineralen en leveranciers. Artikel 5 van de Verordening gaat een stap verder. Importeurs moeten risico's in de keten identificeren, aanpakken en structureel evalueren. Er moet een risicobeheersplan komen: stopzetten van de samenwerking, inzetten op alternatieve bronnen, of druk uitoefenen op verbeteringen. Bedrijven kunnen hiervoor de risico-indicatoren uit bijlage III van de OESO-richtsnoeren gebruiken.

Artikel 6 van de Verordening schrijft een audit voor, uitgevoerd door een onafhankelijke derde partij. Die bekijkt of het zorgvuldigheidsproces écht wordt toegepast en niet alleen op papier bestaat. Importeurs die alleen werken met gecertificeerde smelterijen of raffinaderijen kunnen onder voorwaarden vrijstelling krijgen van deze auditplicht.

Tot slot artikel 7 van de Verordening. Dit artikel verplicht importeurs tot een jaarlijks openbaar verslag over hun *due diligence*-beleid, inclusief de resultaten van audits en genomen maatregelen. Bedrijven als Intel en Apple publiceren zulke rapporten al jaren. In Nederland houdt de Inspecteur-Generaal Leefomgeving en Transport

toezicht.

De bottom line

Importeurs van 3TG-mineralen zijn wettelijk verplicht om due diligence-onderzoek te doen naar de herkomst van hun grondstoffen. Ze moeten risico's in de keten identificeren, beheersmaatregelen nemen én jaarlijks rapporteren over hun aanpak—inclusief auditresultaten. Zo moeten ze aantonen dat hun producten niet bijdragen aan conflicten of mensenrechtenschendingen.

De sancties voor niet-naleving mogen de lidstaten zelf bepalen. In Nederland kan de Inspecteur-Generaal Leefomgeving en Transport een last onder dwangsom opleggen—en die, als nodig, publiek maken om naleving af te dwingen.

Werkt de Verordening eigenlijk wel?

De Conflictmineralenverordening schrijft voor dat elke drie jaar een evaluatie door de Europese Commissie van de effectiviteit van de verordening moet plaatsvinden. In september 2024 verscheen het eerste [evaluatie-rapport](#). Daaruit blijkt dat er slechts beperkte effecten worden waargenomen in 3TG-producerende landen die aan de verordening kunnen worden toegeschreven. Vooral in conflict- en hoogrisicogebieden is de bekendheid onder lokale belanghebbenden minimaal. NGO's, mijnbouwdeskundigen en lokale gemeenschappen zijn nauwelijks op de hoogte van het bestaan van de verordening. De effecten verdwijnen in de bredere stroom van internationale *due diligence*-inspanningen. Denk hierbij aan (sectie 1502 van) de Amerikaanse Dodd-Frank Act 2010.

Binnen de EU is er wél vooruitgang geboekt. Lidstaten hebben bevoegde autoriteiten aangewezen en zijn begonnen met toezicht. Toch

worstelen de lidstaten met toegang tot informatie, transparantie en het vinden van voldoende gekwalificeerde auditors. Voor grote bedrijven zijn de nalevingskosten beheersbaar. Voor het MKB kunnen de kosten echter stevig oplopen. Eén audit kost al tussen de €8.000 en €10.000. Erkenning van bestaande certificeringsregelingen of een EU-brede “witte lijst” van verantwoorde smelterijen zou die lasten kunnen verlichten, blijktens het evaluatierapport.

In reactie daarop heeft de Europese Commissie het instrument “[Due Diligence Ready!](#)” gelanceerd: een hulpmiddel gericht op het MKB, met uitleg over de verplichtingen en praktische tools om risico's in de toeleveringsketen te herkennen en aan te pakken.

Conclusie: een papieren tijger?

De Conflictmineralenverordening dwingt bedrijven tot actie: wie 3TG importeert, krijgt te maken met verplichte *due diligence*, audits, rapportages en mogelijke sancties. Toch weet men nog steeds niet zeker of kinderarbeid, omkoping of gewapende milities voorafgingen aan de smartphone in je hand.

De eerste evaluatie laat zien dat de impact op de locaties waar het écht om draait – de mijnen in risicogebieden – nog beperkt is. Maar juist dat maakt het urgenter. De belangrijkste focus van de EU – zoals blijkt uit het evaluatierapport – zal moeten liggen op bewustmaking rond de verordening bij ondernemingen, lokale actoren en andere belanghebbenden. Verschillende instrumenten, zoals de “Due Diligence Ready!”-tool, een “witte lijst” van verantwoordelijke smelterijen en raffinaderijen of een platform voor de uitwisseling van douanegegevens, zouden daarbij kunnen helpen.

Duurzaam herstructureren: de invloed van duurzaamheidsdoelen op de herstructureringspraktijk

Michiel Wilmer

De duurzaamheidsdoelen en regels hebben al invloed op verschillende juridische en financiële gebieden. De vraag rijst op welke manier herstructureringspraktijk beïnvloed wordt. In deze blog noem ik een aantal mogelijke gevolgen.

Inleiding

In 2019 heeft de Europese Commissie het voornemen uitgesproken om ESG-problemen (environment, social en governance) op te lossen. Dat moet op een eerlijke en sociale manier gebeuren. Deze Europese belofte wordt de [Green Deal](#) genoemd en heeft als doel om Europa klimaatneutraal te maken. Hoewel dit voornemen in het huidige politieke klimaat wat naar de achtergrond lijkt te zijn geschoven, zijn er in de afgelopen jaren veel duurzaamheidsvoornemens uitgesproken. Een aantal duurzaamheidsrichtlijnen is uitgewerkt waar het Europese bedrijfsleven zeer vermoedelijk mee te maken gaat krijgen of al mee te maken heeft. Zo stellen grote ondernemingen al duurzaamheidsrapportages op en hechten investeerders en financiers steeds meer waarde aan de vraag in hoeverre hun investerings- of financieringsobject duurzaam is (ingericht). Bovendien heeft het parlement in Duitsland inmiddels ingestemd met miljardeninvesteringen op het gebied van klimaatbescherming. Concrete, nationale duurzaamheidsregels ontbreken vaak nog en de meeste duurzame ambities zweven nog op Europees niveau. Het is niettemin interessant – en misschien al wel noodzakelijk – om erover na te denken of en zo ja, op welke manier, de ambities en regels in de toekomst van invloed kunnen gaan zijn op ondernemingen die geherstructureerd moeten worden. In deze blog bespreek ik relevante Europese richtlijnen en noem ik een aantal mogelijke gevolgen van duurzaamheidsambities en regels voor

herstructureringen van ondernemingen.

De CSRD, CSDDD en Omnibus-wetgeving

Een onderdeel van de Green Deal is de toezegging dat een [Europese richtlijn uit 2013](#) over niet-financiële rapportageverplichtingen wordt geëvalueerd. Naar aanleiding daarvan is in januari 2023 de [Corporate Sustainability Reporting Directive](#) (“CSRD”) van kracht gegaan. Grote bedrijven worden daardoor geacht om niet meer alleen te rapporteren over hun financiële resultaten, maar ook over hun invloed op mens en milieu. Kort gezegd is de belangrijkste verplichting die uit de CSRD voortvloeit dat bedrijven een duurzaamheidsrapportage moeten opstellen. Om een duurzaamheidsrapport te kunnen opstellen is interne en externe informatie nodig. In de CSRD is daarom een regel opgenomen dat de ondernemingen die verplicht zijn om een duurzaamheidsverslag op te stellen ook de feiten en effecten moeten verzamelen die betrekking hebben op hun zogeheten ‘waardeketen’. Zij moeten dus niet alleen informatie over zichzelf, maar ook over hun ‘stakeholders’ verzamelen.

Deze regel is verder uitgewerkt in de [Corporate Sustainability Due Diligence Directive](#) (CSDDD). De richtlijn bevat als belangrijkste verplichting dat grote ondernemingen hun handelsketens moeten verduurzamen door de negatieve effecten op mens en milieu in kaart brengen en die nadelen moeten te verhelpen. In de praktijk kan dat erop neerkomen dat grote ondernemingen hun overeenkomsten met leveranciers zullen aanpassen en hen zullen verplichten om duurzaamheidsinformatie te verstrekken. Op die

manier voldoen de grote ondernemingen aan hun due-diligence-verplichting en zullen stakeholders in de keten ook hun duurzaamheidsadministratie op orde moeten hebben.

In maart 2025 heeft de Europese Commissie de eerdere versies van de CSRD en CSDDD wat versoepeld en eenvoudiger gemaakt via een [‘omnibus’-initiatief](#). Zo is voorgesteld om de verplichting tot due diligence op grond van de CSDDD te beperken tot directe leveranciers in de plaats van de hele handelsketen. Het omnibus-initiatief heeft tot doel om de verschillende duurzaamheidsregels te bundelen, te stroomlijnen en te vereenvoudigen.

Uiteindelijk zullen deze richtlijnen op nationaal niveau moeten worden geïmplementeerd, voor zover dat nog niet is gebeurd. Hoewel het goed is om te beseffen dat zij – in beginsel – alleen voor grote ondernemingen gelden, lijken ze wel ook meer algemeen een richting te geven over hoe de duurzaamheidsambities in het bedrijfsleven van Europa moeten worden ingevuld.

De mogelijke invloed op herstructurerings

De duurzaamheidsdoelen en regels hebben al invloed op verschillende juridische en financiële gebieden. Voorbeelden daarvan zijn M&A (zie ook [deze blog](#)) en financiële waardering (zie ook [dit artikel](#)). De vraag rijst op welke manier de herstructureringspraktijk beïnvloed kan worden. Een paar voorbeelden:

1. *Het aantrekken van een financiering om een herstructurering mogelijk te maken*
Een herstructurering van schulden valt of staat vaak met nieuw geld waarmee de schuldenaar een akkoord kan aanbieden. Bij de keuze om al dan niet te financieren betreft een investeerder steeds vaker duurzaamheidsfactoren. Een onderneming met een duidelijke ESG-strategie of het voornemen tot het maken daarvan zal sneller en/of goedkoper een financiering kunnen verkrijgen, waardoor de kansen op een succesvolle herstructurering stijgen.

Het in kaart brengen van de duurzaamheidsfactoren (van zowel de schuldenaar als zijn stakeholder) in de voorbereidingsfase van een akkoord kan dus lonen.

2. *Impact op de financiële waardering van de onderneming en daarmee levensvatbaarheid*

Een herstructurering kan alleen plaatsvinden als de onderneming na de herstructurering levensvatbaar is. Om de waarde van de onderneming na de herstructurering te berekenen, zullen waarderingdeskundigen ook duurzaamheidsfactoren in hun berekening betrekken. Dat soort omstandigheden zullen worden omgezet in financiële cijfers en worden verwerkt via bijvoorbeeld de kasstromen. Door de duurzaamheidsvoornemens zullen herstructureringsplannen in de toekomst niet alleen over financieel overleven gaan, maar ook over duurzaam voortbestaan.

3. *Bereidheid onder schuldeisers vergroten door een duidelijk ESG-beleid*

De kans dat schuldeisers met een akkoord instemmen kan worden vergroot als zij zien dat de schuldenaar na de herstructurering aandacht voor duurzaamheid heeft. De korting die de schuldeisers op hun vordering geven wordt dan als het ware gebruikt voor een duurzame herstart van de schuldenaar. Dat kan een gunstige bijkomstigheid zijn naast het gegeven dat ze door de deelbetaling op hun vordering beter af zijn dan in een faillissement.

Conclusie

In de komende jaren lijkt ook de herstructureringspraktijk te maken te krijgen met regels en voornemens over duurzaamheid. Hoewel het wachten is op concrete en nationaal geïmplementeerde duurzaamheidsregels, is het verstandig dat bedrijven en hun adviseurs zich bewust zijn van de uitdagingen en kansen die deze ambities en (toekomstige) regels bieden.

A slap(p) in the face - over SLAPPs en de anti-SLAPP-richtlijn

Boudewijn Renshof

A slap(p) in the face van Greenpeace: op 20 maart 2025 [oordeelde](#) een negenkoppige jury in North Dakota dat Greenpeace een bedrag van meer dan 660 miljoen dollar aan Energy Transfer moet betalen wegens haar vermeende bemoeienis bij protesten tegen de komst van een van Energy Transfer's pijpleidingen in North Dakota. Velen beschouwen de zaak als een schoolvoorbeeld van een SLAPP, oftewel een *Strategic Lawsuit Against Public Participation* (enkelvoud/meervoud: SLAPP/SLAPPs), bedoeld om Greenpeace te laten failleren.

De Greenpeace-zaak illustreert dat bescherming van gedaagden in SLAPPs een actueel thema is. In dit kader is de reeds aangenomen maar nog niet geïmplementeerde [anti-SLAPP-richtlijn](#) (hierna: de Richtlijn) van belang. De Richtlijn poogt gedaagden in SLAPPs beter te beschermen. In deze blogpost beschrijf ik aan de hand van de Richtlijn wat SLAPPs zijn, en ga ik nader in op de achtergrond en inhoud van de Richtlijn.

Het fenomeen SLAPP

De term SLAPP is in de jaren '80 bedacht door twee professoren van de University of Denver, Penelope Canan en George W. Pring. Zij brachten later, in 1996, het boek '[SLAPPS: Getting Sued for Speaking Out](#)' uit. Hoewel de term dus pas enkele decennia bestaat, bestaan SLAPPs (waarschijnlijk) veel langer.

SLAPPs kennen verschillende verschijningsvormen - civiel-, bestuurs- en/of strafrechtelijk - en worden doorgaans door zowel private partijen als overheden/(overheidsorganisaties) ingezet tegen (onderzoeks)journalisten, klokkenluiders, wetenschappers, NGO's of andere maatschappelijke organisaties. Volgens de Richtlijn gaat het in essentie om procedures waarin kennelijk ongegronde vorderingen worden

ingesteld en/of waarin misbruik van (proces)recht wordt gemaakt. Dit type procedures wordt niet aangespannen om daadwerkelijk een recht te doen gelden of uit te oefenen, maar om 'publieke participatie' te voorkomen, beperken en/of bestraffen. Vaak wordt hierbij misbruik gemaakt van ongelijke machtsverhoudingen.

Denk bijvoorbeeld aan een vennootschap die een procedure start tegen een (kleine) activistische aandeelhouder die zich - naar de mening van de vennootschap - te veel met het (groene) reilen en zeilen van de vennootschap bemoeit. Of aan een procedure tegen een onderzoeksjournalist teneinde te voorkomen dat zij/hij een bepaalde onthulling doet.

Door het oneigenlijke doel vormen SLAPPs een bedreiging voor de uitoefening van fundamentele rechten, zoals het recht op vrijheid van meningsuiting en het recht op informatie, neergelegd in artikel 11 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie en artikel 10 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (hierna: EVRM).

De Richtlijn definieert 'publieke participatie' dusdanig breed dat er snel sprake van zal zijn. Dit betekent echter niet dat het in de praktijk voor een rechter makkelijk zal zijn om een SLAPP te herkennen. Integendeel. De eiser zal immers proberen de procedure zo in te richten dat er geen sprake is van een SLAPP. In het voorbeeld van de onderzoeksjournalist zal zij/hij menen dat er sprake is van een SLAPP omdat haar/zijn recht op vrijheid van meningsuiting wordt aangetast, maar de eiser zal menen dat diens recht op bescherming van de goede naam en bescherming van persoonsgegevens, zoals neergelegd in artikel 8 EVRM, door de onthulling zal worden aangetast. Dit laat meteen zien dat SLAPPs zich kunnen afspelen op het spanningsveld tussen

fundamentele rechten en vrijheden, hetgeen extra complexiteit toevoegt.

Teneinde de rechter beter in staat te stellen een SLAPP te herkennen, is in de Richtlijn een aantal mogelijke gezichtspunten opgenomen. Zo zal een procedure bijvoorbeeld eerder een SLAPP zijn als de aard van de vordering (gedeeltelijk) onevenredig, buitensporig of onredelijk is of als er sprake is van intimidatie, pesterijen en/of bedreigingen (zowel voor als tijdens de procedure). In [aanbevelingen](#) van de Raad van Europa staan meer mogelijke gezichtspunten.

De rechter zal telkens aan de hand van de omstandigheden van het geval moeten beoordelen of er sprake is van een SLAPP, waarbij de bewijslast voor de gegrondheid van de vordering in beginsel bij de eiser ligt.

Richtlijn - achtergrond

De Richtlijn kan worden gezien als het antwoord op het almaar toenemende aantal SLAPPs in de Europese Unie en het onvermogen van gedaagden om zich op basis van specifieke Europese wetgeving te verweren. Volgens [cijfers](#) van de *Coalition Against SLAPPS in Europe* (CASE) is het aantal SLAPPs tussen 2010 en 2022 gestegen van 4 naar respectievelijk 161, waarbij de meeste SLAPPs zich in Polen afspelen.

Een gebeurtenis die in dit kader niet onbenoemd mag blijven, is de moord op de Maltese onderzoeksjournalist Daphne Caruana Galizia in 2017. Zij publiceerde regelmatig over onder andere corruptie in het land. Er liepen ongeveer 47 civiele en strafrechtelijke rechtszaken tegen haar toen zij om het leven werd gebracht. Haar dood zorgde voor een extra impuls in de strijd tegen SLAPPs en leidde er bijvoorbeeld toe dat 61 NGO's gezamenlijk een [oproep](#) voor een anti-SLAPP-richtlijn deden.

Op 11 november 2021 nam de Europese Raad vervolgens een [resolutie](#) aan waarin de Europese Commissie werd verzocht om – kort gezegd – met regelgeving te komen om SLAPPs tegen te gaan. De Richtlijn, die ter nagedachtenis aan Daphne Caruana Galizia ook wel ‘Daphne’s Law’ wordt genoemd, is daaruit voortgekomen.

Richtlijn - inhoud

De Richtlijn voorziet in procedurele waarborgen voor gedaagden in civiele SLAPPs met grensoverschrijdende gevolgen. Er is sprake van grensoverschrijdende gevolgen, tenzij beide partijen hun woon- of vestigingsplaats in dezelfde lidstaat hebben als het gerecht waarbij de zaak aanhangig is gemaakt en alle overige aanknopingspunten van de betrokken omstandigheden zich uitsluitend in die lidstaat bevinden.

Het gaat om – kort gezegd – de volgende drie procedurele waarborgen. Op verzoek van de gedaagde kan de rechter:

1. de eiser verplichten zekerheid te stellen voor de geschatte proceskosten, waaronder kosten voor vertegenwoordiging in rechte en schadevergoedingen;
2. kennelijk ongegronde vorderingen in een zo vroegtijdig mogelijk stadium afwijzen; en
3. overige sancties aan de eiser opleggen om misbruik van procesrecht tegen te gaan, zoals (volledige) veroordeling in de proceskosten of andere doeltreffende, evenredige sancties waaronder bijvoorbeeld de betaling van schadevergoeding of de verplichting om de uitspraak te publiceren.

De Richtlijn bepaalt voorts dat dergelijke verzoeken versneld moeten worden behandeld en dat gedaagden door personen en/of organisaties en instanties moeten kunnen worden ondersteund indien daar behoefte aan is. Mede ten aanzien van dat laatste heeft de Europese Commissie ook [aanbevelingen](#) uitgebracht.

Erkenning en tenuitvoerlegging van in derde landen gegeven beslissingen kan volgens de richtlijn worden geweigerd indien de procedure in het derde land, naar het recht van de aangezochte lidstaat, als een SLAPP kan worden aangemerkt. Daarnaast bepaalt de Richtlijn dat, wanneer een SLAPP door een eiser uit een derde land bij een gerecht uit een derde land tegen een EU-gedaagde wordt gebracht, die EU-gedaagde voor de gerechten van diens woon- of vestigingsplaats

vergoeding kan vorderen voor de schade en de kosten die in verband met de procedure voor het gerecht van het derde land zijn geleden.

In dit verband is relevant dat Greenpeace, nog voordat de jury in North Dakota met diens oordeel kwam, in Nederland een procedure tegen Energy Transfer is [gestart](#) als reactie op de door Energy Transfer in de VS aangespannen rechtszaak. In de Nederlandse procedure betoogt Greenpeace mede op basis van de Richtlijn dat Energy Transfer met de Amerikaanse zaak - kort gezegd - misbruik van (proces)recht maakt danwel onrechtmatig handelt als gevolg waarvan Greenpeace recht heeft op schadevergoeding (nader op te maken bij staat). Het betreft de eerste procedure waarin een beroep op de Richtlijn wordt gedaan ([link](#) naar de dagvaarding).

Vervolgstappen: implementatie en Greenpeace

De Richtlijn is op 6 mei 2024 in werking getreden en moet uiterlijk op 7 mei 2026 zijn geïmplementeerd. Het ministerie van Justitie en

Veiligheid heeft hiervoor al een (inmiddels gesloten) [internetconsultatie](#) gehouden. Dit betrof een beperkt wetsvoorstel, omdat het ministerie van mening is dat het bestaande Nederlandse recht grotendeels in lijn is met de Richtlijn. Een uitzondering hierop vormt de bepaling uit de Richtlijn over zekerheidstelling voor geschatte proceskosten en schadevergoeding(en). Ter implementatie daarvan wordt voorgesteld een nieuw artikel 224a aan Rv toe te voegen en de artikelen 353 en 414 Rv aan te passen.

De reacties op de internetconsultatie zijn door het ministerie meegenomen in een nieuwe versie van de memorie van toelichting en het wetsvoorstel is inmiddels voor advies naar de Raad van State [gestuurd](#). De volgende stap in de implementatie hangt dus af van dat advies.

Daarnaast blijft het interessant om de procedures tussen Greenpeace en Energy Transfer in de VS en Nederland te volgen. Daarbij is met name de verhouding tussen beide procedures van belang. Greenpeace heeft reeds aangegeven in hoger beroep te gaan tegen het juryoordeel. In de Nederlandse procedure moet Energy Transfer uiterlijk op 2 juli 2025 formeel verschijnen.

Duurzaamheid en Asset Management

Annika Galle, Tiara Nijssen

De Europese wetgever zet in op transparantie als verplicht instrument om financiële marktdeelnemers te stimuleren tot duurzame bedrijfsvoering. Sinds 2021 geldt de Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR), met als doel de informatievoorziening door financiële marktdeelnemers te verbeteren, zodat zij eindbeleggers inzicht geven in de duurzaamheidseffecten van hun beleggingsbeleid en -beslissingen.

In het Capital Markets Law Journal van Oxford University Press onderzoeken Aalt-Jan Smits en Annika Galle de naleving van de SFDR door asset managers van Nederlandse instellingen voor collectieve belegging in effecten (ICBE's). Uit het onderzoek volgt een drietal aanbevelingen om het potentieel van een goed functionerende SFDR aanzienlijk te versterken.

Achtergrond

De SFDR maakt onderdeel uit van een breder kader, namelijk het "Action Plan Financing Sustainable Growth" van de Europese Commissie. Het streven van de Commissie is om een passend evenwicht te vinden tussen flexibiliteit en de noodzakelijke standaardisatie van openbaarmaking, zodat de gegevens die vereist zijn voor beleggingsbeslissingen met betrekking tot duurzaamheid op de juiste manier worden gegenereerd.

Verplichtingen vanuit SFDR en SFDR RTS

In beginsel zijn alle financiële marktdeelnemers gehouden aan de verplichtingen van artikel 6 SFDR, ongeacht of hun financiële producten duurzaamheidsgerelateerde elementen bevatten. Artikel 6 SFDR verplicht allereerst tot het verstrekken van informatie over hoe duurzaamheidsrisico's worden geïntegreerd in beleggingsbeslissingen. Daarnaast moeten financiële marktdeelnemers inzicht bieden in de

resultaten van hun beoordeling van de mogelijke impact van duurzaamheidsrisico's op het rendement van hun financiële producten. Als financiële marktdeelnemers van mening zijn dat duurzaamheidsrisico's niet relevant zijn, dienen zij dit op een duidelijke en beknopte manier uit te leggen en hun conclusie adequaat te motiveren.

Naast artikel 6 SFDR bestaan nog twee categorieën meer specifiek voor duurzame producten, te weten artikel 8 (zogenaamde lichtgroene producten) en artikel 9 (donkergroene producten). Daarbij geldt hoe hoger het getal, hoe uitgebreider de transparantieplichtingen. Op grond van artikel 8 en 9 SFDR zijn aanbieders van financiële producten namelijk verplicht te onderzoeken of hun financiële product milieu- of sociale kenmerken promoot (artikel 8 SFDR) en/of het financiële product duurzaam investeren als doelstelling heeft (artikel 9 SFDR). Na een dergelijk onderzoek geldt aldus een artikel-afhankelijk openbaarmakingsregime voor duurzaamheidsinformatie, zoals neergelegd in de SFDR. Duidelijke definities voor de terminologie ontbreken, maar in essentie betekent dit dat bij artikel 8-producten actief rekening wordt gehouden met de sociale en ecologische impact van het product. Ze hebben echter niet de expliciete doelstelling om daadwerkelijk een positieve duurzame impact te realiseren, zoals dat bij artikel 9-producten wel het geval is.

Door de enorme variëteit aan financiële producten, die ondanks het gemeenschappelijke transparantieregime van de SFDR toch verschillende kenmerken kunnen hebben, verlangden investeerders in Europa naar meer (gestandaardiseerde) informatie. In antwoord hierop hebben de Europese Toezichthoudende Autoriteiten sinds januari 2023 de 'Regulatory Technical Standards' (SFDR RTS) ingevoerd. Deze SFDR RTS en in vervolg hierop de vastlegging daarvan in de uiteindelijke Gedelegeerde Verordening (EU) 2023/363 bevatten regels voor

de precontractuele informatie die verstrekt moet worden via verplichte gestandaardiseerde sjablonen. Het is belangrijk te vermelden dat de SFDR RTS uitsluitend van toepassing zijn op financiële producten die onder artikel 8 of 9 van de SFDR vallen.

Naleving

Al in 2021 voerde de Autoriteit Financiële Markten (AFM) de eerste van een tweetal onderzoeken uit naar de naleving en uitvoerbaarheid van de SFDR. Uit de onderzoeken bleek een duidelijke behoefte aan meer specifieke informatieverstrekking op basis van artikel 8 en 9 van de SFDR en ook werd vastgesteld dat de aangeboden duurzaamheidsinformatie vaak te algemeen van aard was en regelmatig ontbrak. Ook wanneer de introductie van de SFDR RTS en de Gedelegeerde Verordening in acht wordt genomen, wijst de AFM in het latere onderzoek op de mogelijke dubbelzinnigheid in de categorieën bij de toepassing van de SFDR. De bijdrage van Aalt-Jan Smits en Annika Galle, die de naleving van de SFDR door asset managers van ICBE's (Instellingen voor Collectieve Belegging in Effecten) onderzoekt, staat hier eveneens bij stil.

Het artikel biedt geaggregeerde gegevens over de duurzaamheidsgerelateerde informatie van 29 Nederlandse ICBE's die op basis van de SFDR verplicht openbaar moet worden gemaakt. Uit deze cijfers blijkt dat er aan de ene kant aanzienlijke vooruitgang wordt geboekt op het gebied van gestandaardiseerde openbaarmaking, wat vooral te danken is aan het gebruik van de verplichte sjablonen van de SFDR. Aan de andere kant tonen de gegevens aan dat er verschillende obstakels bestaan bij de praktische toepassing van de SFDR. Enkele voorbeelden hiervan zijn (i) nog steeds onduidelijkheid in de transparantie over de wederkerigheid tussen het promoten van of het tot doel hebben van duurzame beleggingen, (ii) de begrijpelijkheid en vergelijkbaarheid tussen de beschrijvingen van de belangrijkste ongunstige effecten van de beleggingsbeslissingen is mager, en (iii) het feit dat de gegeven informatie vaak nog te algemeen van aard was en weinig specifiek op het product is gericht. Deze obstakels leiden tot enkele aanbevelingen voor het beoordelen en vergelijken van de duurzaamheidsgerelateerde informatie die volgens de SFDR openbaar moet worden gemaakt, met als doel een betere balans

te bereiken tussen flexibiliteit en standaardisatie.

Aanbevelingen

Allereerst is er meer duidelijkheid nodig over hoe sjablonen ingevuld moeten worden om de gewenste vergelijkbaarheid tussen verschillende ICBE's te waarborgen. Het zou bijvoorbeeld nuttig zijn om uitleg over de correcte invulling direct in de sjablonen zelf op te nemen, aangezien het verstrekken van wederom extra richtlijnen als overweldigend kan worden ervaren en deze wellicht verschillen worden geïnterpreteerd.

Ten tweede verdient het onderlinge verband tussen de openbaarmakingsvereisten van artikel 8 en artikel 9 SFDR aandacht en daarmee de manier waarop het snijvlak van deze artikelen in de precontractuele documentatie moet worden gepresenteerd. De Europese Commissie zou mogelijk een oplossing kunnen vinden door de "labelling"-methode toe te passen, en zou hierbij aansluiting kunnen zoeken bij de Britse variant van de SFDR. Aldaar hebben alle producten een bepaald duurzaamheidslabel en bestaat ook het label 'mixed goals' waarmee geen expliciete keuze voor artikel 8 of 9 gemaakt hoeft te worden.

Tot slot dient de balans tussen flexibiliteit en standaardisatie van openbaarmaking nog te worden gevonden. Met name de versmelting van open (flexibiliteit) en gesloten (standaardisatie) vragen kan worden verbeterd in de sjablonen. Een veelbelovende benadering zou het combineren van gesloten vragen met de mogelijkheid voor financiëlemarktdelnemers om aanvullende uitleg te geven kunnen zijn.

Geconcludeerd kan worden dat de SFDR en de onderliggende regelgeving zeker bijdragen aan het bevorderen van transparantie op het gebied van duurzaamheid. Echter, verbeteringen zijn mogelijk waardoor het potentieel van een goed functionerende SFDR aanzienlijk wordt vergroot.

[1]

[1] Smits, A. & A. Galle (2024), 'Sustainability and Asset Management: finally getting down to business? An empirical-legal study on the compliance of the asset managers of Dutch UCITS with the Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR)', Capital Markets Law Journal,

Volume 19, Issue 4, p. 376 - 391.

Italiaans milieubeleid onder vuur na arrest van het EHRM

Maxime de Jong

Op 30 januari 2025 deed het Europees Hof voor de Rechten van de Mens ("EHRM", of ook wel het "Hof") een langverwachte uitspraak in de zaak [Cannavacciuolo and Others v. Italy](#) (het "Arrest"). Deze zaak draait om grootschalige milieuvervuiling die decennialang heeft plaatsgevonden in de regio Campanië, bekend als de "Terra dei Fuochi". Dit gebied, waar ongeveer 2,9 miljoen mensen wonen, kampt al decennialang met ernstige milieuvervuiling (als gevolg van illegale afvaldumping, begraving en ongecontroleerde achterlating van afval) en verhoogde kankercijfers.

Eisers voerden aan dat de Italiaanse overheid fundamentele rechten schendt door onvoldoende maatregelen te nemen tegen milieuvervuiling. Het Hof oordeelde dat Italië inderdaad tekortschiet in haar verplichtingen onder het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens ("EVRM"), wat mogelijk verstrekende gevolgen heeft voor het nationale milieubeleid.

De kern van de zaak

De zaak werd aangespannen door een groep individuen en organisaties die stellen dat de Italiaanse overheid fundamentele rechten heeft geschonden door onvoldoende op te treden tegen ernstige milieuverontreiniging. Hun klachten waren gebaseerd op verschillende artikelen van het EVRM:

- **Artikel 2** (recht op leven): eisers voerden aan dat milieuvervuiling ernstige gezondheidsrisico's met zich meebrengt en dat de Italiaanse overheid onvoldoende optreedt om deze risico's te beperken.
- **Artikel 8** (recht op privéleven en gezinsleven): de aanhoudende milieuvervuiling tast de leefomgeving van eisers aan, wat hun fundamentele rechten schendt.

- **Artikel 10** (vrijheid van meningsuiting): sommige eisers wezen op obstakels die de overheid opwerpt voor activisten en onderzoekers die milieuproblemen willen aankaarten.
- **Artikel 13** (recht op een effectief rechtsmiddel): eisers vonden dat er onvoldoende effectieve juridische middelen beschikbaar waren om milieuschade aan te pakken.

Daarnaast werd de zaak gesteund door diverse derde partijen, waaronder milieuorganisaties, wetenschappers en juridische experts, die benadrukten dat de Italiaanse overheid haar internationale verplichtingen niet nakomt.

Het oordeel van het Hof

Het Hof stelde eisers grotendeels in het gelijk. Het Hof oordeelde dat de Italiaanse overheid tekortschiet in haar verplichtingen om burgers te beschermen tegen milieuverontreiniging. In het bijzonder werd vastgesteld dat:

- De Italiaanse overheid onvoldoende maatregelen heeft genomen om vervuiling te verminderen en de gevolgen voor de volksgezondheid te beperken.
- Burgers niet voldoende toegang hebben tot juridische middelen om milieuschade effectief aan te vechten.
- De Italiaanse overheid meer moet doen om transparantie en toegang tot informatie over milieuvervuiling te waarborgen.

Het Hof erkende dat milieubescherming een complexe kwestie is die afhankelijk is van politieke en economische factoren. Toch benadrukte het Hof dat de overheid een actieve rol moet spelen bij het beschermen van de volksgezondheid en leefomgeving, zoals vereist door het EVRM.

Wat opmerkelijk is, is dat het Hof voor het eerst artikel 2 EVRM (recht op leven) expliciet heeft toegepast in een zaak over grootschalige milieuvervuiling. Het Hof stelde vast dat er een "reële en dreigende" bedreiging voor het leven bestond, zonder dat de eisers hoefden te bewijzen dat zij persoonlijk gezondheidsproblemen hadden ontwikkeld als gevolg van de vervuiling. Dit is een belangrijke ontwikkeling, omdat slachtoffers van milieuvervuiling vaak moeite hebben om een direct causaal verband aan te tonen tussen de verontreiniging en hun gezondheidsschade.

Het Hof benadrukte dat de Italiaanse autoriteiten al sinds de jaren negentig op de hoogte waren van de illegale afvalstort en de daaruit voortvloeiende gezondheidsrisico's. Desondanks schoten zij tekort in hun verplichting om adequate maatregelen te nemen ter bescherming van de bevolking. Het Arrest markeert een verschuiving in de milieurechtspraak van het EHRM, waarbij niet langer een individueel vastgesteld gezondheidsrisico vereist is om een schending van artikel 2 EVRM aan te tonen.^[1]

Het Arrest sluit aan bij onderstaande jurisprudentie van het EHRM en nationale rechterlijke instanties waarin de verplichtingen van staten ten aanzien van milieubescherming en mensenrechten werden onderstreept. In zaken zoals [Tătar v. Romania](#), [Cordella and Others v. Italy](#) en [C.Z. and Others v. Ilva SpA in Amministrazione Straordinaria and Others](#) werd al vastgesteld dat staten actieve maatregelen moeten nemen om milieuverontreiniging te beperken. Met de nadruk op artikel 2 EVRM versterkt het EHRM in *Cannavacciuolo and Others v. Italy* de lijn dat staten niet mogen afwachten, maar preventief en doeltreffend moeten optreden tegen bekende milieugevaren.

Implicaties van de uitspraak

Het Arrest kan grote gevolgen hebben voor het Italiaanse milieubeleid. Enkele mogelijke implicaties zijn:

- **Verscherping van milieuregels:** de Italiaanse overheid zal waarschijnlijk strengere milieumaatregelen moeten implementeren om te voldoen aan de verplichtingen die het EHRM heeft benadrukt.
- **Meer transparantie en participatie:** de

Italiaanse overheid zal mogelijk verplicht worden om milieugegevens toegankelijker te maken en burgers meer inspraak te geven in milieubeleid.

- **Toename van milieurechtszaken:** het Arrest kan als precedent dienen voor andere rechtszaken in Italië en andere Europese landen waarin overheden worden aangeklaagd wegens onvoldoende milieubescherming.

Vooruitzichten

De Italiaanse overheid heeft de mogelijkheid om de zaak voor te leggen aan de Grote Kamer van het EHRM, maar het is de vraag of dit succes zal hebben. Ondertussen zal de Italiaanse overheid waarschijnlijk maatregelen moeten nemen om aan de uitspraak te voldoen.

Het Arrest is een belangrijke stap in de erkenning van milieuvervuiling als een mensenrechtenkwestie. Het Hof heeft duidelijk gemaakt dat overheden niet alleen een passieve rol mogen spelen bij milieu gerelateerde gezondheidsrisico's, maar proactief en met urgentie moeten handelen. Italië staat nu voor de uitdaging om binnen de gestelde termijn de noodzakelijke maatregelen te treffen en verantwoording af te leggen aan zowel haar burgers als de internationale gemeenschap.

Daarnaast roept het Arrest vragen op over hoe deze verplichtingen zich verhouden tot de huidige roep om vermindering van regeldruk en het beleidsinitiatief van de Europese Commissie dat bekend staat als het Europese Omnibuspakket. Aan de ene kant dwingt het Arrest de Italiaanse overheid tot strengere regelgeving en handhaving, terwijl er tegelijkertijd een trend is richting vereenvoudiging van wetgeving en het beperken van bureaucratische lasten voor bedrijven en burgers. Dit legt een spanning bloot tussen het streven naar effectieve milieubescherming en de wens om administratieve lasten te verminderen. Het zal interessant zijn om te zien hoe de Italiaanse regering hiermee om zal (moeten) gaan, mogelijk door het ontwikkelen van innovatieve en efficiënte beleidsmaatregelen.

Tegelijkertijd laat de opkomende massaclaim tegen Tata Steel in Nederland zien dat

milieuschade steeds vaker aanleiding geeft tot collectieve juridische stappen. Deze zaak onderstreept de toenemende rol van private handhaving in milieukwesties, waarbij burgers en belangengroepen via juridische weg afdwingen dat bedrijven hun milieuaansprakelijkheid serieus nemen. Dit zet extra druk op overheden om hun milieuwetgeving te versterken en effectief te handhaven, wat de spanning tussen regulering en administratieve lasten verder kan vergroten.

^[1] Zo oordeelde het Hof eerder in [Brincat and Others v. Malta](#) dat, hoewel bijna alle verzoekers

gezondheidsproblemen hadden door blootstelling aan asbest, zij geen maligne mesothelioom hadden en hun aandoeningen niet als levensbedreigend konden worden beschouwd. Daarom was volgens het Hof artikel 2 niet van toepassing (paragraaf 84). In [L.C.B. v. the United Kingdom](#) zag het Hof geen oorzakelijk verband tussen de stralingsblootstelling van de vader en de leukemie van het kind (paragraaf 39). In [Budayeva and Others v. Russia](#) verwees het Hof naar administratieve tekortkomingen als oorzaak van de dood van een familielid van de verzoekers (paragraaf 158).

AEX Futureproof Index Report: The integrated value of the AEX-listed companies

The 23 largest AEX-listed companies in the Netherlands collectively cost society more than they yield. The total financial value of these companies is offset by a negative social and ecological balance of minus 30 percent. Two out of three AEX companies do make a positive contribution. The negative total balance is mainly caused by a small number of companies, including steel producer ArcelorMittal and Shell. Heineken also scores 'red', and Unilever is also remarkably low. Philips, on the other hand, is doing very well and is in first place in the ranking.

This is evident from a recent study by Rotterdam School of Management/Erasmus University (RSM/EUR), Nyenrode Business University (Nyenrode), and strategic agency ftrprf. Led by Professor Dirk Schoenmaker (RSM/EUR), Professor of Finance Willem Schramade (Nyenrode), and econometrician Wander Marijnissen (ftrprf), a team of 400 master's students tested the AEX companies using a new calculation method. The new yardstick combines the financial, social, and ecological value of the companies into one number: integrated value. If a company makes an overall social contribution greater than the financial value, the professors say that company is futureproof. The basis of the analysis: financial and sustainability reporting and additional source research. The major data and calculation operation results are included in the **AEX Futureproof Index Report**.

This article presents the key findings. Follow this link for the [full report](#).

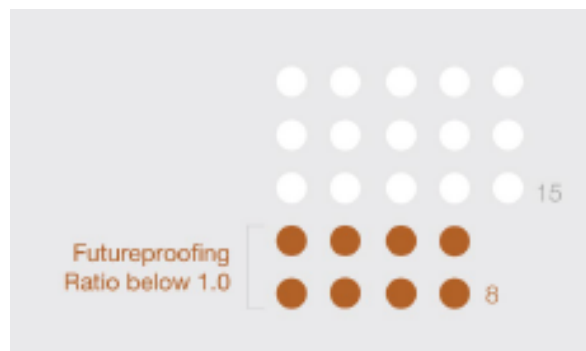
*We sincerely thank the authors of the AEX Futureproof Index Report and the organisations for their permission to publish this article.**

Key Findings

The inaugural iteration of the AEX Futureproof Index offers insight into the current state of corporate value generation and its social and environmental impact. While some companies are working towards making themselves futureproof, others continue to create financial value that erodes long-term value creation. Overall, there remains considerable room to improve the impact on material issues and take a more sustainable approach to value creation that helps both companies and those who interact with them prepare for the future.

1. The overall Futureproofing Ratio is below 1

The inaugural iteration of the AEX Futureproof Index was incredibly eye-opening regarding the impact of financial value creation: While companies are taking steps to improve their social and environmental outcomes, the overall Futureproofing Ratio is below 1. Since many companies have a large financial value, this drags down the Futureproofing Ratio. Overall, the aggregate Futureproofing Ratio of the AEX companies is 0.70, meaning that 30% of the financial value of the AEX index comes at the expense of society.

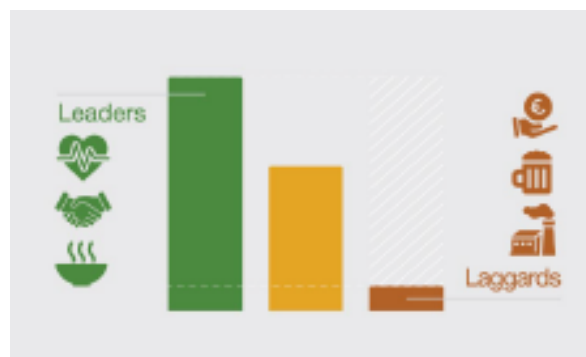

2. 15 of the 23 companies have a positive integrated value

Looking at the overall score, 15 of the 23 companies have a (very) positive integrated value (average score of the Futureproofing Ratio 1.0 or higher). That means that their integrated value equals or exceeds their current financial value. In particular, Philips, Ahold Delhaize, and Randstad have very positive ratios (4.68, 2.61, and 2.34, respectively). The main reasons for these scores are their positive contributions to key SDGs like health, food, and decent work.

4. There is significant dispersion across sectors

Regarding the distribution of Futureproofing Ratios, there is significant dispersion across sectors based on material issues. Companies in the “leader” category contribute to SDGs such as health outcomes, decent work, and food distribution. Meanwhile, companies in the “laggard” category contribute to social and ecological demise through alcohol consumption, carbon emissions, and air pollution, the bulk of which is concentrated amongst a few bad actors (see Key Finding 6 and the Sector Results).

3. 8 of the 23 companies have a Futureproofing Ratio below 1

The remaining 8 companies have a Futureproofing Ratio below 1. ArcelorMittal, Shell, and Heineken have very negative scores, defined as a Futureproofing Ratio below 0. Their company scores are -12.01, -2.07, and -0.94, respectively. This extreme negativity is due to the high environmental costs of carbon emissions and air pollution. The social cost of alcohol and its effect on health outcomes is also a major contributing factor.

5. The financial sector is the hardest sector to assess

When looking across the five sectors evaluated—including consumer goods, services, technology, resources, and financial—the latter remained the most difficult to assess due to their indirect exposures through their investments in real companies. The financial sector had the least significant findings among the five sectors. This is due to a few reasons. First, data challenges are compounded since banks and insurers are essentially portfolios of investments in other sectors. Therefore, knowing what the financial

sector is responsible for outcome-wise amongst the material issues is difficult. Second, the five companies in the financial sector lack significant reporting, especially regarding ecological issues. Outside GHG emissions and occasionally land use/biodiversity loss, there was little to no reporting on the other 11 ecological issues examined in this report. Third and last, the enterprise value metric does not work well for financials given their highly levered capital structure, i.e., high debt-equity ratio.

6. Carbon emissions are the largest negative contributor to integrated value

Continuing with the theme of negative ecological impact, carbon emissions are the single largest negative contributor to integrated value. In our sample of Dutch AEX companies, the carbon burden (the present value of the social costs of their future carbon emissions) amounts to 193% of companies' market capitalisation (compared to 131% in a study of US corporations)¹⁰. So, for every euro of financial value, almost 2 euros of value are destroyed by carbon emissions. Hence, the AEX is still far removed from net zero. However, the emissions are very skewed, with a few companies being responsible for the bulk of the emissions, and hence most challenged by transitions.

7. There is significant diversity in data quality and measurability across issues

The research phase of this report discovered significant diversity in data quality and measurability across material issues. Therefore, this iteration could not address specific material issues due to a lack of available data. Take biodiversity loss for example: Although biodiversity loss is and will remain one of the most pressing issues of our time, one that will have a tremendous negative ecological impact and portends significant threats looming ahead, reporting on biodiversity loss is still in its infancy, making the issue even more challenging to tackle. One of our analysts observed: "Cybersecurity is a material issue that is often not reported to its full extent, even though its impact is quite high for financial companies."

8. Sustainability reporting lacks substance

To begin to tackle a problem, one must first measure it. For 2023, most of the 23 companies analysed in this report have robust and detailed financial information, but sustainability information is quite underwhelming. This might come as a surprise: After all, there is a lot of sustainability coverage in terms of stories, and there are even quite some numbers reported. However, many of these numbers are not very meaningful, not very interesting, and/or hard to compare. Moreover, there were high levels of variability not only in terms of the issues that a company chose to assess but also in the content of the data. This led to a large gap in both data quality and measurability, especially for issues such as water pollution, biodiversity and human rights.

Furthermore, sustainability efforts appeared to lack the most substance regarding data-driven facts. Most reports lack hard numbers on topics such as the number of human rights breaches or the use of scarce materials (see Key Finding 5). Instead, companies chose to report on their community initiatives or provided vague numbers that could not be interpreted due to lack of specificity. In sum, sustainability reporting tends to lack concrete results, both positive and negative. As one of our analysts put it: “For the three main social issues (employee wellbeing, corporate taxes, and consumer surplus) it was generally easy to find the necessary information. For cybersecurity breaches and data privacy, gathering detailed and consistent data was a bit more challenging. Then, when it comes to human rights breaches, there’s very little information available.”

Our analysts emphasised the role of framing. One offered this insight: “My biggest takeaway is how much the wording in company reports can shape perceptions. Companies are often skilled at downplaying negative impacts, making them seem less severe than the facts actually suggest. On negative materiality factors, companies tend to use a lot of words to describe their impacts, often disclosing little information about actual numbers. The research phase made me realise the challenge of working with inconsistent data and the need to critically evaluate the information provided.”

***For further information**

prof. dr. Dirk Schoenmaker (RSM/EUR) +31 6 22 95 23 75

prof. dr. Willem Schramade (Nyenrode) +31 6 24 24 81 52

Wander Marijnissen (ftrprf) +31 6 81 38 06 62

Or email to: index@ftrprf.com

Full report: www.longtermvalue.com/aex-index

About RSM/Erasmus University

Rotterdam School of Management, Erasmus University is one of the highest-ranked business schools in Europe. RSM offers cutting-edge research and teaching that promotes excellence in all aspects of management. RSM is located in the international port city of Rotterdam—a vital hub for business, logistics and trade. RSM’s primary focus is on developing business leaders with international careers who can create positive change by using their innovative thinking to shape a sustainable future. Our world-class range of Bachelor’s, Master’s, MBA, PhD and Executive programmes encourages students to become critical, creative, caring and collaborative thinkers and doers.

For more information, visit: www.rsm.nl

About Nyenrode Business University

Nyenrode Business University works towards a sustainable future by stimulating students and participants to develop into responsible leaders. Nyenrode does this by offering a combination of academic theory, practical relevance and personal development. Nyenrode is a private university, founded in 1946 by and for the business community with an international orientation. We offer intensive academic programmes and short - and long term programmes in the fields of business, management, accountancy, controlling and tax law and also conduct research in these fields.

For more information, visit: www.nyenrode.nl

About ftrprf

About ftrprf: ftrprf (futureproof) helps organizations to change. We develop futureproof strategies with a new perspective and sustainable impact. Most of our client projects start with the question: “Our world is changing rapidly. This has major consequences for our organization. How do we increase our future impact?” Ftrprf is an Amsterdam and New York-based change agent with knowledge of strategy, marketing, concept, and technology. Five things make us different: we use our left and right brains, create options to make choices, work as one team, persevere until the result is there, and see it as our mission to make the world futureproof.

For more information, visit: www.ftrprf.com

ESG verandert het spel: De toekomst van fusies en overnames

Emile Vanrobaeys

De integratie van Environmental, Social en Governance (ESG)-criteria in fusies en overnames (mergers and acquisitions of M&A) is geen hype, maar een structurele verandering die het speelveld voorgoed transformeert. Europese regelgeving zoals de Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) en de Corporate Sustainability Due Diligence Directive (CSDDD) dwingt bedrijven niet alleen om naar zichzelf te kijken, maar ook naar hun volledige waardeketen. Deze ontwikkeling opent nieuwe kansen, maar brengt ook uitdagende complexiteit met zich mee. Voor wie actief is in M&A, wordt ESG steeds meer een cruciale factor in het bepalen van succes.

Wat is er aan de hand? ESG maakt regels, geen suggesties

De Europese ESG-wetgeving heeft zich in korte tijd ontwikkeld tot een kracht waarmee rekening moet worden gehouden. De CSRD verplicht bedrijven om hun duurzaamheidsprestaties te rapporteren volgens strikte standaarden, terwijl de CSDDD bedrijven verantwoordelijk maakt voor de volledige activiteitenketen. Dit gaat niet alleen over compliance. ESG bepaalt welke bedrijven aantrekkelijk zijn als overnamekandidaat, hoe deals worden onderhandeld, en hoe bedrijven na een transactie worden geïntegreerd. In dit blogbericht wordt er kort ingegaan hoe ESG een rode draad kan worden in elke fase van M&A.

Voor de deal: Screening en selectie van targets

In de voorbereidende fase van een M&A-transactie speelt ESG een steeds grotere rol. Investeerders en kopers kijken verder dan de financiële cijfers. Targets met hoge ESG-scores hebben vaak betere toegang tot kapitaal, minder operationele risico's en een sterker merk. Maar wat houdt dit concreet in?

- **ESG als selectiecriteria:** Bedrijven worden gescreend op hun duurzaamheidsprestaties en naleving van regelgeving zoals de CSRD. Een onderneming die niet kan aantonen dat zij voldoet aan ESG-vereisten, kan als te risicovol worden beschouwd.
- **Waardeketenbeheer:** De verplichtingen van de CSDDD betekenen dat bedrijven niet alleen zichzelf, maar ook hun leveranciers en afnemers onder de loep moeten nemen. Complexe of niet-transparante supply chains zijn een rode vlag.
- **Tools en data:** Innovatieve ESG-data-analysetools maken het mogelijk om risico's en kansen op een wetenschappelijke manier te beoordelen. Toch blijft de kwaliteit van data, vooral bij kleinere bedrijven, een uitdaging.

Kortom: Targets met een goede ESG-reputatie zijn niet alleen interessanter voor kopers, maar bieden ook kansen voor waardecreatie. De trend is duidelijk: ESG is niet langer optioneel in de screeningsfase.

Tijdens de deal: Due diligence met focus op ESG

De due-diligencefase, waarin kopers alle risico's en kansen van een overname analyseren, is drastisch veranderd door ESG. Waar vroeger vooral werd gekeken naar financiële en juridische risico's, staat nu ook duurzaamheid centraal.

- **ESG-due diligence:** Van milieurisico's tot sociale verplichtingen en governanceproblemen – elk aspect wordt nauwgezet onderzocht. Dit vereist uitgebreide informatieverzoeken en gerichte interviews met het management van het target.
- **Informatielijsten en audits:** Kopers vragen in hun Q&A en Information Request lijsten

nu om gedetailleerde ESG-data, zoals duurzaamheidsrapportages en informatie over risicobeheer. Dit maakt ESG niet alleen een compliancekwestie, maar ook een strategisch aandachtspunt.

- Strategische risicoanalyse: ESG-factoren zoals klimaatverplichtingen of schendingen van mensenrechten worden geëvalueerd. Deze analyses bieden cruciale inzichten in de toekomstige waarde en risico's van het target.

Conclusie: Een goed begrip van ESG-risico's en -verplichtingen is cruciaal voor een succesvolle deal in de huidige M&A-markt. Kopers moeten zich grondig informeren over ESG-aspecten om strategische kansen te benutten en risico's te beheersen, zodat ze goed voorbereid het transactieproces ingaan.

De transactiefase: Hoe ESG-risico's aanpakken

Na het identificeren van ESG-risico's in de due diligencefase, komt de cruciale vraag: hoe ga je hiermee om? De transactiefase biedt verschillende mogelijkheden om risico's te beheersen en oplossingen te integreren in de dealstructuur.

- Bekende problemen zonder oplossing op korte termijn:
 - Aanpassing van de koopprijs: Indien het probleem extra kosten met zich meebrengt, kan de koper onderhandelen over een lagere koopprijs. Dit compenseert voor de verwachte investeringen in naleving of sanering.
 - Vrijwaring: De verkoper blijft verantwoordelijk voor specifieke ESG-risico's, zelfs na de overname. Dit biedt de koper bescherming tegen onverwachte kosten en juridische gevolgen.
 - Carve-outs: Problematische activa of activiteiten kunnen buiten de transactie worden gehouden om de risico's te isoleren. Dit voorkomt dat toekomstige complicaties de gehele overname bedreigen.
 - Afzien van de deal: Bij ernstige risico's, zoals grote milieuverontreiniging of structurele schendingen van mensenrechten,

kan de koper besluiten de transactie volledig te annuleren. Dit wordt echter alleen overwogen in extreme gevallen.

- Bekende problemen met mogelijke oplossingen:
 - Opschortende voorwaarden: De closing wordt pas afgerond wanneer de verkoper bewijst dat het probleem naar tevredenheid is opgelost. Dit geeft de koper meer zekerheid zonder de deal direct stop te zetten.
 - Verbintenissen na closing: De verkoper verbindt zich ertoe om het probleem na de transactie aan te pakken, zoals het uitvoeren van milieuaudits of het verbeteren van arbeidsomstandigheden. Deze aanpak is vooral nuttig wanneer snelle oplossingen niet haalbaar zijn.
 - Eigen verantwoordelijkheid van de koper: Als de koper over de middelen en expertise beschikt, kan hij ervoor kiezen om het probleem na de overname zelf aan te pakken. Dit gaat vaak gepaard met een verlaging van de koopprijs of andere compensaties.
- Mogelijke risico's zonder concrete vaststelling:
 - Garanties en vrijwaringen: Specifieke ESG-gerelateerde garanties, zoals naleving van milieuwetgeving of mensenrechten, worden expliciet in de contracten opgenomen.
 - Verzekering: ESG-risico's die moeilijk te kwantificeren zijn, kunnen worden afgedekt met verzekeringen. Dit biedt een buffer tegen onvoorziene kosten.
 - Escrow-regelingen: Een deel van de koopprijs wordt in escrow geplaatst om zekerheid te bieden voor toekomstige ESG-kosten. Dit geld kan worden vrijgegeven zodra aan alle ESG-verplichtingen is voldaan.

Deze opties tonen aan hoe belangrijk het is voor kopers om ESG-risico's niet alleen te identificeren, maar ook strategisch aan te pakken.

Door duidelijke afspraken te maken en passende maatregelen in te bouwen, kunnen kopers voorkomen dat onverwachte problemen hun investering in gevaar brengen.

Samengevat: De transactiefase is cruciaal om ESG-risico's effectief te beheersen en te mitigeren. Dit vereist niet alleen inzicht in de geïdentificeerde risico's, maar ook het vermogen om passende oplossingen te implementeren, zodat de transactie een duurzame en strategische meerwaarde biedt.

Na de deal: Integratie en naleving van ESG-verplichtingen

Een succesvolle overname stopt niet bij de closing. In de post-transactiefase ligt de focus op integratie en naleving van ESG-verplichtingen. Dit is waar de echte waarde wordt gecreëerd – of vernietigd.

- **Aanpassing aan ESG-strategie:** De overgenomen onderneming moet worden opgenomen in de ESG-strategie van de koper. Dit kan betekenen dat nieuwe duurzaamheidsdoelen worden gesteld of dat bestaande processen worden verbeterd.
- **Consolidatie en rapportage:** Volgens toepasselijke CSRD-wetgeving moet de koper vaak de ESG-prestaties van het target opnemen in haar eigen rapportage. Dit kan leiden tot extra audits en interne controles.

De toekomst van ESG in M&A

De integratie van ESG in M&A is niet tijdelijk, maar een blijvende trend die alleen maar belangrijker wordt. Bedrijven die ESG negeren, riskeren niet alleen juridische en financiële problemen, maar verliezen ook hun aantrekkingskracht op de markt. Aan de andere kant kunnen ondernemingen die ESG serieus nemen, niet alleen risico's vermijden, maar ook strategische kansen benutten.

Voor wie actief is in M&A, zijn er enkele praktische lessen:

- **Begin vroeg:** ESG moet vanaf het begin van het proces worden meegenomen. Wacht niet tot de due-diligencefase om risico's te ontdekken.
- **Wees transparant:** Duidelijke communicatie en rapportage over ESG zijn essentieel, niet alleen om aan regelgeving te voldoen, maar ook om vertrouwen op te bouwen.
- **Denk strategisch:** ESG is niet alleen een verplichting, maar ook een kans. Bedrijven met sterke ESG-prestaties zijn beter gepositioneerd voor de toekomst.

Slotgedachte

De conclusie is dat ESG bij M&A-transacties een structurele en blijvende verandering is. Bedrijven die ESG integraal meenemen in hun M&A-strategie, kunnen niet alleen risico's beperken, maar ook waarde creëren en concurrentievoordeel behalen in een steeds strikter gereguleerde markt.

ESG en Transportverzekeringen: alle 17 goed?

René Doff

Duurzaamheid is een heel actueel thema en er valt de laatste tijd nauwelijks een vakblad open te slaan zonder het woord in de inhoudsopgave terug te vinden; daarom is het ook goed dat ESGL is opgericht. Omdat duurzaamheid ons allemaal raakt, moeten we er allemaal iets mee. Brede communicatie is dan ook erg zinvol. Tegelijkertijd is duurzaamheid een brede schakering van specialismen met eigen vaktermen en inzichten waardoor begripsverwarring en schijnwaarheden op de loer liggen.

In dit artikel wordt orde geschapen in de termen-chaos en dan wel specifiek toegespitst op de transportsector. Immers, deze staat soms in een kwaad daglicht als “veroorzaker van het probleem” met onder meer al haar niet-duurzame en vervuilende dieselwalmen.

Wat is duurzaamheid nu precies?

Van het begrip duurzaamheid zijn heel veel definities, maar in praktijk gaat het erom dat de dingen die we vandaag doen niet ten koste mogen gaan van de toekomst. Dit kan specifiek gaan om (het voorkomen van) de klimaatverandering maar dat hoeft niet. Zo is een pensioencontract met overmatige focus op uitkeringen naar de oudere generatie niet (financieel) duurzaam als er ook veel jongere premie-betalers zijn. Echter, dit contract kan bijvoorbeeld wel klimaat-neutraal zijn met digitale communicatie en maatschappelijk verantwoorde beleggingsmixen.

Vaak worden de duurzaamheidsdoelen van de Verenigde Naties (VN) als uitgangspunt genomen. Deze *Sustainable Development Goals* (SDG's) werden in 2015 door de VN omarmd. Veel lezers zullen deze SDG's gedeeltelijk herkennen, maar voor de volledigheid zijn ze hier nog eens weergegeven (zie figuur).

Het brede begrip SDG is in 17 centrale thema's

uitgewerkt.

In de begripsverwarring worden duurzaamheid en klimaatverandering vaak als hetzelfde bestempeld, maar dat is dus onterecht. Uiteraard staat klimaatverandering nu vaak bovenaan de agenda, zeker ook in de verzekeringsbranche. De hoge zomerse temperaturen hebben heel wat schades en bosbranden (Californië in 2024, Griekenland en Spanje in 2023) veroorzaakt, maar we mogen ook de overstromingen niet vergeten. Zo raken via de (prijzen van) wereldwijde herverzekeringsmarkten de overstromingen van Pakistan ook regelrecht de Nederlandse verzekeringsmarkt.

Een ander duurzaamheidsthema is bijvoorbeeld SDG1: armoede. Doordat klimaatverandering veel arme landen onevenredig harder raakt dan rijke landen, zijn SDG1 en SDG13 dus met elkaar verbonden. Sterker nog, de klimaatverandering wordt ook grotendeels veroorzaakt door de westerse landen maar de schade hiervan is oneerlijk verdeeld. En, door de wereldwijde temperatuurstijging mislukken ook oogsten waardoor armere landen sneller in voedselproblemen komen dan westerse. Zo is al heel snel zichtbaar dat veel van de 17 klimaatthema's met elkaar te maken hebben.

Dat stelt ons ook voor een probleem: het speelveld is zo breed dat we (heel menselijk) het

overzicht verliezen en (in het beste geval) suboptimaliseren of zelfs de moed verliezen om stappen te zetten. Daarom is feitelijk de ordening van de 17 thema's prettig omdat het niet alleen een taal creëert om met duurzaamheid aan de slag te gaan maar ook tegelijkertijd overzicht schept.

Veel bedrijven kiezen enkele thema's om mee aan de slag te gaan. In praktijk is het onmogelijk om tegelijk alle thema's voldoende uit te diepen, dus kiezen bedrijven een beperkt aantal om zich op te focussen. Daar is niets op tegen: Rome is niet in één dag gebouwd.

Wetgevers zitten niet stil. Veel van de nieuwe regelgeving rondom duurzaamheid richt zich erop dat bedrijven verplicht worden te laten zien welke activiteiten ze hebben ondernomen op het gebied van duurzaamheid. Hoewel de 17 SDG's niet verplicht zijn als handvat, worden ze praktisch overal gebruikt. Zoals je kunt verwachten, rapporteren bedrijven vaak hun positieve resultaten op duurzaamheidsgebied en worden de tegenvallers ofwel weggelaten of *gedownplayed*. Het risico van *greenwashing* ligt daarmee op de loer. En juist hierom beginnen diverse experts kritisch over het gebruik van de SDG's te worden. Een voorbeeld hiervan is Prof Stegeman in de diverse columns voor het Financieel Dagblad.

Begripsverwarring ligt verder op de loer omdat de Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) haar eigen raamwerk van 10 standaarden hanteert, zogeheten European Sustainability Reporting Standards (ESRS-en) die zijn gegroepeerd in 5 Environmental, 4 Social en 1 Governance thema's. Zo komt ook de term ESG weer terug.

Relevantie voor de transportsector

De precieze doelstelling van elk van de 17 thema's is behoorlijk uitgebreid, maar ze zijn niet allemaal altijd relevant. De onderstaande tabel bekijkt voor elk van de 17 SDG's in hoeverre ze voor de transportsector van belang is – en dan vanuit het perspectief van de transportverzekeraar. Per SDG kan de relevantie verschillen voor luchtvaart, spoor- of wegtransport of scheepvaart, maar soms raken ze deze sectoren vergelijkbaar.

Het ligt voor de hand dat transportbedrijven en ook zeker transportverzekeraars de risico's in hun portefeuille en bedrijfsvoering in kaart brengen en een actieplan voor opstellen. Soms kan acceptatie een prima antwoord zijn op de nieuwe risico's, maar het ligt voor de hand dat er ook beheersingsmaatregelen worden getroffen. Zoals hierboven al vermeld, het is onmogelijk om alle SDG's tegelijkertijd te lijf te gaan en soms zijn deze ook strijdig. Bij een scheepsramp is het bijvoorbeeld nodig om de olie die in zee liep op te ruimen, maar door het vele geluid op zee (dat verdraagt) wordt de visstand onder water beschadigd.

SDG	Relevantie voor transportsector & verzekeraars
1. Geen armoede	Door de gehele (internationale) transportketen is een tendens om personeel uit lagere lonenlanden in te zetten. Het is van belang om steeds eerlijke beloningen na te streven.
2. Geen honger	De transportsector kan bijdragen aan een andere inrichting van voedselketen bijvoorbeeld door lokale voedselproductie en kortere transportketen. Door de bevolkingsgroei buiten het Westen betekent dit dat transportketen veranderen en daardoor ook de (focus van) verzekeringsmarkten.
3. Goede gezondheid en welzijn	Het voorkomen van verkeersaccidenten hoort ook zeker bij deze SDG. Tegelijkertijd is de transportsector nog steeds één van de meest risicovolle beroepen. Verzekeraars kunnen hier veel bijdrage met preventie en risico-expertise. Denk aan de reeds bekende dode hoekspiegel en -sticker. Maar hieronder vallen ook allerlei preventie-initiatieven in de scheepvaart waar nog steeds veel te winnen is.
4. Kwaliteitsonderwijs	Deze SDG gaat vooral om betekenisvol (basis)onderwijs voor iedereen. De internationale transportsector is gebaat bij goed opgeleid personeel. Uiteindelijk zal dit ook incidenten voorkomen.
5. Gendergelijkheid	Deze SDG gaat in eerste aanleg over gelijke rechten voor vrouwen/ meisjes. In een door mannen gedomineerde transportsector is aan diversiteit veel te winnen. Voor verzekeraars ligt hier ook winst in een betere risicobeoordeling bij transporteurs en rederijen.
6. Schoon water en sanitair	Het is niet ondenkbaar dat op termijn levering van veilig drinkwater een belangrijke taak wordt van de transportsector. Dit betekent nieuwe proposities voor verzekeraars, hoewel wellicht pas op langere termijn voor Nederland.
7. Betaalbare en duurzame energie	Beroepsvervoer op basis van duurzame energie is op dit moment nog nauwelijks van toepassing, maar zal de komende jaren uit de startblokken komen. Verzekeraars zullen de nieuwe technologie willen begrijpen voor ze deze omarmen. Dit is een cruciale schakel in de verduurzaming van de transportsector waar op dit moment veel niet-duurzame energiebronnen worden gebruikt (luchtvaart, scheepvaart). De transitie naar duurzame energiebronnen verloopt nu al via "minder vervuulende" brandstoffen zoals ammoniak of LNG. (Zie ook SDG 13)
8. Eerlijk werk en economische groei	De internationale transportsector wordt nog wel eens in verband gebracht met <i>modern slavery</i> en mensenhandel. Voor verzekeraars is dit een vervelende smet op het blozen waar ze op dit moment al veel preventie op doen.
9. Industrie, innovatie en infrastructuur	Met een goede infrastructuur krijgen ook kansarmen de mogelijkheden zich te ontplooiën. Transport van componenten zal hierbij centraal staan om dit mogelijk te maken.
10. Ongelijkheid verminderen	Dit is wellicht voor de transportsector minder van belang, maar gaat om het verkleinen van de kloof tussen arm en rijk – op alle vlakken. Eerlijke beloning hoort daar ook bij en dat is een component en meerdere andere SDGs.
11. Duurzame steden en gemeenschappen	Het doorzetten van de wereldwijde verstedelijking betekent andere transportvormen – zeker ook voor transport van voedsel en andere basisbehoeften. Verzekeraars moeten hier blijvend oog voor hebben.
12. Verantwoorde consumptie en productie	Deze SDG heeft expliciet het doel om voedselafval in 2030 met 50% te verminderen zowel bij distribute als consumptie. Dit gaat om efficiënter met energie omgaan, maar ook om minder verspilling. Voor de transportsector is dit een belangrijke SDG en daardoor ook voor verzekeraars.
13. Klimaatactie	Op deze SDG zit veel focus, bijvoorbeeld i.v.m. de CO ₂ uitstoot van verbrandingsmotoren en de fossiele brandstof. Dit raakt de transportsector direct, en daardoor de verzekeraars. (zie ook SDG 7) Er is ook veel (verkeerd) transport van fossiele brandstoffen, ook hier is een impact voor verzekeraars. De transitie naar klimaat-neutrale brandstoffen is hierboven al genoemd – hier kunnen allerlei nieuwe risico's opdoemen waar verzekeraars een rol hebben. Als zij dit risico "dragelijk" kunnen maken, zullen er meer mogelijkheden zijn om te investeren in innovatie.
14. Leven in het water	Zeker voor de scheepvaart is dit belangrijk, maar ook voor het toezien van chemisch of landbouw-afval (dat in de toekomst gerecycled moet worden). Verzekeraars hebben in kennisdeling en preventie een belangrijke rol te spelen. Bij claims spelen P&I verzekeraars van oudsher hier al een grote rol overigens.
15. Leven op het land	Beschermen van biodiversiteit en bossen staan hier centraal. Door uitstoot van fossiele brandstoffen worden beide bedreigd. Ook hier heeft de transportsector nog een lange weg te gaan en dit is een risico voor verzekeraars.
16. Vrede, justitie en sterke publieke diensten	De oorlog in Oekraïne heeft laten zien dat transportstromen ernstig verstoord raken door conflicten. Verzekeraars worden hierdoor geraakt, ook door de huidige sancties.
17. Partnerschap om doelen te bereiken	Deze SDG gaat vooral over het geven van ontwikkelingshulp om te zorgen dat ook armere landen vooruitgang in duurzaamheid kunnen bereiken. Is voor de transportsector iets minder relevant.

Conclusie

Dit blog wilde kort het belang van duurzaamheid voor de transport(verzekerings)sector aangeven. Deze pagina's doen uiteraard onvoldoende recht aan de complexiteit van het onderliggende probleem. Tegelijkertijd biedt het de verzekeraar of de verzekeringsadviseur een basis om een eerste analyse te maken van het belang van duurzaamheid voor een specifiek type transporteur. Een keuze voor een thema? Alle 17 zijn een goed begin.

Noot: een eerdere versie van dit artikel is verschenen in de [Beursbengel](#), editie 923, januari-februari 2023.

Het 'Omnibus-initiatief' van de Europese Commissie

Boudewijn Renshof

Op 8 november 2024 verraste Europese Commissie (hierna: Commissie) voorzitter Von der Leyen vriend en vijand door een 'Omnibus-initiatief' [aan te kondigen](#), waarmee de 'bureaucratische lasten' uit de Taxonomieverordening, Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) en de Corporate Sustainability Due Diligence Directive (CSDDD) moeten worden verlicht terwijl de inhoud van deze regelgeving behouden moet blijven. Een en ander onder het mom van *"the content of the laws is good"*.

Het gebrek aan duidelijkheid rondom het Omnibus-initiatief leidt tot veel vragen en onzekerheid bij zowel lidstaten als ondernemingen. In deze blogpost probeer ik iets van die onduidelijkheid weg te nemen door nader stil te staan bij de achtergrond, de vorm, en de vooruitzichten van het Omnibus-initiatief.

Achtergrond

Het Omnibus-initiatief moet worden gezien tegen de achtergrond van het - inmiddels beruchte - [Draghi-rapport](#) van 9 september 2024. In dat rapport concludeert de voormalig premier van Italië en voormalig voorzitter van de Europese Bank onder andere dat, kort gezegd, de concurrentiepositie van de Europese Unie kan worden verstevigd door Europese wetgeving te simplificeren. Het gaat dan met name om wetgeving met een 'hoge regelgevende last' voor bedrijven. Het Draghi-rapport noemde reeds bij wijze van voorbeeld onder andere de CSRD, CSDDD, en de Algemene Verordening Gegevensbescherming.

Het Draghi-rapport is bij de Commissie als een bom ingeslagen. Als reactie heeft de Commissie de 'Clean Industrial Deal' aangekondigd. De concrete inhoud van de Clean Industrial Deal moet nog vastgesteld worden, maar duidelijk is dat het voortbouwt op de Green Deal en als doel

heeft bedrijven te helpen in de transitie naar schone productie. Een middel voor het bereiken van dat doel is, volgens de Commissie, lastenverlichting. De Commissie heeft zelfs - in lijn met een suggestie uit het Draghi-rapport - een 'Economy and Productivity; Implementation and Simplification Commissioner' aangesteld in de persoon van Valdis Dombrovskis (Letland). Het Omnibus-initiatief geldt dus als onderdeel van de Clean Industrial Deal.

Vorm van het Omnibus-initiatief

Na de aankondiging van Von der Leyen heeft men in de media aangenomen dat het Omnibus-initiatief de Taxonomieverordening, CSRD en de CSDDD zou [samenvoegen](#) als een soort fusie van regelgeving. Dat is echter niet de vorm waarin een Omnibus-initiatief normaliter wordt gegoten.

Het Omnibus-initiatief kan worden vormgegeven als zowel een richtlijn als een verordening. In beginsel wordt hierbij de gewone wetgevingsprocedure doorlopen, hetgeen kort gezegd inhoudt dat zowel de Europese Raad (hierna: de Raad) en het Europees Parlement (hierna: het Parlement) nog wijzigingen op het voorstel van de Commissie kunnen aanbrengen en er uiteindelijk in de 'Triloog' overeenstemming moet worden bereikt.

Kern van het instrument is dat het één regelgevend instrument is waarmee meerdere regelgevende instrumenten in één klap worden gewijzigd. In de media wordt bijvoorbeeld gespeculeerd over onder andere het stroomlijnen van definities zoals 'waardeketen' en 'klimaattransitieplan' (CSDDD), het verminderen van datapunten waarover gerapporteerd moet worden (CSRD), en zelfs het stroomlijnen van de respectievelijke data van inwerkingtreding (CSDDD en CSRD).

Van belang hierbij is dat het Omnibus-initiatief niet beperkt hoeft te blijven tot de Taxonomieverordening, CSRD en de CSDDD. Ook andere regelgevende instrumenten kunnen onder het Omnibus-initiatief vallen.

Vooruitzichten

Zo heeft Valdis Dombrovskis [reeds aangegeven](#) dat de Commissie de mogelijkheid aan het verkennen is om ook andere “elements” onder het Omnibus-initiatief te laten vallen, waarmee duidelijk wordt gehint op andere regelgevende instrumenten.

De Commissie geeft in de zogeheten ‘[Competitiveness Compass](#)’ van 29 januari 2025 meer duiding aan het Omnibus-initiatief. Zo volgt daaruit bijvoorbeeld dat de Commissie met een “unprecedented simplification effort” komt. Ook kondigt de Commissie een “series of Simplification Omnibus packages” aan. Het Omnibus-initiatief, bestaat derhalve uit meerdere Omnibus-pakketten. Het eerste Omnibus-pakket: “will, among others, cover a far-reaching simplification in the fields of sustainable finance reporting, sustainability due diligence and taxonomy”, hetgeen impliceert dat het eerste Omnibus-pakket daadwerkelijk enkel de Taxonomieverordening, CSRD en de CSDDD raakt, zoals voorgesteld door Von der Leyen.

Daarnaast vermeldt het Competitive Compass dat een nieuwe definitie voor “small mid-caps” ondernemingen zal worden geïntroduceerd: “By creating such a new category of company, bigger than SMEs but smaller than large companies, thousand of companies in the EU will benefit from tailored regulatory simplification in the same spirit as SMEs.” Dit bevestigt de speculatie in de media dat er vrijstellingen van duurzaamheidsverplichtingen op handen zijn voor ondernemingen van een bepaalde omvang.

Ook blijkt uit het Competitive Compass dat de Commissie bezig is met het voorbereiden van simplificatie van de de verordening inzake [Carbon Border Adjustment Mechanism](#) (CBAM) voor “smaller market players”. De CBAM-verordening zet, kort gezegd, een eerlijke prijs op de productie van uitstoot intensieve producten die de Europese Unie binnenkomen. De simplificatie van de CBAM-verordening lijkt geen onderdeel uit te maken van het eerste, maar van een later

Omnibus-pakket. Ook wil de Commissie werk maken van het simplificeren van de verplichtingen uit de verordening inzake Registratie, Evaluatie, Autorisatie en restrictie van Chemische stoffen ([REACH-verordening](#)), en in het veld van medische apparaten.

Om alle Omnibus-pakketten door de wetgevingsprocedure te loodsen, vermeldt de Commissie dat de “commitment to better regulation must be shared by all institutions throughout the legislative process, in compliance with the principles of subsidiarity and proportionality”, en dat er een herziene interconstitutionele overeenkomst met het Parlement en de Raad tot stand moet worden gebracht teneinde te waarborgen dat “the simplification commitment and implementation focus hold from start to finish in the legislative process.” De vraag is hoe een dergelijke herziening eruit komt te zien.

Een relevante ontwikkeling binnen het Omnibus-initiatief, die ik hier kort wil benoemen, is de intentie van de Commissie om één wettelijk regime in te voeren. Dit zou Europese ondernemingen de mogelijkheid bieden om voor een uniform kader te kiezen, zodat zij niet aan uiteenlopende nationale regelgeving in de 27 lidstaten hoeven te voldoen. Dit zogenoemde ‘28th legal regime’: “will simplify applicable rules and reduce the cost of failure, including any relevant aspects of corporate law, insolvency, labour and tax law.”

Met betrekking tot het Omnibus-initiatief neemt het Competitive Compass enige onduidelijkheid weg, maar zeker niet alle en het werpt ook nieuwe vragen op. Zo is zowel de precieze reikwijdte als de inhoud van het Omnibus-initiatief vooralsnog onduidelijk.

Recentelijk is bekend geworden dat de Commissie op 6 februari 2025 achter gesloten deuren een ‘Simplification Round Table’ organiseert voor stakeholders uit zowel het bedrijfsleven als NGO’s (mogelijk in verschillende sessies). Op de (gelekte) [agenda](#) staat ook de CBAM-verordening vermeld, naast de Taxonomieverordening, CSRD en de CSDDD. Ook staan ‘Small Mid-Caps and paperless’ op de agenda, hetgeen bevestigt dat het Omnibus-initiatief tevens mogelijke vrijstellingen bevat voor ondernemingen van een

bepaalde omvang.

Op 11 februari 2025 publiceert de Commissie officieel haar werkprogramma voor 2025/2026, maar uit een gelekte versie (en uit het Competitiveness Compass) blijkt dat de Commissie op 26 februari 2025 met meer duidelijkheid komt wat betreft de inhoud van het Omnibus-initiatief.

Vanwege de (resterende) onduidelijkheid die aan het Omnibus-initiatief kleeft, is het op dit moment uitkijken naar die datum. Ondertussen grijpen lidstaten het Omnibus-initiatief aan om hun eigen belangen te doen gelden. Zo heeft Frankrijk de Commissie recentelijk (20 januari 2025) een [brief](#) gestuurd waarin zij onder andere verzoekt de inwerkingtreding van de CSDDD voor onbepaalde tijd, en de CSRD voor twee jaar, uit te stellen. Ook verzoekt Frankrijk de Commissie om significante verlichting van de rapportageverplichtingen onder de CSRD door te

voeren. Frankrijk volgt hiermee Duitsland, dat eerder, op 1 januari 2025, een soortgelijke [brief](#) naar de Europese Commissie stuurde waarin zij het Omnibus-initiatief verwelkomde, maar tegelijkertijd om twee jaar uitstel van de CSRD verzocht. Het Nederlandse kabinet [onderschrijft](#) het doel van regeldrukvermindering en wil daarbij in ieder geval inzetten op het terugdringen van 'dubbele en onnodig complexe' rapportageverplichtingen onder de CSRD en CSDDD. Zodra het Omnibus-initiatief daadwerkelijk wordt gepresenteerd, deelt het kabinet een beoordeling daarvan met de Tweede Kamer.

De komende maanden zullen van belang zijn om te bepalen welke regelgevende aanpassingen het Omnibus-initiatief daadwerkelijk zal omvatten en in hoeverre het tegemoetkomt aan de wensen van de Commissie met haar Green Deal en Clean Industrial Deal, en de oproepen tot lastenverlichting en uitstel vanuit verschillende lidstaten en het bedrijfsleven.

Halen de Haagse rechters de stikstofproblematiek in Nederland uit het slop?

Maxime de Jong

Halen de Haagse rechters de stikstofproblematiek in Nederland uit het slop?

Op 22 januari 2025 deed de rechtbank Den Haag een interessante uitspraak in een zaak tussen Greenpeace en de Nederlandse Staat (de "[Stikstof-uitspraak](#)"). In de Stikstof-uitspraak oordeelde de rechtbank dat de Staat onrechtmatig handelt door onvoldoende maatregelen te nemen om de stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden terug te dringen en de wettelijke stikstofdoelen voor 2025 en 2030 niet te halen. De Stikstof-uitspraak dwingt de Staat om sneller en effectiever op te treden tegen de stikstofcrisis, met mogelijk verregaande consequenties voor het stikstofbeleid en de relatie tussen rechter en wetgever.

De kern van de zaak

Greenpeace voerde aan dat de Staat onrechtmatig handelt door niet te voorkomen dat stikstofgevoelige natuur in de Natura 2000-gebieden verder verslechtert. Daarbij stelde Greenpeace dat de Staat niet voldoet aan de wettelijke verplichting om tegen eind 2025 ten minste 40% van de stikstofgevoelige natuur onder de kritische depositiewaarden (KDW) te brengen, zoals vastgelegd in de Habitatrictlijn. Voor 2030 geldt een wettelijk doel van 50%, terwijl in het Coalitieakkoord een ambitie van 74% is vastgelegd. Greenpeace vorderde dat de rechtbank de Staat zou bevelen om deze doelen te behalen en prioriteit te geven aan de meest kwetsbare gebieden. Bovendien vorderde Greenpeace om dwangsommen van €10 miljoen op te leggen voor het geval de Staat de doelen niet haalt.

De Staat voerde verweer door te stellen dat het aan de wetgever en niet aan de rechter is om te bepalen welke maatregelen nodig zijn. Daarnaast benadrukte de Staat dat er al veel maatregelen

zijn genomen en nieuwe maatregelen in voorbereiding zijn, zoals het stikstofregistratiesysteem en reductiemaatregelen in de landbouw.

Het oordeel van de rechtbank

De rechtbank stelde Greenpeace in belangrijke mate in het gelijk. Het oordeel van de rechtbank is gebaseerd op de Habitatrictlijn, die vereist dat lidstaten natuur in Natura 2000-gebieden beschermen tegen verslechtering en actief werken aan herstel. De Staat voerde als verweer aan dat het niet aan de rechter is om te bepalen welke maatregelen moeten worden genomen en dat toewijzing van de vorderingen zou neerkomen op een ontoelaatbaar wetgevingsbevel. Echter, de rechtbank oordeelde dat zij niet in strijd met de scheiding der machten handelt door de rechtmatigheid van het overheidsoptreden te toetsen aan de Habitatrictlijn en de nationale wetgeving. De rechtbank stelde vast dat de Staat onrechtmatig handelt door:

1. De verslechtering van stikstofgevoelige natuur niet tijdig te stoppen.
2. Het wettelijke doel van 40% stikstofgevoelige natuur onder de KDW in 2025 niet te halen.
3. Het zeer waarschijnlijk niet halen van het wettelijke doel van 50% in 2030.

De rechtbank benadrukte dat het weliswaar aan de wetgever is om te bepalen hoe wetgeving wordt vormgegeven, maar dat dit de rechter er niet van weerhoudt om te toetsen of de Staat binnen de grenzen van het recht handelt. In dit geval concludeerde de rechtbank dat de door de Staat genomen en geplande maatregelen onvoldoende zijn om de stikstofdoelen te halen. Bovendien achtte de rechtbank het gerechtvaardigd om prioriteit te geven aan de

meest kwetsbare Natura 2000-gebieden. Om naleving van de stikstofdoelen te waarborgen, legde de rechtbank de Staat een dwangsom van €10 miljoen op voor het niet behalen van de doelstelling van 50% in 2030. De rechtbank stelde tevens dat het vonnis direct moet worden uitgevoerd, ook als de Staat besluit in hoger beroep te gaan.

Implicaties van de Stikstof-uitspraak

De Stikstof-uitspraak heeft verstrekkende gevolgen voor het Nederlandse stikstofbeleid. Het dwingt de Staat tot versneld en geïntensiveerd optreden om de stikstofuitstoot te verminderen. Dit kan leiden tot:

1. **Versnelling van bestaande maatregelen:** de Staat zal waarschijnlijk sneller stikstof reducerende maatregelen moeten implementeren, zoals het verkleinen van de veestapel, het saneren van piekbelasters en het aanpassen van vergunningen in stikstofgevoelige gebieden. Tegelijkertijd is het kabinet verdeeld over de aanpak: terwijl VVD en NSC overwegen om maatregelen te nemen, pleiten BBB en PVV juist voor aanpassing van de stikstofregels. Dit laatste zou een alternatieve koers kunnen betekenen in het stikstofbeleid.
2. **Prioritering van kwetsbare natuur:** de verplichting om prioriteit te geven aan de meest bedreigde Natura 2000-gebieden zet druk op de Staat om specifieke gebieden intensief te beschermen.
3. **Spanning tussen rechter en wetgever:** de Stikstof-uitspraak benadrukt de rol van de rechter in milieukwesties en legt indirect beperkingen op aan politieke keuzes. De rechtbank legt in haar vonnis uit dat zij niet ingrijpt in politieke afwegingen, maar enkel toeziet op de naleving van de wet. Dit wordt expliciet benoemd, omdat de rechter in dit geval vaststelt dat de Staat zijn verplichtingen op grond van de Habitatrichtlijn niet volledig nakomt. De rechtbank maakt duidelijk dat haar taak niet is om beleidskeuzes voor te schrijven, maar om te waarborgen dat de Staat de wet naleeft, wat in dit geval betekent dat de Staat de noodzakelijke maatregelen moet treffen om de stikstofdoelen te halen. Desalniettemin kan

de Stikstof-uitspraak leiden tot discussie over de scheiding der machten. Doordat de rechter ingrijpt in de naleving van milieuregels en daarmee impliciet politieke keuzes beïnvloedt, ondanks dat zij formeel gezien niet beleidsmatig oordeelt. Dit roept de vraag op of de rechter niet te ver gaat door het naleven van wettelijke verplichtingen af te dwingen op een manier die invloed heeft op politieke besluitvorming, en daarmee de grenzen van de rechterlijke macht zou kunnen overschrijden.

4. **Precedentwerking:** de Stikstof-uitspraak kan andere milieugroepen inspireren om vergelijkbare procedures te starten, niet alleen met betrekking tot stikstof, maar ook in bredere milieukwesties zoals klimaatbeleid.^[1]

Vooruitzichten

De Staat heeft aangegeven waarschijnlijk in hoger beroep te gaan. Het is onduidelijk of een hogere rechter het oordeel van de rechtbank in stand houdt, met name vanwege de spanning tussen de rechterlijke macht en de beleidsvrijheid van de wetgever. Bovendien blijven er vragen over de uitvoerbaarheid van de Stikstof-uitspraak: zelfs met strengere maatregelen is het onzeker of de stikstofdoelen haalbaar zijn binnen de gestelde termijnen.

Greenpeace kan de Stikstof-uitspraak beschouwen als een belangrijke stap in de strijd tegen stikstofvervuiling, maar de daadwerkelijke impact hangt af van de bereidheid en het vermogen van de Staat om het beleid ingrijpend aan te passen. Tegelijkertijd bevestigt de Stikstof-uitspraak dat politieke kwesties steeds vaker onderwerp zijn van juridische geschillen tegen de Staat. Dit is niet een nieuw fenomeen, zie bijvoorbeeld de Urgenda-zaak waarin de Staat werd veroordeeld tot de vermindering van de uitstoot van broeikasgassen. Momenteel lopen er verschillende procedures tegen de Staat, zoals de collectieve actie in verband met PFAS-verontreiniging^[2], de zaak over de impact van klimaatverandering op Bonaire^[3], en de procedure over de levering van gevechtsvliegtuigonderdelen aan Israël, die nu bij de Hoge Raad ligt.^[4]

De Stikstof-uitspraak markeert een cruciaal moment in de Nederlandse stikstofcrisis. Hoewel deze uitspraak een helder signaal afgeeft dat de

Staat meer moet doen, blijft de vraag of de Stikstof-uitspraak de stikstofproblematiek daadwerkelijk uit het slop kan trekken. Of het vonnis standhoudt in hoger beroep en of de Staat tijdig kan voldoen aan de gestelde doelen, zal de komende jaren blijken.

^[1] Zo heeft Greenpeace op dit moment bijvoorbeeld ook een collectieve actie lopen tegen de Staat in verband met de impact van klimaatverandering op Bonaire:

<https://www.greenpeace.org/nl/klimaat-categorie/65071/klimaatzaak-inwoners-bonaire-en-greenpeace-tegen-de-staat-van-start/>

^[2]

<https://www.rechtspraak.nl/SiteCollectionDocuments/Natuur-en-Milieufederaties-e.a.v.Staat-der-Nederlanden.pdf>

^[3] [Dagvaarding-greenpeace-vs-staat-der-nederlanden-11-1-2024.pdf](#)

^[4] Op het moment van het schrijven van deze blog is nog slechts de conclusie van A-G Vlas beschikbaar: PHR 29 november 2024, ECLI:NL:PHR:2024:1279 (conclusie A-G P. Vlas).

How the CSRD and ESRS are Changing ESG and Value Chain Reporting

Clara Boggini

Directive (EU) 2022/2464 on Corporate Sustainability Reporting (CSRD), adopted in 2022, will change how companies disclose Environmental, Social, and Governance (ESG) information to stakeholders. Moreover, the CSRD introduces new requirements for reporting ESG impacts, risks, and opportunities across the value chain. Central to the CSRD are the European Sustainability Reporting Standards (ESRS), which guide companies in drafting sustainability reports. This blog explores how the CSRD and ESRS have changed non-financial reporting, particularly their implications for value chain reporting. With stakeholders increasingly focused on ESG matters, the CSRD and ESRS guarantee comprehensive reporting on the ESG practices of companies and suppliers.

Non-financial reporting and value chain impact

In the past, annual reports mainly focused on financial aspects. Today, stakeholders are concerned not only about the environmental and social impacts of the company's activities but also how environmental and social factors impact the company and its activities. They are interested in how the company deals with and is impacted by carbon emissions, renewable energy use, gender equality, employee rights, human rights, or governance practices.^[1] These topics, also known as sustainability matters or ESG matters, influence the willingness of stakeholders to invest in a company and, therefore, the long-term continuity of the former.^[2]

Nowadays, stakeholders' concerns also extend to value chain practices.^[3] Companies operate in competitive markets, pushing suppliers for lower prices or faster production times. In turn, to keep up with these demands, suppliers may adopt strategies that harm employee rights or carbon emissions levels.^[4] Of course, these practices

clash with stakeholders' ESG interests.

ESG legal framework

The ESG legal framework encompasses various Regulations and Directives targeting different aspects of ESG reporting and investment. For example, Regulation (EU) 2020/852 (Taxonomy Regulation) regulates sustainable investments, while Regulation (EU) 2019/2088 (Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR)) dictates non-financial disclosure rules for financial entities. In 2022, the CSRD revised and expanded the ESG framework to ensure more relevant, comparable, and reliable sustainability information.^[5] The CSRD amended Directive 2013/34/EU (Accounting Directive), revising Articles 19a and 29a. These Articles require companies listed on regulated markets and parent companies of large groups to draft a sustainability report. Furthermore, the CSRD also introduced Article 29b of the Accounting Directive, establishing the ESRS to guide companies in reporting sustainability information.^[6]

CSRD Reporting Requirements

According to the CSRD and ESRS, companies must focus their sustainability reporting on the impact, risks, and opportunities arising from their activities, their business relationships, or from any other relevant factors. After assessing the nature of their activities, companies must perform a double materiality assessment.^[7] The double materiality assessment means that companies should provide information on the impact generated on people and the environment (impact materiality), and how sustainability matters affect the development, performance, and position of the company itself (financial materiality).^[8] Impact materiality focuses on outward impacts on external stakeholders. In contrast, financial

materiality addresses inward impacts on financial stakeholders like creditors and investors.

The CSRD is being implemented in phases. Starting from the 2024 financial year, it applies to companies previously covered by Directive 2014/95/EU (Non-Financial Reporting Directive). In 2025, it will extend to large EU companies, followed by listed SMEs in 2026 and non-EU companies with significant EU operations in 2028. Sustainability reports drafted under the CSRD will become available to stakeholders in 2025.^[9]

Value Chain Disclosures

The CSRD and the ESRS require companies to extend sustainability reporting to include impacts, risks, and opportunities in their value chains. According to Article 19a(2)(f)(ii), Article 29a(2)(f)(ii), and paragraph 63 ESRS 1, the sustainability reporting shall include material impacts, risks and opportunities connected with the company's upstream and downstream value chain. Companies must determine the relevance of the ESG value chain information to be included in the annual report through the materiality assessment, the due diligence principle, and any specific requirements related to the value chain in other ESRS.

However, the CSRD and ESRS do not require all ESG information on every actor in the value chain. The inclusion of ESG matters can be limited to information relevant to the specific part of the value chain. For instance, part of the value chain might be concerned only with the disclosure of environmental issues, while another part might focus on social issues.

Furthermore, the CSRD and the ESRS acknowledge that companies might face difficulties while gathering information from their suppliers. Limitations might be connected with the level of control the company exercises over its suppliers or with the contractual agreements in place. Paragraph 53 of the CSRD states that disclosures concerning value chains should be proportionate and relevant to the scale and complexity of the company's activities. The capacities and characteristics of the entities within the value chain should be considered when reporting, particularly in the case of smaller

entities not subject to the same sustainability reporting requirements. In light of these principles, ESRS 1 permits companies to estimate value chain data using sector averages and proxies where direct information is unavailable. However, it is important to state that companies can adopt this facilitation without prejudice to any other due diligence obligations in the value chain, as regulated in the newly adopted Directive (EU) 2024/1760 (Corporate Sustainability Due Diligence Directive (CSDDD)).

Conclusion

In March 2025, stakeholders will gather far more information regarding the value chain. First, the CSRD will change how companies disclose information regarding ESG matters. Secondly, stakeholders will gather more and more information on how ESG risks are addressed in the value chain. Overall, the EU is looking increasingly to ensure that companies are held accountable for what they are doing in their value chain. The CSRD and the introduction of the value chain reporting requirement ensure public accountability for companies and informed investment for stakeholders. From a non-financial-reporting point of view, companies will no longer be able to excuse themselves for not knowing what their suppliers are doing. Companies must now report to stakeholders how the ESG issues are addressed holistically in the value chain.

^[1] <https://www.pwc.com/sk/en/environmental-social-and-corporate-governance-esg/esg-reporting.html>

^[2] <https://www.wolterskluwer.com/en/expert-insights/the-abcs-of-esg-reporting>

^[3] <https://www.sedex.com/blog/esg-impact-on-supply-chains-what-to-expect-in-2024/>

^[4] <https://hbr.org/2020/03/a-more-sustainable-supply-chain>

^[5] https://finance.ec.europa.eu/capital-markets-union-and-financial-markets/company-reporting-and-auditing/company-reporting/corporate-sustainability-reporting_en

^[6] <https://finance.ec.europa.eu/news/commission-adopts-european-sustainability-reporting->

standards-2023-07-31_en

^[7]

<https://ec.europa.eu/newsroom/fisma/items/75470>

1/en

^[8] Recital 29 of the CSRD;

<https://ec.europa.eu/newsroom/fisma/items/75470>

1/en

^[9]

<https://finance.ec.europa.eu/capital-markets-union>

-and-financial-markets/company-reporting-and-

auditing/company-reporting/corporate-

sustainability-reporting_en